

URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ

4
2017

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

ÚSTAV
ÚZEMNÍHO
ROZVOJE

21. CELOSTÁTNÍ KONFERENCE O ÚZEMNÍM PLÁNOVÁNÍ A STAVEBNÍM ŘÁDU

Ministerstvo pro místní rozvoj pořádá v Plzni ve dnech 12.–13. října 2017 v pořadí již 21. celostátní konferenci o územním plánování a stavebním řádu.

Tématem konference bude novela stavebního zákona.

Konference navazuje na dlouholetou tradici pravidelných, jednou za dva roky se opakujících pracovních setkání zástupců státní správy, samosprávy a dalších odborníků v oblasti územního plánování a stavebního řádu. Účelem konference je zprostředkovat účastníkům aktuální informace z oblasti stavebního práva a umožnit diskusi k problémům oboru.

Místo konání konference: Parkhotel Plzeň, U Borského parku 31, 301 00 Plzeň
Kapacita míst konferenčního sálu bude omezena.

Program konference a bližší informace včetně závazné přihlášky budou dostupné na internetových stránkách Ministerstva pro místní rozvoj www.mmr.cz a také Ústavu územního rozvoje www.uur.cz, který se na přípravě konference podílí.

POKYNY PRO AUTORY

NABÍDKA RUKOPISŮ

REDAKCE PŘIJÍMÁ POŽADAVKY SPOLU SE ZASLANÝMI ČLÁNKY NA E-MAILOVÉ ADRESE redakce@uur.cz. GRAFICKÉ PŘÍLOHY VĚTŠÍHO ROZSAHU JE MOŽNO ZASLAT PROSTŘEDNICTVÍM SERVERU USCHOVNA.CZ. ZASLANÝ PRŮVODNÍ DOPIS MUSÍ OBSAHOVAT PLNÉ JMÉNO, ADRESU PRACOVNÍŠTĚ A KONTAKTNÍ ÚDAJE (E-MAILOVÁ ADRESA, TELEFONNÍ ČÍSLO). PŘI ŽÁDOSTI O ZAŘAZENÍ ČLÁNKU DO RECENZNÍHO ŘÍZENÍ JE TŘEBA TUTO SKUTEČNOST V PRŮVODNÍM DOPISE VÝSLOVNĚ UVÉST. PODROBNĚJŠÍ INFORMACE NALEZNETE NA www.uur.cz V SEKCI PUBLIKAČNÍ ČINNOST, KNIHOVNA – ČASOPIS URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ – RECENZNÍ ŘÍZENÍ.

FORMÁLNÍ POŽADAVKY

ROZSAH TEXTU BY MĚL ČINIT CCA 3–10 NORMOSTRAN (1 NORMOSTRANA = 60 ÚHOZŮ NA 30 ŘÁDKŮ), NEDOHODNETE-LI SE S REDAKCÍ JINAK. ZA KAŽDÝM TEXTEM PŘÍSPĚVKU MUSÍ BÝT UVEDENO JMÉNO AUTORA. STANDARDNÍMU PŘÍSPĚVKU BY MĚL PŘEDCHÁZET ZHRUBA DESETIŘÁDKOVÝ SOUHRN – ABSTRAKT (PRO RECENZOVANÉ PŘÍSPĚVKY PLATÍ SAMOSTANÉ PRAVIDLO – VIZ NÍŽE), KTERÝ BUDE MOŽNO POUŽÍT TAKÉ PRO REDAKCÍ ZAJIŠTĚNÉ ANGLICKÉ SHRNUČÍ V HLAVNÍCH RUBRIKÁCH (NETÝKÁ SE INFORMACÍ). ZA NEDÍLNOU SOUČÁST PŘÍSPĚVKU JE POVAŽOVÁN SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A JEJICH DOSTUPNOST. BIBLIOGRAFICKÉ CITACE MUSÍ BÝT ZPRACOVÁNY PODLE NORMY ČSN ISO 690. TEXTOVÁ ČÁST JE VYŽADOVÁNA V TEXTOVÉM EDITORU WORD. GRAFICKÁ ČÁST SE ZÁSADNĚ POSÍLÁ SAMOSTATNĚ JAKO PŘÍLOHA S UVEDENÍM ZDROJŮ. OBRÁZKY KE SKENOVÁNÍ LZE PŘILOŽIT NA DIAPOZITIVECH NEBO FOTOGRAFIÍCH S LESKLÝM POVRCHEM. POČÍTAČOVĚ ZPRACOVANÉ OBRÁZKY SE DODÁVÁJÍ VE FORMÁTU TIFF (PŘÍP. JPG) V ROZLIŠENÍ MIN. 300 DPI; VEKTOROVÁ GRAFIKA VE FORMÁTU CDR, EPS, WMF A1. REDAKCE SI VYHRÁŽE PRÁVO VÝBĚRU GRAFICKÉHO DOPROVODU TEXTU. ZA PŮVODNOST PŘÍSPĚVKU ODPOVÍDÁ AUTOR (VIZ PROHLÁŠENÍ AUTORA). RUKOPISY A GRAFIKU REDAKCE VRACÍ POUZE NA ŽÁDOST AUTORA.

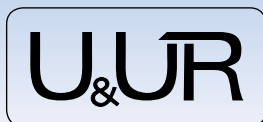
AUTORIZACE

POKUD SE AUTOR NEVYJÁDŘÍ DO PĚTI DNŮ OD ODESLÁNÍ REDAKČNÍ ŽÁDOSTI O AUTORIZACI TEXTU, POVAŽUJE REDAKCE TEXT ZA ODSOUHLASENÝ A ZVEŘEJNÍ JEJ S PŘÍPADNÝMI REDAKČNÍMI ÚPRAVAMI.

RELEVANTNÍ PŘÍSPĚVKY JSOU RECENZOVÁNY (www.uur.cz – ČASOPIS – RECENZNÍ ŘÍZENÍ).

ŽADATELŮM O RECENZNÍ ŘÍZENÍ:

PŘEDKLÁDÁTE-LI ČLÁNEK K RECENZNÍMU ŘÍZENÍ, INFORMUJTE, PROSÍM, REDAKCI O JEHO PŘÍPADNÉM PUBLIKOVÁNÍ V JINÝCH ODBORNÝCH PERIODIKÁCH. K RECENZOVANÝM PŘÍSPĚVKŮM POŽADUJE REDAKCE ŠIRŠÍ SHRNUČÍ V ČEŠTINĚ (V ROZSAHU CCA JEDNÉ NORMOSTRANY), KTERÉ BUDE V PŘÍPADĚ SCHVÁLENÍ REDAKČNĚ PŘELOŽENO DO ANGLIČTINY A K ČLÁNKU PŘIPOJENO. RECENZOVANÉ PŘÍSPĚVKY NEJSOU HONOROVÁNY.

Urbanismus a územní rozvoj
číslo 4/2017
ročník XX.
Vychází 6× ročně.
ISSN 1212-0855, MK ČR E 7021

Vydává:

Ústav územního rozvoje
Jakubské nám. 3
602 00 Brno
tel. (ústředna): 542 423 111
www.uur.cz

Redakce:

redakce@uur.cz
Ing. arch. Lubor Fridrich (šéfredaktor)
tel. 542 423 121
Bc. Tamara Blatová, DiS.
tel. 542 423 116

Redakční rada:

Ing. arch. Hana Bártová
Ing. arch. Milan Bušina, Sydney, Austrálie
prof. Ing. arch. Maroš Finka, Ph.D.
prof. Anna Geppert, Ph.D., Paříž, Francie
Ing. arch. Jana Janíková
prof. Ing. arch. Jan Koutný, CSc.
Ing. arch. Milan Körner, CSc.
Ing. Zdeňka Kučerová (místopředsedkyně)
prof. Ing. Vítězslav Kuta, CSc.
Ing. Iveta Laštůvková
doc. Dr. Otakar Máčel, Delft, Nizozemí
prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.
Ing. arch. Vladimír Matuš, Toronto, Kanada
Mgr. Ondřej Mulíček, Ph.D.
Ing. Alena Navrátilová (předsedkyně)
Ing. arch. Jaroslav Sedlecký
Mgr. Petr Tonev, Ph.D.
RNDr. Václav Tremel
Ing. arch. Martin Tunka, CSc.
Ing. Roman Vodný, Ph.D. (místopředseda)
doc. Ing. arch. Jakub Vorel, Ph.D.

Objednávky předplatného:

e-mail: redakce@uur.cz

Roční předplatné:

480,- Kč

Bankovní spojení:

ČNB 19-27321621/0710

Sazba:

GRAFEX-AGENCY s.r.o.
Helceletova 16, 602 00 Brno

Tisk:

Grafex, spol. s r.o.
Kolonie 304, 679 04 Adamov

Náklad: 1 450 výtisků

Toto číslo vyšlo v září 2017

Názory publikované v článcích nemusejí
vždy vyjadřovat stanovisko redakce a ústavu.
Redakce si vyhrazuje právo zkrácení textu
a výběru grafiky k jednotlivým příspěvkům.

Foto na titulní straně obálky:

Brno © František Maršálek

OBSAH

ZÁKON č. 225/2017 Sb.

NOVELA STAVEBNÍHO ZÁKONA ÚČINNÁ OD 1. LEDNA 2018
JAKÉ NOVINKY NA ÚSEKU ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ PŘINÁŠÍ
/ Eva Fialová, Roman Vodný

3

MOŽNOST FINANCOVÁNÍ Z IROP TRVÁ

/ Eva Fialová, Ilona Kunešová

9

ZÁSADY URBÁNNÍ POLITIKY PRO ČESKÁ MĚSTA / Kamila Lohrová

11

ZPRÁVA O UPLATŇOVÁNÍ STRATEGIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČR 2014–2020

vyhodnocení za roky 2014–2016 / Zdeněk Opravil

13

SYSTÉM SÍDELNÍ ZELENĚ A ÚZEMNÍ PLÁN V LIBERCI

/ Karolína Hrbková

15

ZÁSADY ÚZEMNÍHO ROZVOJE VLASTNÍMI SILAMI – ANO, ČI NE?

/ Daniela Řežábková

18

OCHRANA HODNOT ÚZEMÍ / Marek Hanák

23

ÚVAHA O MĚSTSKÉM PLÁNOVÁNÍ

POUČENÍ Z HISTORIE / Vladimír Matuš

27

KAM SMĚŘUJE BRNO?

ROZHOVOR S ŘEDITelem KANCELÁŘE ARCHITEKTA MĚSTA BRNA
MICHALEM SEDLÁČKEM

37

PROJEKT CORCAP / Ludmila Rohrerová

40

CO PÍŠÍ JINDE & TISKOVÉ ZPRÁVY MMR ČR

41

Stavebně správní praxe

Poživatelská praxe

Mimořádné přílohy:

ZÁKON č. 225/2017 Sb.

NOVELA STAVEBNÍHO ZÁKONA
PLATNÉ ZNĚNÍ S VYZNAČENÍM ZMĚN

EVROPSKÁ CHARTA PARTICIPATIVNÍ DEMOKRACIE
V ÚZEMNĚ PLÁNOVACÍCH PROCESECH

SLOVO ÚVODEM

Letošní čtvrté číslo časopisu Urbanismus a územní rozvoj přináší ve své hlavní rubrice hned čtyři příspěvky. První z nich informuje o novinkách a změnách v novele stavebního zákona platné od ledna příštího roku, druhý o dalších možnostech čerpání prostředků z integrovaných regionálních operačních programů na dokumenty územního rozvoje, třetí přináší informaci o aktualizaci dokumentu definujícího pět zásad urbánní politiky tak, jak byl v letošním červenci aktualizován, čtvrtý hodnotí dosavadní uplatňování Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020.

Rubriku Názory a diskuse otevírá příspěvek přibližující na libereckém příkladu způsob územně plánovací práce na tvorbě a ochraně sídelní zeleně. Do jižních Čech nás zavede článek následující, který poskytuje pohled na interní, tedy vlastními silami prováděné zpracování zásad územního rozvoje. Další text o ochraně územních hodnot z pera pracovníka úřadu veřejného ochránce práv vychází z prezentace autora na konferenci ČKAIT. Kanadský člen redakční rady a pravidelný přispěvatel našeho časopisu se tentokrát zamýšlí nad historií a současností městského plánování a rubriku uzavírá rozhovor s brněnským městským architektem po roce jeho působení ve funkci.

Rubrika Aktuality a informace přináší zprávu o workshopu projektu CORCAP konaném na samém konci srpna v prostorách Ústavu územního rozvoje a je tradičně doplněna informacemi jiných periodik a tiskovými zprávami Ministerstva pro místní rozvoj.

Vedle pravidelných příloh najdete tentokrát také dvě přílohy mimořádné. První představuje úplný text novely stavebního zákona s vyznačením změn, druhá je českým překladem Evropské charty participativní demokracie v územně plánovacích procesech.

Příjemné čtení přeje

redakce U&ÚR

ZÁKON č. 225/2017 Sb.

NOVELA STAVEBNÍHO ZÁKONA ÚČINNÁ OD 1. LEDNA 2018

JAKÉ NOVINKY NA ÚSEKU ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ PŘINÁŠÍ

Eva Fialová, Roman Vodný

V předešlém čísle časopisu byl publikován článek „Novela stavebního zákona se blíží do finále“, který shrnul proces a výsledky projednání návrhu zákona, kterým se mění stavební zákon a související právní předpisy, v Parlamentu České republiky. Do doby redakční uzávěrky minulého čísla nebyly ještě známy výsledky 59. schůze Poslanecké sněmovny ze dne 27. 6. 2017, proto nebylo možné říci, v jaké podobě bude nakonec návrh schválen.

Stručnou rekapitulaci lze tedy říci, že Poslanecká sněmovna na 59. schůzi dne 27. 6. 2017 setrvala na původním návrhu zákona ve znění, který postoupila Senátu. Následně byl návrh dne 10. 7. 2017 doručen prezidentovi republiky, který jej 13. 7. 2017 podepsal.

Zákon byl následně vyhlášen ve Sbírce zákonů dne 31. 7. 2017 v částce 82 pod číslem 225/2017 Sb. a jeho celý název zní „Zákon, kterým se mění zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony“. V souladu s částí čtyřicátou šestou zákona č. 225/2017 Sb. tento zákon nabývá účinnosti prvním dnem šestého kalendářního měsíce následujícího po jeho vyhlášení. Jinými slovy, s ohledem na výše uvedené datum vyhlášení ve Sbírce je to 1. ledna 2018.

Jak již bylo řečeno v minulém čísle, hlavním cílem novely je zjednodušit procesy plánování, přípravy a realizace staveb za předpokladu zachování nebo zvýšení jejich kvality. Novela obsahuje celou řadu technických změn, nutná doplnění a zpřesnění stávajícího stavebního zákona. Součástí jsou i novely dalších 44 souvisejících právních předpisů. V následujícím článku jsou stručně uvedeny hlavní změny ve stavebním zákoně na úseku územního plánování (bez územního rozhodování).

1. Cíle a úkoly územního plánování

Cíle územního plánování jsou měněny ve vztahu ke koordinaci záměrů s nároky na využití území, zajišťovanou orgány územního plánování. Je novelizován § 18 odst. 3 stavebního zákona, kde je doplněno, že veřejné zájmy vyplývají i ze stavebního zákona. A novelizováno je i ustanovení § 18 odst. 5 stavebního zákona, které nově přidává mezi vyjmenované stavby, zařízení a jiná opatření, která lze umisťovat v nezastavěném území, také přípojky a účelové komunikace. Ustanovení odst. 5 bylo mnohdy zneužíváno tak, že jako stavby pro zemědělství a lesnictví byly budovány stavby, které ve skutečnosti nakonec slouží pro bydlení a rekreaci na místech, kde to územní plán nepředpokládal.

Novela vkládá dovětek, že „doplňková funkce bydlení či pobytové rekreace není u uvedených staveb přípustná“, čímž by toto zneužívání mělo být odstraněno.

V § 19 stavebního zákona došlo ke zpřesnění úkolů územního plánování s ohledem na současné potřeby rozvoje území a ochrany jeho hodnot. Zvyšují se tak nároky na posuzování, tvorbu a úpravy veřejných prostranství, při umisťování stavby nebo její změny musí být dbáno také na využití navazujícího území. Ke snižování ohrožení území, například povodněmi, se umožňuje využít i jiná, než jen přírodě blízká opatření (protipovodňové stavby). Nově se vkládají požadavky na stanovení podmínek pro rozvoj rekreace a cestovního ruchu. Nejedná se jen o střediska cestovního ruchu, ale též o víkendovou a každodenní rekreaci, která musí být zajišťována na místní úrovni.

2. Politika územního rozvoje

V případě politiky územního rozvoje (PÚR) se novela zaměřila zejména na zkrácení procesu pořízení a zpřesnění textu některých problematických ustanovení. Vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj bylo z PÚR formálně vyčleněno, takže nebude již součástí PÚR, ale její přílohou. Přestože se věcně v podstatě nic nemění, nová úprava umožňuje objednat vyhodnocení vlivů samostatně u jiného zpracovatele, při aktualizaci PÚR odpadají problémy s původním vyhodnocením vlivů a posuzuje se aktualizovaná část (i když ve všech souvislostech) apod.

Zkracuje se lhůta pro stanoviska ministerstev a krajů k PÚR na 60 dnů ode dne obdržení návrhu a pro uplatnění připomínek obcí a veřejnosti na 30 dnů ode dne veřejného projednání. Novela také doplněním § 31 odst. 4 stavebního zákona odstraňuje pochybnosti o tom, od kdy je PÚR (případně její aktualizace) závazná pro pořizování a vydávání zásad územního rozvoje, územních plánů, regulačních plánů a pro rozhodování v území. Dosud bylo nutné toto řešit metodickým výkladem, což novela odstraňuje.

3. Změny u územně plánovacích dokumentací

3.1 Zkrácený postup aktualizace nebo změny územně plánovacích dokumentací

Zkrácený postup aktualizace zásad územního rozvoje (ZÚR), změny územního plánu (ÚP) nebo regulačního plánu (RP) budou možné v případech, kdy nebudou vyžadovány územně rozdílné varianty řešení (novela zavádí možnost variantního řešení u RP z podnětu), u kterých musí rozhodnout příslušné zastupitelstvo o výběru nejvhodnější varianty. Za variantu řešení se pro účely stavebního zákona nepovažuje tzv. nulová varianta (tj. současný stav). Při posuzování vlivů na životní prostředí je mnohdy vyžadováno porovnání dvou variant, z nichž jedna je navrhované řešení a druhá současný stav. I v tomto případě je možno pořizovat aktualizaci nebo změnu zkráceným postupem. Pokud budou územně rozdílné varianty vyžadovány, bude se postupovat jako dosud.

Podkladem pro rozhodnutí příslušného zastupitelstva o pořízení aktualizace ZÚR, změny ÚP nebo RP je návrh nebo vlastní podnět. U ZÚR a ÚP musí být návrh opatřen stanoviskem orgánu příslušného k posuzování vlivů na životní prostředí a příslušného orgánu ochrany přírody a krajiny, z kterých bude vyplývat, zda návrh aktualizace nebo změny bude muset být posuzován z hlediska vlivů na životní prostředí (popř. včetně vlivu na soustavu Natura 2000), což by vyvolalo celkové posouzení vlivů návrhu na udržitelný rozvoj území.

V rozhodnutí zastupitelstva o pořízení bude muset být vždy výslovně uvedeno, že aktualizace ZÚR nebo změna ÚP nebo RP bude pořizována zkráceným způsobem (§ 42b odst. 1, § 55b odst. 1, § 73 odst. 1 stavebního zákona). Současně musí být vyřešen i způsob financování aktualizace nebo změny a dalších vyvolaných nákladů.

Zkrácený postup aktualizace nebo změny spočívá ve vypuštění zpracování návrhu zprávy o uplatňování za uplynulé období nebo zadání, jejich projednání a schvalování (příslušné zastupitelstvo rovnou rozhodne o obsahu) a po rozhodnutí zastupitelstva a zpracování návrhu aktualizace nebo změny je upuštěno od samostatné etapy společného jednání (projednání a stanoviska až v navazující fázi pořizování). Počínaje veřejným projednáním je už postupováno jako dosud, jen případné získání stanoviska orgánu SEA (včetně předcházejících jednání) a uplatnění stanoviska nadřízeného orgánu územního plánování bylo nutné přenést z vypouštěné etapy společného jednání do etapy veřejného projednání a postupu navazujícího na veřejné projednání. Takto upravený postup plně zajišťuje všechna práva a možnost hájit veřejné zájmy, která jsou obsažena ve standardním postupu pořizování aktualizace nebo změny.

3.2 Nabytí účinnosti aktualizace nebo změny ÚPD

Oproti stavu před novelou bude nabytí účinnosti aktualizace ZÚR nebo změny ÚP nebo RP vázáno na doručení úplného znění po aktualizaci nebo změně. Úplné znění bude zpracováno bezprostředně po schválení aktualizace nebo změny příslušným zastupitelstvem a bude doručeno spolu s aktualizací nebo změnou. Úplné znění je nezbytným podkladem pro rozhodování i pro další budoucí aktualizaci ZÚR nebo změnu ÚP nebo RP. Současná povinnost zpracovat právní stav, která je bez sankčních opatření, není naplňována, a pro úřad, který rozhoduje nebo pořizuje další aktualizaci nebo změnu, je stav zcela nepřehledný.

Nově vložený § 20a stavebního zákona ukládá s odkazem na § 3 odst. 7 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, povinnost územně plánovací dokumentaci, její aktualizace nebo změny a úplné znění územně plánovací dokumentace po vydání poslední aktualizace nebo změny vyhotovit rovněž v elektronické verzi ve strojově čitelném formátu.

Důvodem pro tuto novou povinnost je, že územně plánovací dokumentace obsahují prostorová data, která musí veřejná správa mít k dispozici i ve formátu, který bude umožňovat jejich jednoduché zpracování. Proto byla stanovena povinnost zpracovávat územně plánovací dokumentaci a její aktualizace nebo změny, včetně úplného znění, i v elektronické verzi ve strojově zpracovatelném formátu, který bude umožňovat jejich další jednodušší sdílení a zpracování. Předpokládá se, že některá data generovaná územním plánováním budou zveřejňována prostřednictvím geografického informačního systému (GIS), který je počítačovým informačním systémem a slouží pro získávání, ukládání, analýzu a vizualizaci dat, která mají prostorový vztah k povrchu země. Geodata, se kterými pracuje, jsou definována svou geometrií, topologií, atributy a dynamikou.

3.3 Územní plán s prvky regulačního plánu

Novela reaguje úpravou § 43 odst. 3 stavebního zákona na požadavky malých obcí, aby bylo možné územním plánem stanovovat větší podrobnosti regulace. U menších obcí nelze předpokládat, že by pořizovaly regulační plány. Zastupitelstvo obce v rozhodnutí o pořízení nebo v zadání územního plánu může stanovit, že bude pořízen územní plán nebo jeho vymezená část s prvky regulačního plánu. Tato skutečnost musí být v rozhodnutí zastupitelstva výslovně uvedena. Tímto ustanovením je umožněno, aby mohla být podrobněji řešena jen některá plocha (zejména zastavitelná, např. i průmyslové zóny).

Z hlediska projednávání se stále jedná o územní plán. V § 52 odst. 2 stavebního zákona je pak řešen okruh osob, které smí uplatňovat námitky. Z hlediska dotčenosti řešením bylo nutné připustit, že uplatňovat námitky budou i ti, kteří tak mohou činit až u regulačního plánu, ale jen k podrob-

nostem, ke kterým by jinak uplatňovali námitky u regulačního plánu, např. k uliční a stavební čáře, podrobným podmínkám pro umístění a prostorové uspořádání staveb apod.

3.4 Možnost „vybočení“ z vymezeného koridoru v ÚP

Nové ustanovení § 54 odst. 5 stavebního zákona umožňuje nepoužít při rozhodování část územního plánu, která v území znemožňuje realizaci záměru obsaženého v politice územního rozvoje nebo zásadách územního rozvoje. Předpokládá se, že je v tomto případě prokázáno, že územní plán má vymezen např. koridor veřejně prospěšné stavby tak, že neumožňuje realizaci záměru.

Koridory vymezené v zásadách územního rozvoje byly v některých případech v územním plánu zúženy tak, že se při další přípravě liniové stavby zcela objektivně ukázala nemožnost stavbu umístit v zúženém koridoru. Územní plán je sice v těchto případech formálně v souladu s politikou územního rozvoje nebo zásadami územního rozvoje, fakticky však znemožňuje realizaci řešení obsaženého v uvedené nadřazené dokumentaci, která je pro pořízení a vydání územního plánu závazná. Příprava stavby, a to i republikového významu, musela být na cca 2 až 3 roky zastavena a čekalo se, až obec pořídí změnu územního plánu. Stejný případ nastal, pokud byly pro stavbu stanoveny v územním plánu podmínky, které nebylo možné objektivně splnit (například na celém území obce vést dálnici v tunelu). Novela zákona v tomto ustanovení umožňuje prosadit vyšší veřejný zájem i bez ohledu na případný odpor jedné obce proti němu a obstrukce s tím související.

4. Změny u územně plánovacích podkladů

4.1 Územně analytické podklady

Na úseku územně analytických podkladů byly provedeny úpravy zásadnějšího charakteru. Na úvod však je potřeba říci, že významné změny byly provedeny též zákonem č. 194/2017 Sb., o opatřeních ke snížení nákladů na zavádění vysokorychlostních sítí elektronických komunikací a o změně některých souvisejících zákonů, který byl publikován v částce č. 71 dne 10. července 2017. Tyto změny se dotýkají ustanovení § 27 odst. 3 stavebního zákona, kde se mj. otevírá možnost využít údaje o území obsažené v územně analytických podkladech pro veškeré činnosti veřejné správy. Tato úprava byla obsažena i v novele stavebního zákona, po dohodě s Ministerstvem průmyslu a obchodu však byla provedena výše uvedeným zákonem.

Novela stavebního zákona přináší zejména změny v cyklu pořizování úplných aktualizací územně analytických podkladů (ÚAP). Protože úplná aktualizace ÚAP je velmi pracná, a s ohledem na to, že probíhají průběžné aktualizace spojené s doplňováním územně analytických podkladů ihned po vzniku nových údajů o území, byla lhůta 2 let pro zpracování úplné aktualizace prodloužena na 4 roky.

Ministerstvu pro místní rozvoj (MMR) se formálně zakládá pořizování ÚAP změnou § 27 odst. 1 stavebního zákona. Původní předpoklad zákona, že MMR nebude pro svoji činnost potřebovat územně analytické podklady, se ukázal jako chybný. Aby navrhované ustanovení nevyvolávalo nové náklady poskytovatelům údajů, bude Ministerstvo pro místní rozvoj pořizovat ÚAP zejména s využitím údajů od krajských úřadů. Tato úprava, tedy že MMR pořizuje ÚAP ČR „zejména“ s využitím údajů od krajských úřadů, byla do novely vložena až pozměňovacím návrhem v Poslanecké sněmovně, neboť pořizování ÚAP ČR pouze s využitím dat od krajských úřadů se jeví jako nedostatečné.

V této souvislosti je ještě nezbytné upozornit, že MMR připravuje také novelu vyhlášky č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, ve znění vyhlášky č. 458/2012 Sb., kde se předpokládá zásadní úprava v obsahu ÚAP, včetně úpravy sledovaných jevů. Návrh vyhlášky je v těchto dnech odeslán do meziresortního připomínkového řízení a změnám bude věnován samostatný článek v tomto časopisu.

4.2 Územní studie

Změnou § 30 odst. 4 stavebního zákona se umožňuje, aby zpracování územní studie zajistil investor. Zadání územní studie i schválení možnosti využití zůstává v pravomoci orgánu územního plánování, ale zajištění zpracování územní studie spojené s úhradou je možné přenechat tomu, kdo hodlá záměr realizovat, pokud orgán územního plánování takovou možnost v zadání územní studie stanoví.

Na rozdíl od všech ostatních nástrojů územního plánování nebylo dosud u územní studie v zákoně nastaveno prověřování její aktuálnosti. Novelou § 30 odst. 6 stavebního zákona se zavádí lhůta 8 let (běžný cyklus u ostatních nástrojů je 4 roky). Současně je řešen problém, kdy územní studie např. vlivem změny právních předpisů je s nimi v rozporu, pořizovatel na tuto skutečnost nereaguje a územní studie zůstává i přesto podkladem pro rozhodování.

5. Další změny

5.1 Náležitosti závazných stanovisek

V souvislosti s vydáváním závazného stanoviska orgánu územního plánování je nutné si uvědomit, že požadavky kladené na dotčené orgány z hlediska závazných stanovisek se týkají i orgánů územního plánování. Novela stavebního zákona doplňuje mimo jiné i text v § 4 stavebního zákona. V odst. 2 jsou doplněny veřejné zájmy chráněné podle stavebního zákona.

Náležitosti závazných stanovisek jsou nově upraveny v novelizovaném § 149 odst. 2 správního řádu, přičemž se obdobně použijí i na stanoviska dotčených orgánů na úseku územního plánování. Podle § 149 správního řádu je závaz-

né stanovisko úkon učiněný správním orgánem na základě zákona, který není samostatným rozhodnutím ve správním řízení a jehož obsah je závazný pro výrokovou část rozhodnutí správního orgánu. Nově vkládaný odstavec 2 upravuje obsah závazného stanoviska, které musí obsahovat závaznou část („výrok“) a odůvodnění.

V závazné části dotčený orgán uvede řešení otázky, která je předmětem závazného stanoviska, ustanovení zákona, které zmocňuje k jeho vydání a další ustanovení právních předpisů, na kterých je obsah závazné části závazného stanoviska založen.

V odůvodnění uvede důvody, o které se opírá obsah závazné části závazného stanoviska, podklady pro jeho vydání a úvahy, kterými se řídil při jejich hodnocení a při výkladu právních předpisů, na kterých je obsah závazné části založen. Reaguje se tak na současnou neutěšenou praxi s velmi závažnými důsledky, kdy se značná část dotčených orgánů často odchyluje od zmocnění, které je obsaženo ve zvláštních právních předpisech, požadavky formuluje po zcela volné úvaze a neodůvodňuje je.

Ve vazbě na zavedení nového procesu společného řízení dochází ke změně koncepce vstupu jednotlivých dotčených orgánů. V § 4 odst. 6 stavebního zákona se stanoví, že dotčené orgány, které ve svém závazném stanovisku stanoví podmínky, jsou příslušné kontrolovat jejich dodržování. Dotčené orgány tak musí s plnou zodpovědností přebírat následně i odpovědnost za ochranu veřejných zájmů, které tímto hájí. Podle § 149 odst. 1 správního řádu je obsah závazného stanoviska závazný pro výrokovou část rozhodnutí stavebního úřadu. Plnění podmínek převzatých ze závazného stanoviska do výrokové části správního rozhodnutí kontroluje ten dotčený orgán, který je stanovil. Stavební úřad poskytne dotčenému orgánu potřebnou součinnost ke kontrole těchto podmínek.

Případné zrušení nebo změnu nezákonného závazného stanoviska řeší v § 4 stavebního zákona nově vkládané odst. 9 až 11. Ty byly do návrhu vloženy pozměňovacím návrhem při projednávání novely v Poslanecké sněmovně. Jedná se o úpravu, která byla vyhodnocena jako poměrně nevhodná a nesystémová, ačkoliv sleduje oprávněné požadavky vztahující se zejména k nezákonným závazným stanoviskům. Tento rozpor byl napraven pozměňovacím návrhem v Senátu, který vypouštěl tyto odstavce ze stavebního zákona a upravoval znění současných odstavců 4 a 5 v § 149 správního řádu. Nicméně Poslanecká sněmovna setrvala na svém návrhu a senátní verze tak nebyla přijata. Dlužno dodat, že spolu s úpravou provedenou v § 70 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny, která byla poměrně podrobně rozebrána v minulém čísle, byly tyto tři odstavce asi nejkontroverznějším zásahem. Obě ustanovení, tedy § 4 odst. 9 až 11 stavebního zákona a § 70 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny, byla již napadena u Ústavního soudu podáním skupiny senátorů ze dne 22. srpna 2017.

5.2 Závazné stanovisko orgánu územního plánování

Na úseku územního plánování je asi nejvýznamnější změnou zavedení závazných stanovisek orgánů územního plánování. Jedná se o vazbu na zavedení nového společného řízení, kdy dochází ke změně koncepce umisťování staveb, která se týká i orgánů územního plánování. Před novelou umisťoval stavby jen obecný stavební úřad, po novele budou umisťovat stavby nejen obecné stavební úřady (na různých úrovních), ale všechny stavební úřady (tzn. i jiné a speciální), včetně Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva dopravy, Ministerstva vnitra, Ministerstva spravedlnosti, vodoprávních úřadů, drážních úřadů a řady dalších. Ve společném povolení je spojeno územní rozhodnutí a stavební povolení do jednoho společného povolení, které bude mít pouze jeden výrok, tzn., že stavba bude jedním rozhodnutím umístěna a současně povolena. Tím dochází ke snížení administrativy ve vztahu ke stavebníkovi, nicméně je nezbytné, aby došlo ke koordinaci využití území a cílů a úkolů územního plánování, soulad s politikou územního rozvoje a s územně plánovací dokumentací ve vazbě na řešený záměr. Dosud orgány územního plánování vydávaly jen nezávazná vyjádření, což by po novele bylo nedostačující.

Vydávání závazného stanoviska orgánu územního plánování a jeho obsah jsou upraveny v nově vloženém § 96b stavebního zákona. Toto závazné stanovisko bude podkladem rozhodnutí nebo jiného úkonu podle části třetí hlavy III dílu 4 a 5 a § 126, 127, 129 stavebního zákona nebo podle zvláštního zákona. Podmínky stanovené v závazném stanovisku musí vycházet z politiky územního rozvoje, územně plánovací dokumentace a z cílů a úkolů územního plánování.

Nové ustanovení odstraňuje i pochybnosti v řízeních podle zvláštních právních předpisů, kde nebylo zřejmé, zda orgán územního plánování uplatňuje v řízeních vyjádření nebo závazné stanovisko.

Pokud bude záměr umisťován ve správním obvodu jedné obce s rozšířenou působností, bude orgánem uplatňujícím závazné stanovisko úřad územního plánování obce s rozšířenou působností. Bude-li záměr umisťován ve správním obvodu více obcí s rozšířenou působností, bude závazné stanovisko uplatňovat krajský úřad, popřípadě více krajských úřadů (přenesení na úroveň Ministerstva pro místní rozvoj by nebylo žádoucí, protože na rozdíl od krajských úřadů nemá podrobné podklady nezbytné k závaznému stanovisku). Novela tyto kompetence upravuje v § 6 odst. 1 písm. c) a § 7 odst. 1 písm. c) stavebního zákona.

Tato změna právní úpravy přináší zvýšení administrativní zátěže, záměrem však bylo, aby tento nárůst byl redukován pokud možno na nezbytnou míru. Závazné stanovisko orgánu územního plánování nebude uplatňováno ke všem stavbám. V pravomoci stavebních úřadů je ponechána koordinace méně významných stavebních záměrů v zastavěném území nebo zastavitelné ploše uvedených v § 103 odst. 1 stavebního zákona, které nevyžadují stavební povolení ani ohlášení.

Pokud je stavební úřad a úřad územního plánování součástí jednoho úřadu, nebo pokud je stavební úřad i orgán územního plánování vydávající závazné stanovisko součástí krajského úřadu, nebude závazné stanovisko orgánu územního plánování obstarávat žadatel o vydání rozhodnutí nebo souhlasu, ale obstarávat jej bude stavební úřad. To se týká i jiného stavebního úřadu povolujícího např. vodní díla nebo silnice v případě, že je tento stavební úřad a orgán územního plánování součástí jednoho úřadu. Výjimku tvoří případy, kdy žadatel obdrží závazné stanovisko orgánu územního plánování jako součást koordinovaného závazného stanoviska.

Protože v jednom území může být žádáno o povolení více záměrů současně, orgán územního plánování je koordinuje a pokud se vzájemně nevylučují, není tato skutečnost překážkou vydání více závazných stanovisek současně.

Platnost závazného stanoviska je stanovena na 2 roky (max. 3 roky), aby jeden záměr, pro který bylo závazné stanovisko vydáno, nebránil realizaci jiného záměru, který nerealizovaný záměr nahradí. Platnost závazného stanoviska lze prodloužit jen v případech, pokud se nezměnily podmínky v území, za kterých bylo vydáno. Změnou podmínek v území může ale být nejen změna fyzická, ale i změna právního předpisu nebo vydání opatření obecné povahy, která mají vliv na využití území.

V době po vydání závazného stanoviska orgánu územního plánování může nastat situace, kdy nabyde účinnosti politika územního rozvoje nebo územně plánovací dokumentace a závazné stanovisko je s nimi v rozporu. Tuto situaci řeší § 96b odst. 7 stavebního zákona. Nepozbytí platnosti závazného stanoviska je řešeno obdobně jako u vztahu územního rozhodnutí a stavebního povolení.

V návaznosti na zavedení institutu závazných stanovisek orgánů územního plánování dojde k navýšení administrativní zátěže zejména úřadů územního plánování. Toto navýšení bylo v rámci prací na novele posouzeno, přičemž základním podkladem posouzení bylo pravidelné dotazníkové šetření, které se každoročně koná na základě usnesení vlády č. 774 ze dne 19. 10. 2011 a to konkrétně za roky 2013 a 2014. Na základě toho bylo konstatováno, že činnost úřadu územního plánování by před touto novelou mělo vykonávat celkem 842 pracovníků na plný úvazek, po změně by mělo dojít k navýšení o 156 plných úvazků, tedy celkem by se mělo jednat o 997 pracovníků. Navýšení nákladů na výkon této agendy tak bylo vyčísleno na cca 96 milionů Kč za rok. Zajistit navýšení o tuto částku od data nabytí účinnosti bylo uloženo usnesením vlády č. 828 ze dne 21. září 2016 ministru financí ve spolupráci s ministryní pro místní rozvoj a ministrem vnitra.

5.3 Oprávněný investor

Novela stavebního zákona nově definuje oprávněného investora v § 23a a současně mu také přiznává určitá práva vztahující se k projednávání územně plánovacích dokumentací, jejich aktualizací a změn. Nově tak bude oprávněný investor oprávněn požadovat, aby byl o úkonech úřadů územního plánování při projednávání ÚPD jednotlivě vyrozuměn, přičemž ale musí podat žádost u místně příslušného krajského úřadu. V té uvede požadované náležitosti a také seznam obcí, jichž se žádost dotýká, a také skutečnosti, které prokazují, že je oprávněným investorem. Doručování bude probíhat do datové schránky. Záznam v seznamu je účinný 5 let ode dne jeho zveřejnění a žádost lze podávat opakovaně.

Cílem tohoto nového ustanovení je usnadnit zejména celostátně působícím oprávněným investorům (např. ČEPS, ČEZ, ŘSD, SŽDCE apod.) informování o projednávání ÚPD, jejich aktualizací a změn. U těchto investorů se obvykle jedná o veřejně prospěšné stavby, přičemž sledovat změny v ÚPD u více než 6 000 obcí se může jevit jako poměrně komplikované.

Navrhované ustanovení sice znamená navýšení administrativní zátěže související s jednotlivým rozesíláním informací o jednotlivých úkonech správního orgánu, avšak vzhledem k tomu, že se předpokládá zasilání informace do datové schránky oprávněného investora, nejedná se o zatížení zásadní. Naopak je předpokládáno, že tato úprava předejde vzniku nežádoucích dopadů při územním plánování.

5.4 Lhůty pro přezkum opatření obecné povahy

Novela mění změnou správního řádu (§ 174 odst. 2 zákona č. 500/2004 Sb.) a soudního řádu správního (§ 101b odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb.) lhůty pro podání návrhu na přezkum nebo zrušení opatření obecné povahy. Lhůty jsou zkráceny ze 3 let na 1 rok ode dne nabytí jeho účinnosti, a to shodně pro všechna opatření obecné povahy.

Lhůta 1 roku je optimálním kompromisem mezi zásadou zákonnosti opatření obecné povahy, resp. ochranou práv osob dotčených opatřením obecné povahy, a principem právní jistoty spočívajícím ve vytvoření stabilních mantinelů pro rozhodování o změnách v území. Novela stavebního zákona pak umožňuje při pořizování navázat na poslední úkon, který nebyl zrušením zpochybněn i v případě zrušení části zásad územního rozvoje nebo změny územního plánu a regulačního plánu.

6. Závěr

Ministerstvo pro místní rozvoj si uvědomuje, že novela přináší zásadní změny, proto aktuálně připravuje sérii seminářů pro úřady územního plánování a stavební úřady. Tyto semináře by měly proběhnout v průběhu listopadu a prosince letošního roku.

A ve vazbě na novelu je taktéž připravována novelizace prováděcích vyhlášek a aktualizace stávajících metodických návodů a sdělení, které jsou zveřejněny na stránkách ministerstva a Ústavu územního rozvoje. U nových nástrojů, které novela přináší, jsou připravovány nové metodiky tak, aby byly zveřejněny do nabytí účinnosti zákona č. 225/2017 Sb.

Jak již bylo uvedeno v úvodu, zákon č. 225/2017 Sb. nabude účinnosti dne 1. ledna 2018. Jedná se o významnou změnu stavebního zákona, která přináší poměrně velké množství novinek. Cílem bylo zjednodušení postupů a zrychlení přípravy staveb. Za úsek územního plánování lze konstatovat, že novela očekávaná zkrácení přináší. Jak budou nové nástroje a instituty, které novela přináší, využívány v praxi, ukáže až čas.

*Ing. Eva Fialová
Ing. Roman Vodný, Ph.D.
Odbor územního plánování
Ministerstvo pro místní rozvoj*

ENGLISH ABSTRACT

The Building Act Amendment comes into force on 1 January 2018: Which alterations does it contain in terms of spatial planning? by Eva Fialová & Roman Vodný

Summarizing the process and results of the debate in the Parliament of the Czech Republic over a draft law to alter the Building Act, the article The Building Act Amendment is almost ready was published in the previous issue of this journal. Since the results of the corresponding session of the House of Deputies were not known before the closing date of that issue, it is only now possible to comment on the final form in which the bill was approved.

MOŽNOST FINANCOVÁNÍ Z IROP TRVÁ

Eva Fialová, Ilona Kunešová

Ukončené výzvy ze Specifického cíle 3.3 Integrovaného regionálního operačního programu „Podpora pořizování a uplatňování dokumentů územního rozvoje“ shromáždily projekty za téměř 225 mil. Kč. Výzva č. 9 „Územní studie“ byla ukončena dne 4. 7. 2017, výzva č. 2 „Územní plány“ a výzva č. 3 „Regulační plány“ byly ukončeny již k 31. 3. 2017. Stále však ještě existuje další možnost financování dokumentů územního rozvoje v rámci tohoto programu.

V rámci těchto výzev bylo zaregistrováno celkem 213 projektů v celkové výši 224 448 980 Kč (viz tabulka). V současné době Řídící orgán IROP průběžně schvaluje doporučené projekty k financování a vydává Rozhodnutí o poskytnutí dotace. Vzhledem k tomu, že se jednalo o průběžné výzvy, jsou podporovány úspěšné projekty dle data registrace. Úspěšné projekty nad alokaci dané výzvy budou zařazeny na seznam náhradních projektů a žadatelé budou, dle pořadí, osloveni v případě, že se uvolní finanční prostředky (například z důvodu odstoupení některého z projektů).

Projekty z 2. výzvy (ÚP) a 3. výzvy (RP) jsou již vyhodnoceny. Na základě těchto hodnocení bylo doporučeno k financování 33 projektů na ÚP a 11 projektů na RP. Na základě 9. výzvy (ÚS) bylo zaregistrováno celkem 167 projektů za cca 180 mil. Kč (prostředky z Evropského fondu pro regionální rozvoj – EFRR). Alokace této výzvy je 150 mil. Kč (EFRR) a nebude tedy možné uspokojit projekty, které se nyní nacházejí nad hranici alokace. Aktuálně se jedná o cca 27 projektů za cca 27 mil. Kč. V případě neúspěšných projektů, odstoupení od žádosti či jiných úspor může toto číslo poklesnout.

Řídící orgán IROP již nepředpokládá vyhlášení dalších výzev na výše uvedené aktivity ze SC 3.3 IROP. V této souvislosti však upozorňujeme na **možnost čerpat finanční prostředky na aktivity SC 3.3 IROP prostřednictvím specifického cíle 4.1 „Posílení**

Zdroj: město Nová Paka

SC 3.3	Registrované projekty (počet)	Registrované projekty (EFRR CZK)	K proplacení/alokace výzvy (CZK)
2.výzva ÚP	35	35 673 412,00	34 830 042,00
3.výzva RP	11	8 813 115,00	8 813 115,00
9.výzva ÚS	167	179 962 453,00	150 000 000,00
SC 3.3 celkem	213	224 448 980,00	193 643 157,00

Počet projektů SC 3.3 IROP

komunitně vedeného místního rozvoje za účelem zvýšení kvality života ve venkovských oblastech a aktivizace místního potenciálu“. Jedná se o **výzvu č. 45 „Podpora pořizování a uplatňování dokumentů územního rozvoje – integrované projekty CLLD“**. Projekty jsou vybírány místní akční skupinou (MAS), která má schválenou strategii komunitně vedeného místního rozvoje (Community-Led Local Development = CLLD) obsahující opatření SC 3.3. Příjemce se podílí na spolufinancování projektu pěti procenty z vlastních prostředků a může jím být pouze obec s rozšířenou působností. Tato výzva byla vyhlášena dne 12. 8. 2016 s celkovou alokací 95 mil. Kč (EFRR). Oprávněnými žadateli jsou subjekty, které realizují projekty v rámci CLLD na území MAS. Ukončení příjmu žádostí o podporu je 31. 10. 2022.

Zároveň připomínáme, že **příjemci dotací na územní studie krajiny z IROP mohou požádat o 10% kofinancování z Národního programu Životní prostředí** (výzva

č. 14/2016). Více informací k výzvě č. 14/2016 z Národního programu Životní prostředí naleznete na stránkách SFŽP: <https://www.sfzp.cz/sekce/859/k-vyzve-14-2016/>.

Centrum pro regionální rozvoj (CRR) zajišťuje z pozice zprostředkujícího subjektu administraci IROP včetně poskytování informací žadatelům. Dokumenty územního rozvoje – integrované projekty CLLD (45. Výzva IROP) konzultuje Ing. Pavla Bártíková (e-mail: pavla.bartikova@crr.cz). S věcnými dotazy k metodikám a zpracování dokumentů územního rozvoje se lze i nadále obracet na Odbor územního plánování MMR (kontaktní osoby: Ing. Ilona Kunešová, tel.: 224 862 277, e-mail: ilona.kunesova@mmr.cz nebo Ing. Eva Fialová, tel.: 224 862 353, e-mail: eva.fialova@mmr.cz).

Žádosti jsou přijímány elektronicky prostřednictvím systému MS2014+ (<https://mseu.mssf.cz/>). Bližší informace lze nalézt na <http://www.dotaceeu.cz/irop>.

*Ing. Eva Fialová
Ing. Ilona Kunešová
Odbor územního plánování
Ministerstvo pro místní rozvoj*

EVROPSKÁ UNIE
Evropský fond pro regionální rozvoj
Integrovaný regionální operační program

**MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR**

ENGLISH ABSTRACT

IROP financing is still possible, by Eva Fialová & Ilona Kunešová

Calls 2, 3 and 9 for tenders within Specific Objective 3.3 of the Integrated Regional Operational Programme (Support for Producing and Applying Territorial Development Documents) have been terminated. Call 2 (Spatial Plans) and Call 3 (Regulation Plans) finished on 31 March 2017 while Call 9 (Spatial Studies) finished on 4 July 2017. Projects of a total value of almost 225 million crowns were submitted within these calls. There is still another way of financing spatial development documents from the programme.

ZÁSADY URBÁNNÍ POLITIKY PRO ČESKÁ MĚSTA

Kamila Lohrová

V letošním červenci byl aktualizován dokument Zásady urbánní politiky. Podílela se na něm pracovní skupina složená z vybraných měst, zástupců zastřešujících organizací a relevantních rezortů z České republiky. V dokumentu lze nalézt řadu informací o sídelní struktuře, urbánních trendech, významu měst v soustavě osídlení a vývoj urbánní politiky na mezinárodní úrovni. Materiál rovněž obsahuje problematiku spojenou s rozvojem měst, a to např. demografické členění, ekonomickou a sociální oblast, dopravu, životní prostředí, veřejný prostor či veřejnou správu. V dokumentu je definováno pět zásad, kterými by se města měla řídit v dalším vývoji.

Vláda České republiky na svém zasedání konaném dne 24. 7. 2017 schválila usnesením č. 549 dokument Zásady urbánní politiky – Aktualizace 2017.

Cílem Zásad urbánní politiky je sjednotit přístupy všech úrovní veřejné správy k rozvoji měst. Jedná se o rámcový dokument urbánní politiky státu, která má průřezový a interdisciplinární charakter. Na jejím vytváření a realizaci se společně a koordinovaně podílejí jednotlivé dílčí politiky, přičemž regionální politika a územní plánování představují pro tuto koordinaci věcný a územní rámec.

Důvodem aktualizace bylo promítnutí posledního vývoje a trendů v rozvoji měst, včetně mezinárodního kontextu. Cílem nebylo původní Zásady urbánní politiky výrazně změnit, ale spíše je zpřehlednit a v relevantních částech zkrátit. Mění se a zpřesňují Zásady urbánní politiky z roku 2010; tj. v návrhové části (vlastní zásady, strategické směry a aktivity) se nahrazují schválenou aktualizací.

Na aktualizaci Zásad urbánní politiky se podílela pracovní skupina složená ze zástupců vybraných měst (dle nominace Svaz měst a obcí ČR, Sdružení místních samospráv ČR), zástupců Národní sítě Místních akčních skupin ČR, Asociace krajů ČR a relevantních resortů.

Dokument obsahuje informace k sídelní struktuře, k urbánním trendům (urbanizace, suburbanizace a reurbanizace) a významu měst v soustavě osídlení. Definuje rovněž problémy dalšího rozvoje měst (v členění na demografickou, ekonomickou a sociální oblast, dopravu a technickou infrastrukturu, životní prostředí, veřejný prostor a veřejnou správu). Navíc obsahuje i vývoj urbánní politiky na úrovni EU spolu s rámcem rozvoje měst v OSN.

Relativně podrobně popisuje uplatňované nástroje urbánní politiky (např. tzv. integrované nástroje), se kterými má ČR aktuální zkušenost (jsme dávaní jako příklad využití integrovaného nástroje ITI s využitím více fondů, což více odpovídá potřebám konkrétního území). Kromě samotných zásad definuje roli jednotlivých subjektů v implementaci (např. rezortů či zastřešujících organizací územních partnerů). Zásad urbánní politiky je celkem pět:

Zásada 1

Strategický a integrovaný přístup k rozvoji měst zahrnuje využívání a uplatňování dokumentů a nástrojů strategického rozvoje měst (včetně např. Smart Cities), koordinaci nástrojů a přístupů k rozvoji měst, integraci přístupu k řízení rozvoje území a zajišťování informační a metodické pomoci při rozvoji měst.

Zásada 2

Polycentrický rozvoj sídelní soustavy obsahuje zaměření podpory a realizace polycentrického rozvoje (např. vytváření sídelní struktury založené na polycentrickém rozvoji) a samotný vyvážený a polycentrický rozvoj soustavy osídlení (např. předcházení negativním projevům suburbanizace).

Zásada 3

Podpora rozvoje měst jako pólů rozvoje v území je členěna na ekonomickou, sociální a demografickou oblast, dopravu a technickou infrastrukturu, veřejný prostor, veřejné služby a bydlení, veřejnou správu.

Zásada 4

Péče o městské životní prostředí

zahrnuje zdravé životní prostředí, změnu klimatu, udržitelné využívání přírodních zdrojů, péči o přírodu a krajinu, vyvážený vztah mezi městským a venkovským prostorem a environmentální vzdělávání a informovanost veřejnosti.

Zásada 5

Zajištění implementace Nové městské agendy

byla nově formálně zařazena, ale bude rozpracována až v návaznosti na postupně vznikající nadřazené dokumenty na úrovni OSN).

Dokument je dostupný na internetové stránce Ministerstva pro místní rozvoj ČR, sekce regionální politika a cestovní ruch, Podpora regionů, podsekce Koncepce a strategie.

Platnost aktualizovaných Zásad urbánní politiky je do roku 2023, kdy se předpokládá další aktualizace, a to zejména v návaznosti na ukončení čerpání v rámci současného programového období EU. Zásady urbánní politiky – Aktualizace 2017 je nutné vnímat jako otevřený dokument, který bude předmětem průběžného interního monitoringu MMR; zejména implementace integrovaných nástrojů a Nové městské agendy.

Dokument mimo jiné slouží jako podklad pro připravovanou Strategii regionálního rozvoje ČR 2020+, která bude zároveň obsahovat detailní popis její implementace (včetně implementace v urbánním prostoru). Strategie regionálního rozvoje ČR 2020+ bude v části věnované urbánnímu rozvoji aktualizované Zásady urbánní politiky reflektovat.

*MSc Kamila Lohrová
Odbor regionální politiky
Ministerstvo pro místní rozvoj*

ENGLISH ABSTRACT

Principles of urban policy for Czech cities, by Kamila Lohrová

The document Principles of Urban Policy was updated last July. A working group composed of representatives of selected municipalities, umbrella organizations and relevant authorities in the Czech Republic participated in the update. The document provides a variety of information on settlement structures, urban trends, the importance of cities in the system of settlements, and the development of urban policies at international level. Also, various problems of urban development such as demographic division, economy, social issues, transportation, environment, public space and public administration are discussed. The document defines five principles of prospective urban development.

ZPRÁVA O UPLATŇOVÁNÍ STRATEGIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČR 2014–2020 VYHODNOCENÍ ZA ROKY 2014–2016

Zdeněk Opravil

Vláda ČR schválila na základě usnesení č. 550 ze dne 24. července 2017 materiál „Zpráva o uplatňování Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 (vyhodnocení za roky 2014–2016)“, jehož hlavním cílem je vyhodnocení uplatňování strategického dokumentu „Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020“ (dále „SRR ČR 14–20“). SRR ČR 14–20 je základní strategický dokument v oblasti regionálního rozvoje, za niž ze zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů, odpovídá Ministerstvo pro místní rozvoj. SRR ČR 14–20 je nástrojem realizace regionální politiky jako jedné z významných politik, a koordinace působení ostatních veřejných politik na regionální rozvoj.

Povinnost zpracování materiálu vychází ze zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů (§ 9 odst. 2 zákona). Materiál připravilo Ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci s dotčenými ústředními správními úřady, kraji a regionálními stálými konferencemi. Mezi dílčí cíle materiálu patří:

1. Posouzení vlivů koncepčních dokumentů veřejné správy s celostátním zaměřením a strategie územních obvodů krajů na uplatňování SRR ČR 14–20.

Kapitola je rozdělena do tří základních bodů, které se zaměřují na porovnání souladu priorit SRR ČR 14–20 s prioritami a iniciativami strategie Evropa 2020, posouzení vlivů koncepčních dokumentů veřejné správy s celostátním zaměřením na uplatňování SRR ČR 14–20 až po posouzení vlivů strategií územních obvodů krajů na uplatňování SRR ČR 14–20.

2. Vyhodnocení účinnosti implementace SRR ČR 14–20.

Stěžejní část kapitoly je **vyhodnocení naplňování jednotlivých opatření**, které tvoří základní kostru hlavních priorit SRR ČR 14–20. Vyhodnocení primárně vychází z Monitorovací zprávy Akčního plánu SRR ČR 2015–2016. Součástí vyhodnocení implementace je také **vyhodnocení plnění územní dimenze**. Nastavení regionální politiky ČR a kohezní politiky v programovém období 2014–2020 kladě důraz na územní dimenzi s cílem věcně a územně koncentrovat finanční prostředky u realizovaných intervencí. Kapitola **vyhodnocuje i pokrok integrovaných nástrojů**, zejména Integrované územní investice (ITI) a Komunitně vedený místní rozvoj (CLLD), kterými se ČR zavázala k realizaci v Dohodě o partnerství, vč. národního integrovaného nástroje Integrované plány rozvoje území (IPRÚ). Kapitola je ukončena **vyhodnocením vývoje regionálních rozdílů v ČR**, kde regionální rozdíly byly porovnány s vybranými evropskými zeměmi, vyhodnoceny byly i na krajské úrovni až po regionální úroveň (úroveň SO ORP). Textová část vývoje regionálních rozdílů je doplněna i mapovými přílohami vč. metodologického postupu, výběru indikátorů a použitých metod pro hodnocení.

3. Návrhy na aktualizaci SRR ČR 14–20 a jejich zdůvodnění, popřípadě návrhy a důvody ke zpracování nové Strategie regionálního rozvoje ČR.

Kapitola navrhuje nezbytné kroky pro budoucí formování silnějšího řízení regionální politiky vč. podoby návrhu nové SRR ČR 21+. Zpracování všech navržených kroků do současné podoby SRR ČR 14–20 by znamenala zásadní změnu celé architektury dokumentu, od analytické, návrhové až po implementační část. Takový postup práce považujeme za velmi neefektivní a časově náročný a navrhujeme potřebné změny promítnout do přípravy nové podoby Strategie regionálního rozvoje ČR 21+.

4. Návrhy opatření, které je nutné provést při podpoře regionálního rozvoje v působnosti dotčených ústředních správních úřadů a návrh doporučení pro podporu regionálního rozvoje v působnosti krajů.

Zpráva v této části kapitoly ve zbývajícím období platnosti SRR ČR 14–20 (období 2017–2020) navrhuje opatření, které je nutné provést při podpoře regionálního rozvoje v působnosti ústředních orgánů státní správy a krajů. Návrhy opatření bude i nadále Ministerstvo pro místní rozvoj, Odbor regionální politiky pravidelně sledovat a vyhodnocovat s použitím příkladů dobré praxe pro nastavení budoucí podoby regionální politiky po roce 2020.

5. Vyhodnocení vlivů na životní prostředí a veřejné zdraví s uvedením, zda nebyly zjištěny nepředpokládané negativní dopady na životní prostředí a veřejné zdraví, spolu s návrhy pro jejich eliminaci, minimalizaci nebo kompenzaci.

Vyhodnocení je součástí kapitoly vyhodnocení účinnosti implementace SRR ČR 14–20.

Aby byl naplněn základní předpoklad nové podoby Strategie regionálního rozvoje ČR 21+, jako národního strategického dokumentu, který podle zákona o podpoře regionálního rozvoje vymezuje úkoly ostatních dotčených ústředních správních úřadů k zabezpečení realizace stanovených priorit a cílů, bude nutné aktivně zapojit relevantní věcné, resortní a územní partnery širokého spektra do pracovních skupin. Bude tak zajištěna široká podpora a znalost dokumentu na všech úrovních.

Jedním z klíčových momentů bude i nastavení nástrojů a metodik pro hodnocení dopadů jednotlivých politik vč. posouzení, zda jsou prostředky vynakládány na projekty, které budou mít co největší dopad v území nebo např. zda nedojde v území k realizaci projektu, který bude mít významnější negativní než pozitivní efekt. Jde o nezbytný předpoklad, aby mohly být národní priority a cíle stanovené v nové SRR ČR 21+ relevantně vyhodnocovány a byly východiskem pro další směřování hospodářského rozvoje ČR.

Materiál „Zpráva o uplatňování Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 (vyhodnocení za roky 2014–2016)“ je dostupný v elektronické podobě na webových stránkách Ministerstva pro místní rozvoj

<https://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Pro-media/Tiskove-zpravy/2017/MMR-Chystame-novou-podobu-Strategie-regionalniho-rozvoje> nebo na webu územní dimenze <http://www.dotaceeu.cz/cs/Microsites/uzemni-dimenze/Uvod>

*Mgr. Zdeněk Opravil, Ph.D.
Odbor regionální politiky
Ministerstvo pro místní rozvoj*

ENGLISH ABSTRACT

Report on the application of Strategy of Regional Development in the Czech Republic 2014–2020: evaluation of the period 2014–2016, by Zdeněk Opravil

Based on Resolution 550 dated 24 July 2017, the Government of the Czech Republic has authorized Strategy of Regional Development in the Czech Republic 2014–2020 (Evaluation of the Period 2014–2016), a document elaborated under the auspices of the Ministry for Regional Development. It is a tool for the implementation of regional policy and coordination of other public policies that affect regional development.

SYSTÉM SÍDELNÍ ZELENE A ÚZEMNÍ PLÁN V LIBERCI

Karolína Hrbková

Liberec je krásné stotisícové město sevřené horami na severu Čech. Jeho nový územní plán vzniká od roku 2007. Příspěvek přibližuje způsob, jak se v Liberci pracuje s tvorbou a ochranou krajiny na úrovni územního plánování, jak je vytvářen systém sídelní zeleně a studie krajiny, a jak jsou řešeny problémy, které průběžně přicházejí.

Územní plán je základním nástrojem, jak zodpovědně naplánovat budoucnost měst a jejich rozvoj, ale i ochranu hodnot, které je třeba zachovat. Nejedná se „jen“ o ochranu životního prostředí, ale také o historické hodnoty nebo pokrytí potřeb občanů a společnosti. Je nutné zajistit dostatek ploch nejenom pro bydlení a průmysl, ale i pro občanské vybavení, sportovní aktivity a hlavně plochy zeleně pro oddych a rekreaci obyvatel. Je tak nezbytně nutné, aby městská krajina všechny tyto funkce svým obyvatelům nabízela.

V Liberci byly práce na novém územním plánu zahájeny již v roce 2007. Přípravovaný územní plán byl nastaven hlavně na rozvoj zastavitelných ploch bez ohledu na koncepční a dlouhodobě udržitelný rozvoj celého území města, které je výrazně specifické. Liberec je město, které se navíc do budoucna nemůže výrazně prostorově rozvíjet s ohledem na polohu mezi horami.

V Liberci jsme se snažili tyto aspekty brát v potaz a připravovaný územní plán byl po mém nástupu do funkce náměstkyně primátora v roce 2014 znovu přezkoumán a následně upraven v následujících oblastech:

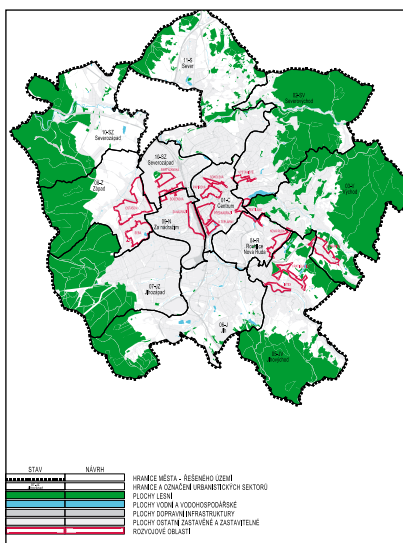
1. Intenzifikace centrální zastavěné části města

V rámci nově vznikajícího územního plánu jsme nejprve vymezili plochy, na kterých by se zástavba měla rozvíjet intenzivně (hlavně v centru města a nových plochách blízko centra).

2. Vymezení nových rozvojových ploch

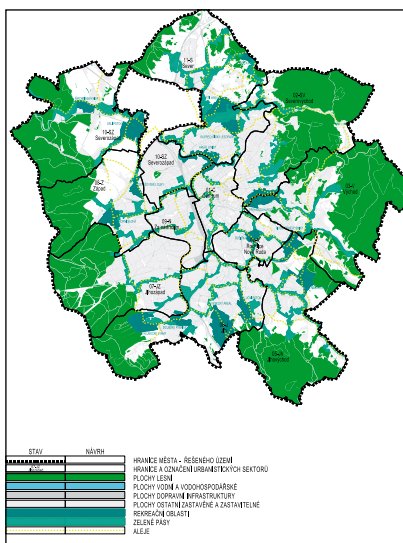
Ve městě byly identifikovány rozvojové oblasti, které jsou vhodné pro výstavbu (oblasti v návaznosti

na centrální plochy, většinou vázané na vybudování nového dopravního napojení a další infrastruktury).

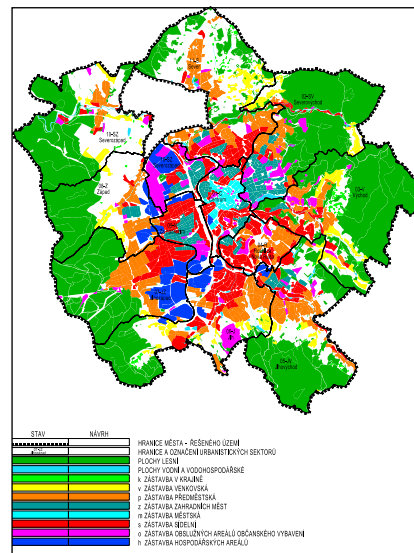
3. Vymezení nových rekreačních oblastí a jejich propojení

Dalším úkolem bylo vymezit stávající a potenciálně vhodné plochy pro rekreaci. Vzniklo tak schéma, které se stalo základní kostrou pro systém sídelní zeleně města.

4. Vymezení charakterů zástavby

Město Liberec se v minulosti intenzivně rozvíjelo a pohlcovalo okolní obce, které se staly jeho jednotlivými čtvrtěmi. I přesto, že se staly součástí města, zachovaly si mnohé čtvrti svůj původní charakter, který je vhodné v některých (hlavně okrajových) částech města zachovat. V rámci územního plánu tak vzniklo schéma a popis jednotlivých typů zástavby.

5. Koefficient zeleně

Pro zachování dostatečného prostoru pro zeleň a její funkce v zastavěném území byl v zastavitelných plochách vymezen tzv. koefficient zeleně, který určuje minimální procento zeleně (nezastavitelných a nepevněných ploch) pro danou oblast.

6. Samostatný výkres koncepce krajiny

Na závěr byl vypracován nový samostatný výkres územního plánu – Výkres koncepce krajiny. Ten vymezuje plochy nezastavitelné zele-

ně, sportovišť a rekreační plochy ve městě. Identifikuje ucelené plochy městských a místních parků a jejich vzájemné propojení.

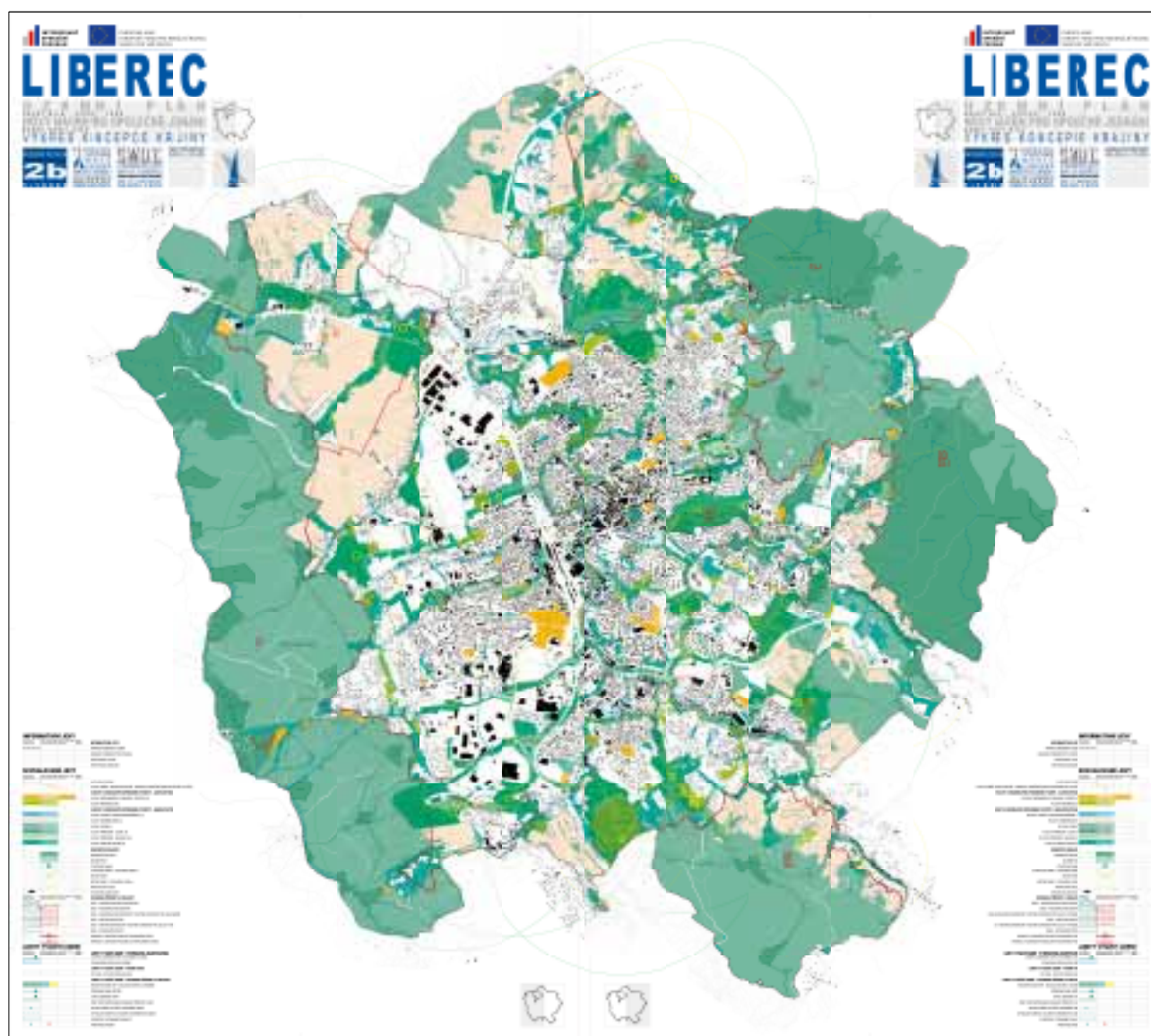
- 1) Městské parky
 - ucelené plochy zeleně o rozloze min. 1 ha
 - ve městě dosažitelné do 30 minut pěší chůze
- 2) Místní parky
 - ucelené plochy zeleně o rozloze min. 1 000 m²
 - ve městě dosažitelné do 15 minut pěší chůze
- 3) Propojení ploch
 - zklidněné komunikace, cyklostezky, stezky pro pěší
 - doplněné alejovými systémy (stávajícími, nově navrženými)

Jsem přesvědčena, že kvalita života ve městě se do značné míry zakládá na kvalitě veřejného prostoru a např. dostupnosti rekreace přímo ve městě. Územní plán jako strategický dokument města je pouze prvním krokem k budoucím změnám v území. Začali jsme proto téma zelených pásů a zeleně ve městě rozpracovávat pomocí navazujícího projektu.

Nadstavbou ke vznikajícímu územnímu plánu se tak stává přeshraniční projekt na vytvoření systému sídelní zeleně – projekt BIDE LIN, na kterém spolupracujeme s městy Děčín a Drážďany, Univerzitou Jana Evangelisty Purkyně, technickými univerzitami v Liberci a Drážďanech a ekologickým institutem v Drážďanech. Tento projekt:

- Doplnuje připravovaný územní plán o zeleň a veřejná prostranství v zastavěných plochách (plochy menší než 1000 m²).
- Mapuje, popisuje a hledá funkční využití všech ploch zeleně
 - dle hodnot lokality (přírodní a přírodě blízké, sportovní, rekreační, pobytové apod.),
 - dle cílových skupin (děti, senioři, adoslescenti apod.),
 - dle polohy ve městě (intenzivnější funkce v blízkosti hustě obydlených oblastí města).

Projekt není pouze jednoúčelový, ale reaguje na mnoho potřeb. Přínosy tak můžeme rozdělit do tří kategorií:

Koncepce krajiny

Přínosy pro magistrát města

- Zmapování veškeré zeleně v katastru města.
- Aktualizace pasportu zeleně na městských pozemcích.
- Vytvoření karet ploch zeleně.
- Využití karet ploch zeleně pro přípravu projektových žádostí a komunitního plánování = zásobník projektů, kam lze jednoduše „sáhnout“ hned po zveřejnění dotačních výzev (plochy pro sport, ochranu přírody, cestovní ruch, komunitní plánování apod.).
- Vytvoření systému ploch s různým využitím (umísťování různých aktivit rovnoměrně v rámci města – sport, rekreace, ochrana přírody, dětská hřiště apod.).

- Seznam ploch vhodných pro vykoupení do majetku města – scelení ploch zeleně.
- Sestavení priorit při budování systému sídelní zeleně s ohledem na stav ploch zeleně v jednotlivých čtvrtích.

Přínosy pro občany města

- Zajištění dostupné zeleně v každé části města (odpočívky a místní parky) i do budoucna.
- Rozvržení funkčního využití ploch tak, aby v jedné čtvrti byla nejenom dětská hřiště, ale i např. sportoviště nebo volná plocha pro jiné aktivity.
- Vytvoření mobilní aplikace, která zobrazí na vyžádání různé typy ploch a klidnou cestu, jak se k nim dostat.
- Možnost zapojit se aktivně do plánování veřejného prostoru v okolí svého bydliště.

Přínosy pro partnery projektu a další města

- Vše výše popsané a přenositelnost postupu vzniku systému sídelní zeleně.

Zatím posledním počinem města v oblasti územního plánování je zahájení projektu studie krajiny pro všechny obce v rámci celého ORP. Jedná se o rozsáhlý projekt, který má za úkol zmapovat celé území a identifikovat v území jeho hodnoty i rizika.

Projekt BIDE LIN byl podpořen z Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci Programu spolupráce na podporu přeshraniční spolupráce 2014–2020 mezi Českou republikou a Svobodným státem Sasko.

*Ing. Karolína Hrbková
náměstkyně primátora Liberce
pro životní prostředí, veřejnou zeleň
a cestovní ruch*

ENGLISH ABSTRACT

The system of urban greenery and the spatial plan of Liberec, by Karolína Hrbková

With a population of 100,000, Liberec is a beautiful city surrounded by mountains in the north of Bohemia. Its new spatial plan has been a work in progress since 2007. This article describes how professionals in Liberec work with landscape creation and maintenance in the context of spatial planning and how they solve problems occurring in the process.

ZÁSADY ÚZEMNÍHO ROZVOJE VLASTNÍMI SILAMI – ANO, ČI NE?

Daniela Řežábková

Jihočeský kraj nezadává zpracování aktualizací zásad územního rozvoje projektové organizací (s výjimkou prvních zásad, které byly zpracovány externě na základě výběrového řízení formou veřejné zakázky), ale zpracovává je prostřednictvím pracovníků oddělení územního plánování Krajského úřadu Jihočeského kraje. Proč kraj ke zpracování aktualizací zásad územního rozvoje vlastními silami přistoupil? Jaké jsou klady a řešení tohoto postupu? Je takový postup pro zpracování zásad územního rozvoje a jejich aktualizací vhodný, či ne? Jaké jsou základní předpoklady pro toto řešení? To jsou některé ze základních otázek, na které se pokusím prostřednictvím tohoto článku odpovědět.

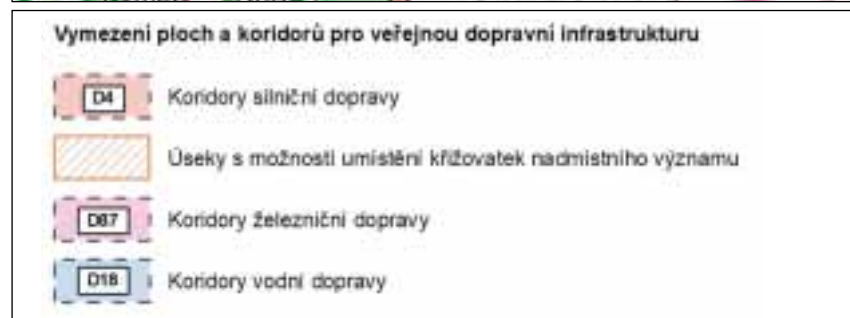
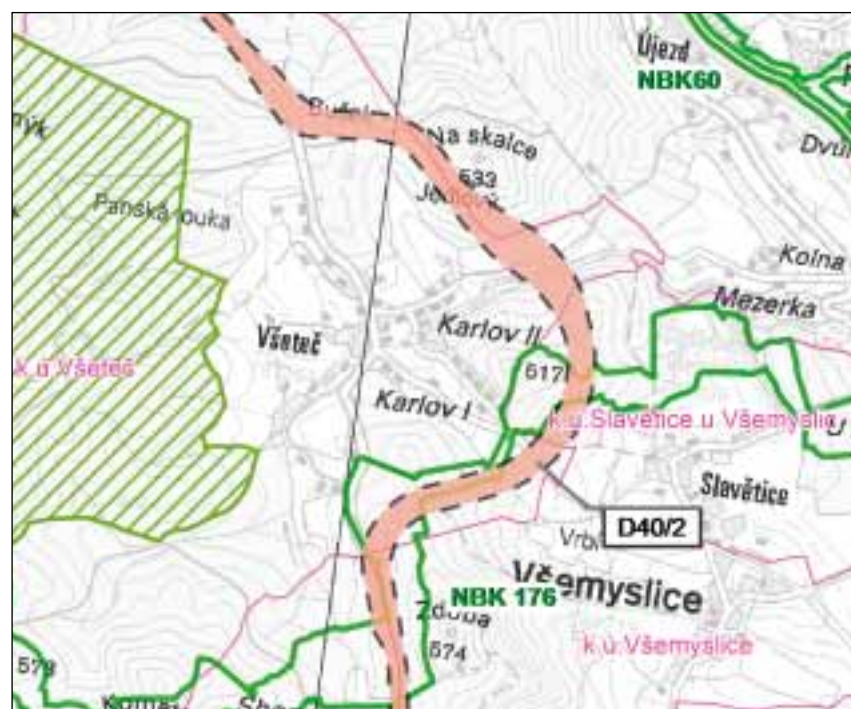
Takže proč?

Především to asi byla chuť se do tohoto obtížného úkolu pustit, dokázat, že jej zvládneme. A také snaha urychlit proces pořízení a zpracování jednotlivých aktualizací Zásad územního rozvoje Jihočeského kraje – v případě zpracování zásad územního rozvoje

a jejich aktualizací odpadá potřeba vypsat veřejnou zakázku a uzavřít smlouvu s dodavatelem.

Je nutné si rovněž uvědomit, že zásady územního rozvoje se sice zpracovávají pro celé území kraje, nicméně jej neřeší kompletně, ale řeší na území kraje především záměry nadmístního

a republikového významu (jako jsou plochy a koridory dopravní a technické infrastruktury, nadregionální a regionální systém ekologické stability a plochy nadmístního významu pro výrobu a skladování, bydlení, asanaci, rekreaci apod.), a stanoví hlavní směry a střediska rozvoje území kraje a oblasti, kde lze identifikovat větší míru problémů, a k jejichž řešení je nutno uplatnit specifický přístup. Pro celé území kraje pak řeší i krajinu a stanoví priority územního plánování kraje, zásady pro územně plánovací činnost a rozhodování v území, upřesňují podmínky pro koncepcce a ochrany hodnot území kraje a stanoví požadavky na koordinaci územně plánovací činnosti obcí na území kraje. Důležitým úkolem je i koordinace záměrů se záměry řešenými na území sousedních krajů a států. Nicméně vše výše uvedené se řeší při zpracování prvních zásad (a v Jihočeském kraji také při zpracování jejich první aktualizace). Při aktualizacích již dochází především k vymezení (popř. převymezení) koridorů a ploch, k odstranění problematických míst, na které bylo upozorněno při aplikaci zásad, a reakci na změny právních předpisů a limitů využití území v případech, kde to měřítko a obsah zásad umožňují.

Výřez z výkresu ploch a koridorů, včetně územního systému ekologické stability – právní stav ZUR JČK po první aktualizaci

Předpoklady pro zpracování zásad územního rozvoje prostřednictvím pracovníků úřadu

Nezbytným předpokladem pro to, aby pracovníci oddělení územního plánování mohli k zpracování zásad územního rozvoje přistoupit, bylo odpovídající personální obsazení oddělení územního plánování. Skutečnost, že členem

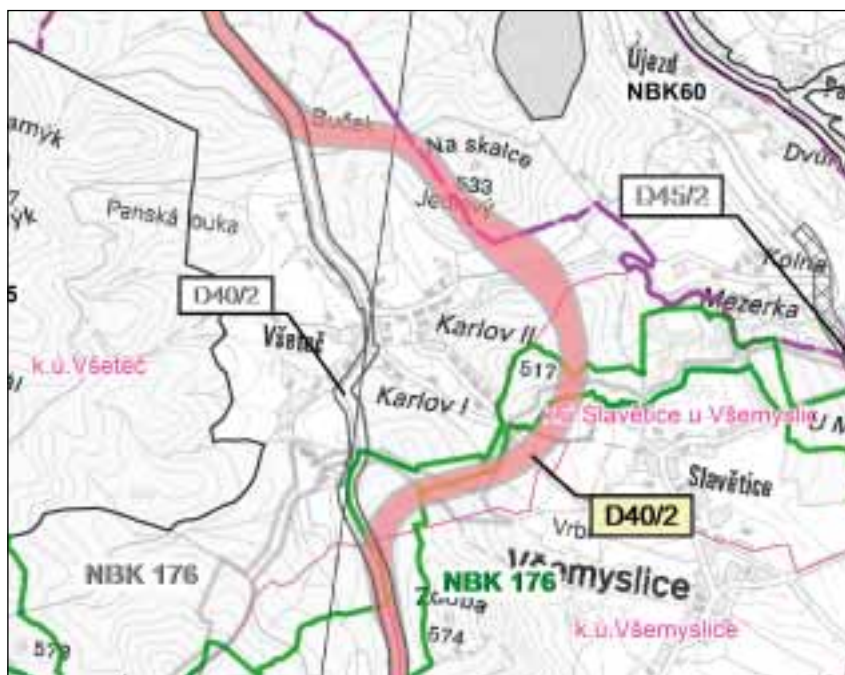
týmu pracovníků oddělení je autorizovaná architektka s praxí při zpracování územních plánů, která je osobou oprávněnou k zpracování územně plánovací dokumentace v souladu s ustanovením § 158 odst. 1 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (dále jen „stavební zákon“), byla jedním z impulsů pro toto rozhodnutí. Dalším plusem při rozhodování byla skutečnost, že máme v týmu pracovníky, kteří na vysoké úrovni zvládají práci s grafickými informačními systémy, pracovníky s dobrou znalostí stavebního práva a zkušené pořizovatele územně plánovacích dokumentací. Znamená to, že většinu prací zvládáme pouze prostřednictvím pracovníků oddělení a smluvně si zajišťujeme jenom specialisty na některé odborné činnosti, jako je zpracování a úpravy návrhu systému ekologické stability a vymezení koridorů pro dopravní a technickou infrastrukturu v případech, kdy tyto koridory nejsou předem prověřeny studií, či jinou podrobnější dokumentací a jejich vymezení vyžaduje odborné znalosti, kterými pracovníci oddělení nedisponují.

Dalším nezbytným předpokladem pro zpracování zásad a jejich aktualizaci pracovníky oddělení pak je vybavení potřebnou technikou a softwarem. Oddělení územního plánování již před tím, než začalo poprvé zpracovávat aktualizaci zásad, mělo k dispozici veškerou potřebnou techniku a software, v současné době dochází již pouze k přirozené obnově. Pracovníci oddělení mají k dispozici, mimo jiné, např. velkoformátovou tiskárnu (plotter A0+, velkoformátový scanner A0+, laserovou barevnou tiskárnu pro formát A3, pracoviště se dvěma monitory. K dispozici je také software potřebný pro zpracování návrhu – ArcGIS, AutoCAD apod. Upozornit je přitom nutno na skutečnost, že ani technika ani software nebyly pořízeny pro účely zpracování Zásad územního rozvoje Jihočeského kraje, ale pro potřeby Krajského úřadu Jihočeského kraje. Pracovníci oddělení je měli pro svou činnost k dispozici předtím, než bylo rozhodnuto o zpracování zásad vlastními silami. To znamená, že do nákladů na zpracování zásad se náklady na pořízení potřebné techniky a software nezapočítávaly.

Jaké jsou problémy při zpracování? Především je to časová náročnost. Je třeba si uvědomit, že zpracování aktualizací probíhá v souběhu s běžnou činností oddělení územního plánování. Žádný z pracovníků oddělení není vyčleněn přímo pro projekční práce, tyto práce jsou vykonávány mimo hlavní pracovní náplň zaměstnanců krajského úřadu. Vyčlenění lidí pouze pro projektování pak není v podmínkách úřadu ani možné – nejedná se o soustavnou činnost, ale o činnost, která je prováděna nahodile, v případě potřeby. Mezi jednotlivými fázemi pořízení jsou pak prodlevy, které jsou dány procesními lhůtami. V době, kdy se pracuje na návrhu dokumentace, je proto nutné některé běžné činnosti omezit, a ty, které je potřeba vykonávat průběžně a kde

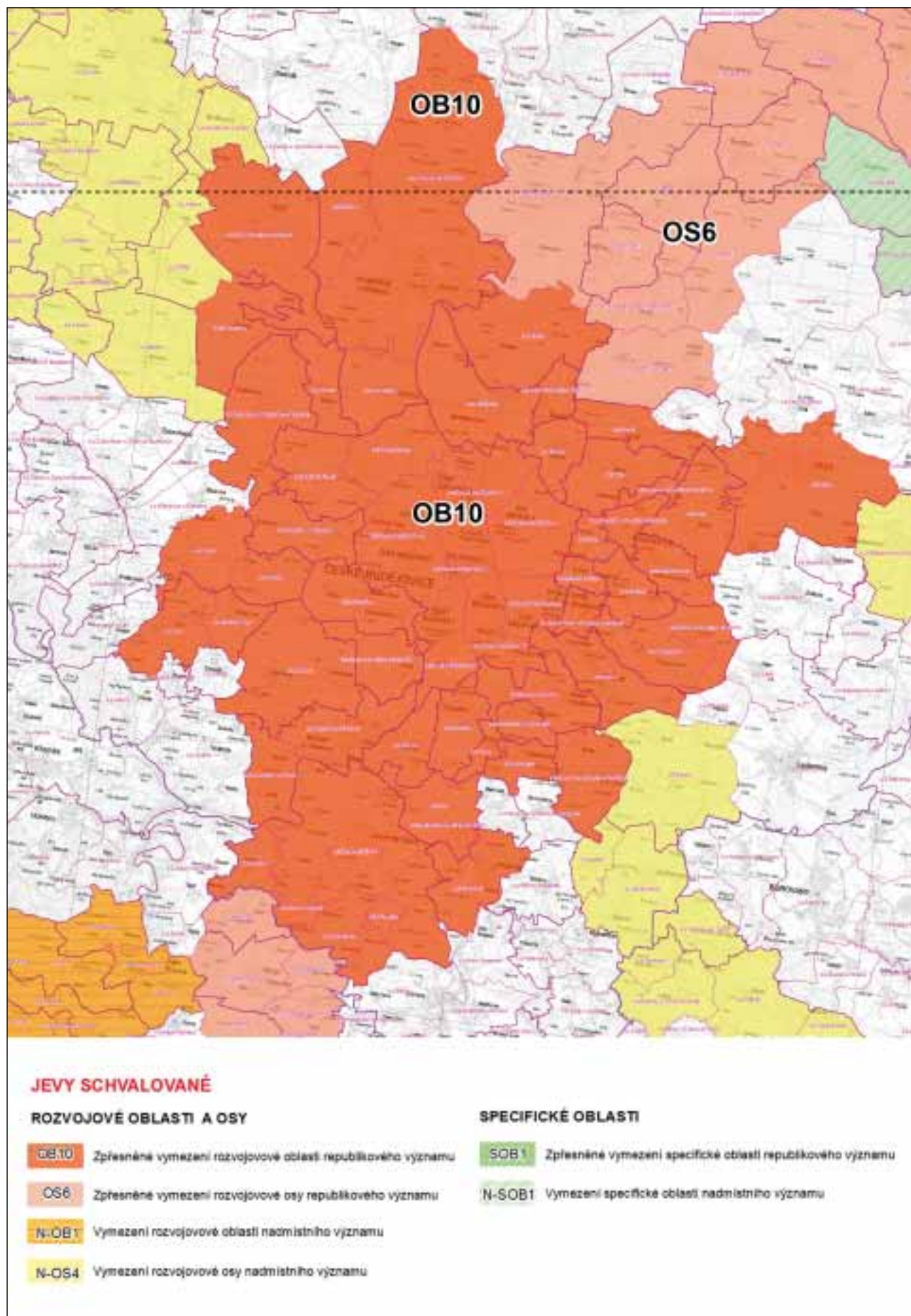
jsou stanoveny lhůty, jako je činnost nadřízeného orgánu při vydávání stanovisek, přerozdělit mezi pracovníky oddělení, kteří se na zpracování návrhu aktualizací zásad přímo nepodílejí. V mnoha případech je pak nutné řešit situaci i formou práce přesčas, popřípadě prací na dohodu – což nelze bez podpory ze strany nadřízených, a to jak vedoucího odboru, tak ředitele úřadu.

Důležité, a občas obtížně zajistitelné, je také oddělení pořizování a zpracování dokumentace. Osoba, která pořizuje, by neměla zasahovat do práce projektanta a upravovat dokumentaci. Za zpracování a obsah dokumentace je i v případě, že ji zpracovává pracovník úřadu, zodpovědný projektant, a za proces projednání a dodržení zákonnosti dokumentace pořizovatel. Propojení těchto dvou funkcí

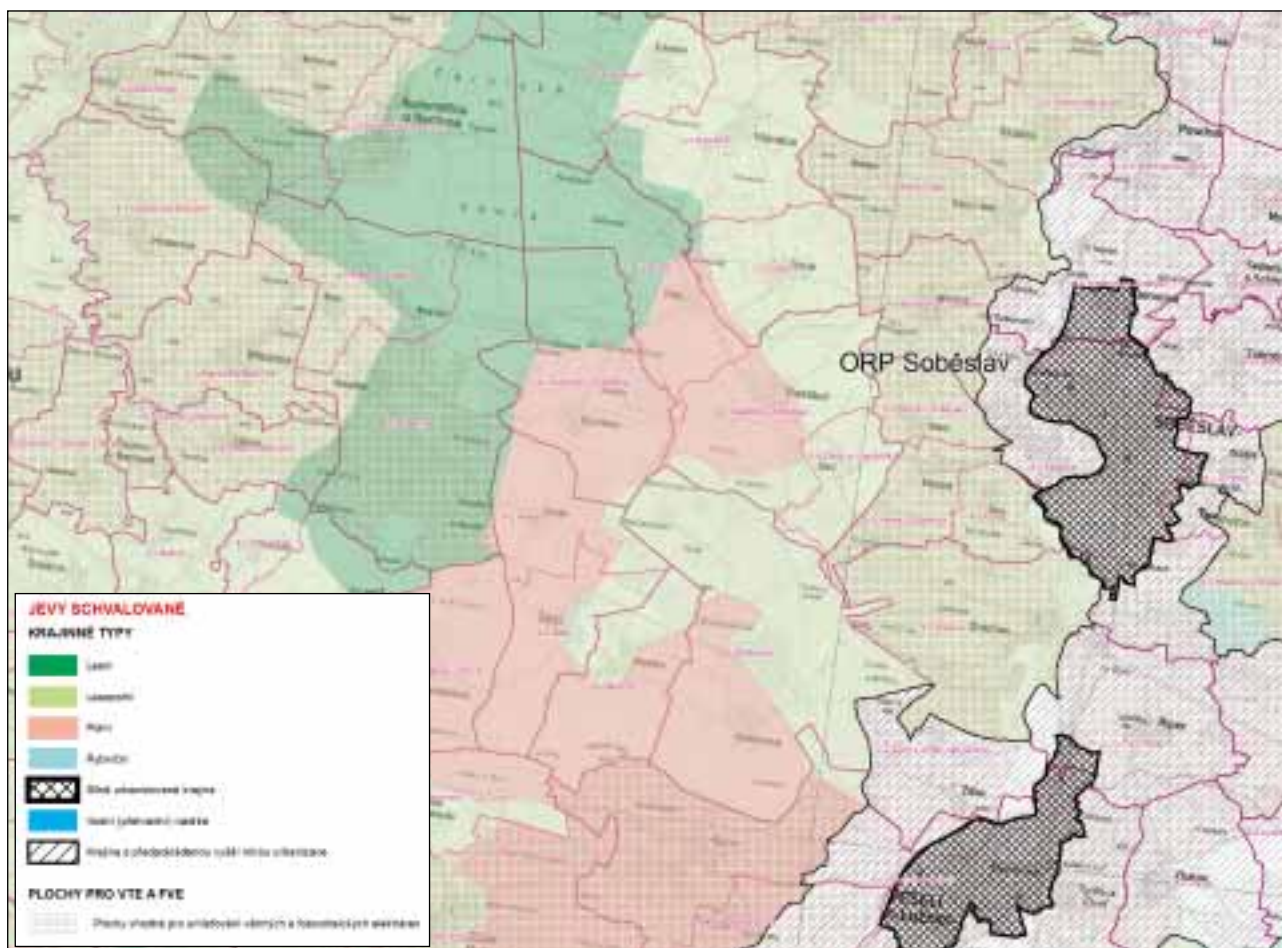

Výřez z výkresu ploch a koridorů, včetně územního systému ekologické stability – změnová verze pro projednání

Problémy

Výřez z výkresu uspořádání území kraje

Výřez z výkresu typů krajiny

znamená rezignaci na kontrolu dokumentace, což by nemělo být přípustné.

Výhody a přínosy

Velkým přínosem – a možná zásadním, především při zpracování aktualizací zásad územního rozvoje – je urychlení celého procesu. Po schválení zprávy o uplatňování zásad, popř. poté, co zastupitelstvo kraje rozhodne o pořízení aktualizace z podnětu oprávněného investora, je možné okamžitě přistoupit k zpracování návrhu pro společné jednání. Protože projektantem je pracovník krajského úřadu, není potřeba vypisovat veřejnou zakázku, vybírat zhotovitele, schvalovat výběr v orgánech kraje, uzavírat a podepisovat smlouvu. Odpadá hrozba napadení výsledku veřejné zakázky u Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže. Tím dojde ke zkrácení doby nutné pro pořízení, zpracování a vydání zásad či jejich aktualizace minimálně o půl roku (to v případě, pokud všechny lhůty a úkony na sebe ideálně

navazují, reálně se jedná o prodloužení lhůty i o více než o jeden rok).

Potřeba nechat zpracovat některé části specialisty přitom lhůty pro zpracování návrhu významným způsobem neprodlouží, neboť se ve většině případů jedná o zakázky malého rozsahu, u nichž jsou pravidla pro jejich zadávání a uzavírání smluv podstatně jednodušší. To v případě menších aktualizací platí i pro zpracování dokumentace pro posouzení vlivu koncepce na životní prostředí.

Nespornou výhodou v procesu pořizování a projektování zásad územního rozvoje a jejich aktualizací pak je, že pracovníci oddělení územního plánování vykonávají přenesenou státní správu na území kraje a díky tomu znají podrobně území kraje a mají přehled o problémech kraje. K dispozici pak mají i informace o aktuálním stavu územně plánovací dokumentace obcí na území kraje. Za plus se dá považovat i skutečnost, že data územně analy-

tických podkladů kraje a část dat podle přílohy 1 části A vyhlášky č. 500/2006 Sb., v platném znění zpracovávají pracovníci oddělení a mají tak aktuální informace o území a jsou tedy schopni zpracovat analýzy potřebné pro návrh, a především pak pro odůvodnění zásad. Výhodou pak je i přímý kontakt s pracovníky krajského úřadu, kteří vykonávají státní správu podle jiných zákonů (na úseku dopravy, životního prostředí, ochrany památek), což umožňuje řešit některé problémy bez zbytečných odkladů. Tím vším dochází k urychlení zpracování návrhu aktualizací.

Dalším pozitivem pak je schopnost rychle reagovat a neprodleně (prakticky ze „dne na den“) upravit návrh dokumentace po ukončení a vyhodnocení jednotlivých fází v procesu pořizování a při zpracování právního stavu dokumentace po vydání příslušné aktualizace. Tím dochází k dalšímu zrychlení pořízení.

Výřez z výkresu ploch a koridorů, včetně územního systému ekologické stability – právní stav ZUR JČK po první aktualizaci

Výhodou pak je i jednodušší a rychlejší orientace pracovníků oddělení územního plánování v zásadách územního rozvoje, a to jak v jejich textové části, tak v jejich odůvodnění – víme, co jsme vymezili a proč jsme to vymezili. Snáz se nám proto s dokumentací pracuje. To je výhoda jak při činnosti nadřízeného orgánu při posuzování územně plánovací dokumentace obcí, tak zejména při zpracovávání odpovědí na dotazy veřejnosti, obcí, politiků a v neposlední řadě i při zpracování vyjádření kraje v případě napadení zásad u soudu.

Závěrem lze na základě zkušeností Jihočeského kraje konstatovat, že zpracování zásad územního rozvoje pracovníky krajského úřadu přináší více pozitiv než negativ. Problémem je především skutečnost, že na rozsah činnosti oddělení územního plánování a nahodilost zpracování aktualizací (nejedná se o soustavnou projekční činnost) není možné vyčlenit pracovníky pouze pro zpracování návrhu, ale v době zpracování návrhu je naopak nutné přehodnotit úkoly pro jednotlivé pracovníky a vytvořit časový prostor pro ty, kteří se na zpracování návrhu podílejí.

A úplně na závěr pro ty, kteří mají zájem si ověřit, jak se nám dílo podařilo, zde je odkaz na zveřejněnou dokumentaci: <http://geoportal.kraj-jihocesky.gov.cz/gs/zasady-uzemniho-rozvoje/>.

*Ing. Daniela Řežábková
Odbor regionálního rozvoje, územního plánování, stavebního řádu a investic
Krajský úřad Jihočeského kraje*

ENGLISH ABSTRACT

Principles of spatial development on one's own: yes or no? by Daniela Řežábková

Rather than entrusting the updates to the Principles of Spatial Development (with the exception of the first Principles, elaborated by an external body selected by public tender) to a planning institution, the Region of South Bohemia elaborates them at the Regional Office's Department of Spatial Planning. This article tries to answer some essential questions such as why the Region prefers to work on the updates on its own, what positives and negatives this approach shows, whether this approach to the Principles and updates is suitable and which basic prerequisites are necessary for this work to succeed.

OCHRANA HODNOT ÚZEMÍ

Marek Hanák

Základním instrumentem, který ovlivňuje tvorbu a rozvoj veřejného prostoru, je územní plán. Zájmem všech, kdo se na tvorbě územního plánu podílí (politiky počínaje, přes urbanisty, architekty a úředníky úřadů územního plánování konče), by mělo být především to, aby se lidem ve městech dobře žilo. Snad lze říci, že v odborné i laické veřejnosti již celkem pevně zakořenila myšlenka, že kultivace veřejného prostoru s důrazem na jeho oživení a estetiku má významný dopad na celkovou kvalitu života obyvatel města. Mají-li se lidé ve veřejném prostoru cítit dobře, je třeba chránit hodnotné stavby utvářející charakter daného místa a současně usilovat o zachování sociálně pestrého složení obyvatelstva.

Ochrana obrazu lidského sídla

Každé lidské sídlo, tak jak se postupně vyvíjí, zachycuje prostřednictvím zástavby na svém území stavební vývoj, kterým bylo toto sídlo v čase utvářeno. Obecně lze říci, že každá společnost vtiskne právě prostřednictvím staveb lidskému sídlu určitý obraz doby, ve které se daná vývojová etapa vesnice či města nacházela. V některých případech má stavba dokonce takové hodnoty, že je třeba ji pro budoucí generace chránit na úrovni památkové ochrany. Ne každé stavbě však lze památkovou ochranu i přes její kvality poskytnout a právě v těchto případech je třeba, aby ochrannou ruku nad charakterem zástavby pozvedla obec a stavební úřad. Veřejný ochránce práv se setkává s tím, že část laické i odborné veřejnosti přijme určitý objekt, byť nesplňuje podmínky památkové ochrany, jako stavbu příznačnou pro dobu a místo, kde vznikla. Za tuto dobu se stavba může svým způsobem stát součástí obrazu města a může být v tomto smyslu řadou občanů obce i jejími návštěvníky vnímána. Je především úkolem místních samospráv, aby dovedly chránit architektonický obraz svého města či vesnice, a to jak prostřednictvím kvalitních územních plánů, tak spoluprací se stavebním úřadem a vlastníky těchto staveb, které, byť nejsou kulturními památkami, tak svým způsobem dotvářejí charakter vzhledu lidského sídla.¹⁾

Politika architektury a stavební kultury České republiky

Politika architektury a stavební kultury České republiky (dále jen „Politika“) byla schválena usnesením vlády č. 22 ze dne 14. ledna 2015 a řeší podporu rozvoje architektury a stavební kultury jako principu zvyšování kvality prostředí vytvářeného výstavbou. Účelem je přinést zlepšení kvality života lidí zvyšováním kvality prostředí, ve kterém žijí. Stavby a jejich okolí, veřejná prostranství i krajina tvoří základní součást tohoto prostředí. V Politice se uvádí, že stávající stavební fond je bohatstvím, které je třeba chránit a rozvíjet. Proto je nutné novou výstavbou respektovat a kultivovat existující prostředí a vycházet z jeho hodnot. Základním cílem je podporovat kontinuitu charakteru prostředí, struktury zástavby, konfigurace terénu, působení sídelních a krajinných dominant a jejich kompoziční vztahy a vhodně rozvíjet identitu místa. Ta tvoří jednu ze základních kvalit prostředí, umožňuje obyvatelům identifikaci s místem, kde žijí, a může se stát i významnou konkurenční výhodou daného sídla. Politika kladě důraz na harmonické začlenění nových staveb do okolní zástavby. Citlivé začlenění staveb do okolního prostředí je důsledkem respektu k prostorovým vztahům, atmosféře místa a struktuře stávající zástavby i vztahu ke kulturnímu a přírodnímu dědictví. Pro kontinuitu rázu a charakteru prostředí a společenskou přijatelnost staveb je důležitá vazba na kulturní kontext, urbanistické hodnoty i výchozí přírodní danosti lokality, včetně začlenění stavby do krajiny a přiměřené krajinářské úpravy celého řešeného území respektující dané prostředí.²⁾

Územní plán

Základním právním instrumentem, který ovlivňuje tvorbu a rozvoj veřejného prostoru v obcích, je nepochybně územní plán. V ustanovení § 18 odst. 4 stavebního zákona³⁾ se uvádí, že územní plánování chrání ve veřejném zájmu hodnoty území (urbanistické, architektonické, archeologické dědictví). V rámci projednávání a schvalování územního plánu je nutno řešit střety zájmů samospráv na rozvoji obce, zájmů dotčených orgánů státní správy a v neposlední řadě i zájmů jednotlivých vlastníků nemovitostí. V procesu pořizování územně plánovací dokumentace se tříbí názory na limity využití území a výsledné řešení je vždy dilem kompromisu mezi zmíněnými stranami pomyslného sporu, jenž má své kořeny v rozdílných názorech na využití území. Není pochyb o tom, že územní plán ve své kompromisní podobě nemůže vyjadřovat všechny zájmy a postoje zúčastněných subjektů. Některým zájmům vyhověno je, jiným naopak není.

Judikatura správních soudů ve věcech územního plánování vychází z toho, že výsledné funkční a prostorové uspořádání území musí vždy představovat rozumný kompromis a vyváženost mezi jednotlivými veřejnými zájmy navzájem, ale i mezi veřejnými zájmy na straně jedné a soukromými zájmy na straně druhé. Řešení zvolené územním plánem může legitimně omezit výkon vlastnického práva vlastníků dotčených nemovitostí (popř. též výkon dalších práv s těmito nemovitostmi spojených – např. práva na svobod-

1) Hanák, M. Ochrana urbanistických a architektonických hodnot zástavby, Právní rádce 3/2011.

2) Politika architektury a stavební kultury České republiky, Ministerstvo pro místní rozvoj, Ústav územního rozvoje, 2014.

3) Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.

né podnikání) a není-li zjištěno, že jde o řešení nezákonné či excesivní, soud se k vhodnosti a účelnosti takového postupu nevyjadřuje.⁴⁾

Negativním jevem, kterého jsme opakovaně svědky nejen u krajských měst, ale týká se i menších obcí, je značná proměnlivost územně plánovací dokumentace v čase, tj. opakované schvalování někdy i několika desítek změn územních plánů vyvolané mnohdy nárazovými a ne vždy odůvodněnými přáními zejména velkých investorů (developeurů). K tomu je třeba uvést a zdůraznit, že územní plán by měl být stabilním právním dokumentem, tak aby zabezpečil právní jistotu a kontinuitu ve využívání území. Územní plán lze do jisté míry přirovnat k „Ústavě obce“, je tedy jakýmsi fundamentálním právním nástrojem regulace území, který by neměl podléhat nahodilým a častým změnám.

Územně analytické podklady

K tomu, abychom mohli hodnoty území chránit, je musíme znát. Je proto důležité, aby úřad územního plánování jako autor územně plánovacích podkladů ve spolupráci s obcí, památkáři a veřejností hodnoty území pečlivě popsal v územně analytických podkladech, které jsou pro stavební úřad důležitou pomůckou (podkladem) pro rozhodování v území. To, že jsou pouhým podkladem pro rozhodování v území a nejsou tedy obecně právně závazné, neznamená, že by je mohl stavební úřad při své činnosti přehlížet.⁵⁾ Přestože jde o pouhý podklad, musí se stavební úřad při svém rozhodování hodnotami území popsanými v územně analytických podkladech zabývat a zdůvodnit, zda a případně proč budou či nebudou hodnoty území novou výstavbou dotčeny.

Zejména je třeba zmínit textovou a grafickou část územně analytických podkladů a především výkres hodnot území, kde lze vyznačit významnou stavební dominantu obce (kostelní věž, tovární komín, sýpka spod.), urbanis-

ticky hodnotnou zástavbu (originální kompozice a rytmus zástavby, pohledově výrazné uliční nároží), architektonicky cennou stavbu či soubor staveb (stavba sice nebyla prohlášena památkou, ale má architektonickou hodnotu pro dané území, např. areál místního pivovaru, areál zaniklé továrny). Jsou-li hodnoty území dobře popsány v územně analytických podkladech, má se stavební úřad při hodnocení toho, zda novou stavbou či změnou stavby dojde k narušení urbanistických či architektonických hodnot zástavby, ve své argumentaci o co opřít a své rozhodnutí tak může mnohem lépe zdůvodnit, než kdyby se jen spoléhal na neurčité pojmy týkající se ochrany hodnot území uvedené ve stavebním zákoně.⁶⁾

Stavební předpisy

Další nástroj ochrany hodnot a charakteru zástavby je třeba spatřovat v respektování ustanovení § 76 odst. 2 stavebního zákona, podle kterého každý, kdo navrhuje vydání územního rozhodnutí nebo územního souhlasu, je povinen dbát požadavků uvedených v § 90, které stanoví, že stavební úřad posuzuje, zda je záměr žadatele v souladu s cíli a úkoly územního plánování, zejména s charakterem území, s požadavky na ochranu architektonických a urbanistických hodnot v území. V této souvislosti lze zmínit rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 7. 2013, sp. zn. 9 As 95/2012-77, www.nssoud.cz, z něhož vyplývá, že finální posouzení souladu stavby s urbanisticko-architektonickým charakterem okolní zástavby si musí udělat stavební úřad sám.

Současně musí být stavebník šetrný k zájmům vlastníků sousedních pozemků a staveb. Za tímto účelem si může vyžádat územně plánovací informaci, nejsou-li mu podmínky využití území a vydání územního rozhodnutí nebo územního souhlasu známy. V tomto případě jde o jakousi obecnou preventivní povinnost při umísťování staveb, kterou stavební zákon přenáší na sta-

vebníka.⁷⁾ K tomu lze zmínit rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 9. 2008, č. j. 2 As 49/2007-191, www.nssoud.cz, kde se uvádí, že „v územním řízení jde zejména o nalezení harmonického způsobu využití území. To bude dosaženo nejlépe tak, že i dotčené subjekty budou moci v řízení hájit své dílčí zájmy týkající se využití území, přičemž ve vzájemném střetu těchto dílčích zájmů, reprezentovaných aktivními, neboť na věci zainteresovanými aktéry, i jejich konfrontaci se zájmem veřejným, který je reprezentován zejména samotnými orgány majícími působnost ve stavebním řízení, se zrodí ten nejhodnější způsob využití území.“

Dále je třeba upozornit na ustanovení § 23 odst. 3 a 4 vyhl. č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, ve znění pozdějších předpisů, podle něhož platí, že nástavba staveb je nepřípustná tam, kde by mohlo navrhovanými úpravami dojít k narušení dochovaných historických, urbanistických a architektonických hodnot daného místa nebo k narušení architektonické jednoty celku, například souvislé zástavby v ulici. Změnou stavby nesmí být narušeny urbanistické a architektonické hodnoty stávající zástavby.

V souvislosti s výše uvedeným lze zmínit rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 5. 2010, č. j. 7 As 17/2010-101, www.nssoud.cz, v němž se jmenovaný soud vyjádřil k začlenění architektonicky provokující stavby do okolní zástavby. Podle názoru Nejvyššího správního soudu může být organicky začleněnou stavbou za určitých okolností i jakási architektonická „provokace“, tedy stavba jsoucí ve vědomém a architektonicky promyšleném protikladu s dosavadním stylem zástavby. Ta může být naopak nezřídka stylotvorným prvkem či základem postupně se profilujícího nového architektonického rázu dané lokality.

Nejvyšší správní soud zdůraznil, že významnou součástí úvahy stavebního úřadu musí být i zhodnocení architektonické zdařilosti a přínosnosti, či naopak

4) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 10. 2009, čj. 6 Ao 3/2009-76, www.nssoud.cz

5) Hanák, M. Právní prostředky ochrany hodnot území, Právní rádce 2/2017.

6) Hanák, M. Narušení architektonických hodnot zástavby, Stavební právo – Bulletin 1/2016.

7) Hanák, M. Urbanistická hodnota zástavby a její ochrana, Moderní obec 10/2014.

kýčovitosti a neestetičnosti samotné posuzované změny. Bez komplexní úvahy o uvedených otázkách nelze jen na základě úsudku o „cizosti“ určitého architektonického řešení toto odmítnout jako nepřipustné. Úvahu o tom, jakou povahu má změna stavby, musí stavební úřad opřít zejména o její vliv na architektonický ráz dané lokality. Přitom zejména uváží, zda a do jaké míry je tento ráz jednotný a charakteristický určitým typem architektonicky hodnotné výstavby, anebo zda a do jaké míry se naopak jedná o stavby architektonicky v podstatě bezcenné, nevytvářející ve svém celku žádný charakteristický styl dané lokality, a tedy umožňující, že se do ní organicky začlení i stavba s „cizími“ prvky jako její oživení, ozvláštnění či doplnění.

Vyloučené a rezidenční lokality

Vedle zmíněných urbanistických a architektonických hodnot území je významnou hodnotou lidského sídla jeho sociální soudržnost. V tomto směru je třeba poukázat na dva negativní jevy projevující se v oblasti bydlení. Na straně jedné dochází ke vzniku nových sociálně vyloučených lokalit, na straně druhé roste počet projektů garantujících rezidenční (uzavřené) bydlení pro privilegované. V poslední době jsme přitom svědky zvýšeného sociálního napětí v regionech postižených vysokou nezaměstnaností, zhoršeným životním prostředím a nedostatečnou kapacitou veřejných a sociálních služeb. Příznačné je, že nejvíce se toto napětí projevuje v sociálně vyloučených lokalitách, s nimiž se lze setkat jak v centrálních, tak okrajových částech měst.

V souvislosti s výše popsanými jevy je třeba si položit otázku, jaké předpoklady rozvoje takové lokality plynou z územního plánu? Jakým způsobem územní plán k danému území přistupuje a jakou vizi dalšího směřování dané lo-

kality určila samospráva, když územní plán schvalovala? Dosavadní poznatky a zkušenosti se sociálně vyloučenými lokalitami potvrzují, že zájem každé obce by mělo být vzniku vyloučených lokalit předcházet, neboť řešení problémů již existujících sociálních ghatt je velmi obtížné, drahé a často nelze pozitivní řešení ani nabídnout.

Územní plánování přitom může být jedním z klíčových nástrojů, jak vzniku sociálně vyloučených lokalit předcházet, například vhodnou kombinací funkčního využití ploch a regulací podmínek výstavby. Tímto způsobem může samospráva účinně ovlivňovat druhy staveb a činnosti v území tak, aby nedocházelo k tomu, že na území obce vznikne lokalita bytových domů bez jakékoliv vazby na veřejné služby, o jejichž zajištění nebude mít nikdo zájem. K tomu je však zapotřebí, aby samospráva v součinnosti se stavebním úřadem, úřadem územního plánování a sociálními pracovníky bedlivě sledovala vývoj svého území, strukturu a sociální potřeby obyvatelstva. Bez znalosti těchto informací nelze vzniku sociálně vyloučených lokalit úspěšně čelit.

Na rozdíl od sociálně vyloučených lokalit, které vznikají zpravidla nedobrovolným sestěhováním určité skupiny lidí do jedné lokality, uzavřené rezidenční čtvrti jsou zakládány úmyslně a na přání budoucích obyvatel, kteří chtějí být izolováni od vnějšího světa mohutnými zdmi, branami a vysokými ploty. Ve sdělovacích prostředcích je jako příklad osobního úspěchu a štěstí dnes a denně prezentován životní styl „celebrit“ žijících v uzavřených rezidenčních čtvrtích. V zahraničním odborném tisku se tomuto tématu věnuje již delší čas pozornost, přičemž pro zmíněný jev se vžil termín „*gated communities*“ (uzavřené komunity), a to zejména v souvislosti s výstavbou rezidenčních nemovitostí výhradně za účelem investování volných finančních prostředků. Na první pohled se to může zdát překvapivé,

ale i s tímto typem segregačního bydlení jsou spojeny negativní důsledky, například v podobě budování tzv. realitní bubliny, vytváření liduprázdných ghatt, kde nikdo nežije, a posilování rezidenční segregace. Všechny tyto negativní vlivy se přitom v posledních letech začínají projevovat i v České republice.⁸⁾

Obdobně jsou na tom rezidenční projekty realizované na okrajích velkých měst. V těchto případech se hovoří o tzv. rezidenční suburbanizaci, kdy dochází k odchodu obyvatelstva města do blízkého okolí, kde vznikají satelitní sídliště bez jakýchkoliv vazeb na původní sídlo a bez ohledu na nedostatek veřejných služeb (typicky stále aktuální problém nedostatečné kapacity mateřských škol). K tomuto negativnímu jevu se výstižně vyjádřil Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 23. 9. 2009, sp. zn. 1 Ao 1/2009-185, www.nssoud.cz.⁹⁾ Co je však zcela zásadní, je negativní vliv rezidenčního bydlení na sociální soudržnost lidského sídla a jeho udržitelný rozvoj. Právě v tomto směru může sehrát významnou roli územní plánování, v jehož rámci je třeba vést s veřejností a místními obyvateli diskusi o tom, zda si ve svém městě či vesnici přejí vytvářet uzavřené rezidenční čtvrtě. Podobným způsobem může územní plánování fungovat také ve vztahu k tzv. vyloučeným lokalitám.

Závěr

Oživení historických center měst v podobě důsledné ochrany hodnotných staveb, kterou jsou nedílnou součástí veřejného prostoru, úzce souvisí s konceptem sociální soudržnosti lidského sídla, do něhož vnáší vážné trhliny sociálně vyloučené lokality na straně jedné a uzavřené rezidenční čtvrti na straně druhé. Udržení sociálně pestrého složení obyvatelstva centrálních částí měst by mělo být jedním z klíčových cílů místních samospráv.

8) Brabec, T. Některé negativní důsledky investování do nemovitostí ve světě a v Česku. In: Urbanismus a územní rozvoj 4/2012.

9) „*Tento jev je nevyhnutelně spojen s některými negativními následky, které se projevují v jádrové oblasti města. Mezi tyto negativní vlivy lze počítat odliv obyvatel s vyšším sociálním statusem do příměstských oblastí, který je spojen s poklesem sociálního statusu v některých lokalitách městského jádra a s jejich s tím spojeným znehodnocením. Další negativní ovlivnění vyplývá z toho, že obyvatelé z městského jádra odcházejí do příměstské oblasti pouze bydlet s tím, že nadále využívají ekonomické, sociální a kulturní zázemí městského jádra, a proto každodenně do města dojíždějí. S tím jsou spojeny jednak finanční a věcné nároky na samotnou infrastrukturu města, jednak již samo každodenní dojíždění tak velkého počtu lidí do a z města znamená značné zatížení nebo dokonce paralyzování dopravních komunikací a rovněž obtěžování obyvatel sídlících poblíž komunikací spojujících městské jádro se suburbii.*“

Historie nás učí tomu, že nerovnoměrný vývoj ve společnosti, zejména v případě zajištění tak důležité sociální potřeby jakou je bydlení, nevede k ničemu dobrému. Rozlišování obyvatel na tzv. privilegované, (gated communities) žijící v luxusních vilových rezidencích obehnaných plotem a nepri-
vilegované obývající chátrající domy, vede zpravidla ke zjednodušujícímu vnímání reality a sociálnímu pnutí napříč sociálními vrstvami obyvatel.

Je-li hlavním úkolem územního plánování stanovit funkční a prostorovou regulaci území, lze účinně předcházet

vzniku vyloučených lokalit například tím, že v takto ohrožené lokalitě samospráva vyčlení plochy, kde bude možné umístit veřejné budovy, plochy pro sport, obchody a služby, zdravotnická zařízení. Je známým faktem, že vyloučené lokality zpravidla trpí nedostatkem staveb občanské vybavenosti a absencí veřejných služeb. Naopak zřízení staveb určených k poskytování služeb určených široké veřejnosti narušuje kompaktnost a jednotvárnost sociálně vyloučené lokality, čímž současně přispívá k většímu kontaktu sociálně ohrožených osob s ostatním obyvatelstvem různého sociálního postavení.

Závěrem nelze než zopakovat, že jedním z nástrojů, jak zmíněným negativním jevům ve společnosti předcházet, musí být kvalitní územní plánování a především dlouhodobá vize místních samospráv o rozvoji svých měst a obcí zhmotněná v územním plánu, jenž by měl být stabilním právním podkladem pro budoucí rozvoj lidských sídel a spokojený život jejich obyvatel. Ochrana hodnotných staveb a zajištění sociální soudržnosti lidského sídla by měla být zásadní východiska každého územního plánu.

*JUDr. Marek Hanák
Kancelář veřejného ochránce práv*

Text byl ve zkrácené verzi přednesen v rámci konference ČKAIT a následně byl uveřejněn v publikaci Návrat života do historických center měst: Stavební kniha 2017, kterou vydalo Informační centrum ČKAIT (pozn. redakce).

ENGLISH ABSTRACT

Protection of spatial values, by Marek Hanák

The spatial plan is a basic instrument for the creation and development of urban space. The main concern of all those participating in the creation of a spatial plan (including politicians, urban planners, architects and officials at spatial planning authorities) should be that people in cities live well. Hopefully, experts as well as the lay public have already grasped the idea that the cultivation of public space, with an emphasis on its revitalization and aesthetics, has an important impact on the overall quality of life of the urban population. If people are to feel good in an urban setting it is necessary that valuable buildings readily identified with a location are protected and a manifold social composition of the population is maintained.

ÚVAHA O MĚSTSKÉM PLÁNOVÁNÍ POUČENÍ Z HISTORIE

Vladimír Matuš

Fakta sama o sobě neexistují, pravil Nietzsche, pouze jejich interpretace. Ta je ale vždy produktem doby a názoru interpreta. Příkladem mohou být publikace zabývající se historií. Poučení z historie může nicméně podstatně usnadnit řešení soudobých problémů, nebo alespoň být stimulem k hlubšímu pochopení současnosti. Alvin Toffler nás nabádá, abychom se při hledání smyslu dějin soustředili na „spodní proudy“ (undercurrents), které určují směr historie a nepodlehli zmatku „povrchních vln“. Pokusme se následovat tuto radu a hledat poučení pro současnou architekturu a urbanismus. Pro nás záměr postačí, když začneme renesancí.

Renesance

Revoluční kulturní hnutí, které má počátek v Itálii v pozdním středověku, se překvapivě rychle rozšířilo po celé Evropě. Jednalo se o bouřlivé období, jež bylo v devatenáctém století nazváno renesancí, obdobím obnovy, znovuobjevení. Citát řeckého filozofa Protagorase „Člověk je měřítkem všech věcí“ se stal novým manifestem, který podstatně ovlivnil umění, architekturu, politiku, vědu a literaturu. V oblasti architektury a plánování měst byl objev konstrukce lineární perspektivy vskutku revoluční. Poprvé v historii bylo možné vytvořit perfektní třírozměrnou iluzi na dvourozměrném povrchu. Perspektiva se stala velmi rychle nepostradatelným nástrojem pro navrhování budov a městských prostorů.

Nejdůležitějším faktorem, který ovlivnil architekturu a urbanismus, byl nepochybně „objev“ řecké a římské architektury. Gotický sloh byl tehdy označován za moderní a sloh nový, který dnes nazýváme renesanční, byl považován za starodávný. Nové zaměření na klasickou civilizaci si vyžádalo nový vztah k artefaktům minulosti. Vše co se zachovalo, bylo třeba ochraňovat jako nenahraditelné dědictví minulosti. Co nebylo možné opravit, bylo třeba alespoň udržovat a předat budoucím generacím jako vzácný poklad. Antická architektura se tak stala módou a šablonou pro tehdejší novou výstavbu. Antické vzory byly kopírovány někdy do detailu, někdy jen přibližně. Kamenické detaily byly často z ekonomických důvodů imitovány v levné omítce. Nová italská móda tak způsobila brutální přestavby monu-

mentů předešlého období, gotických budov, jejich fasád a interiérů. Je nabíledni, že dnešní památkáři by takové postupy neschválili.

Toto historické období, které dnes nazýváme renesancí, podnítilo řadu revolučních změn v oblasti politiky, přírodních věd, technologie, kultury, ale také v oblasti etických hodnot a norem. Renesance byla počátkem dlouhodobého vývoje, jenž zavedl nový pohled na svět, umožnil rozkvět mezinárodního obchodu a po objevení Ameriky i rozkvět obchodu mezikontinentálního. To nezbytně vedlo k nové výstavbě a prosperitě měst.

Praotcem renesančního urbanismu byl bezpochyby Leon Battista Alberti. Stejně jako jeho římský předchůdce Vitruvius považoval Alberti navrhování měst a navrhování budov jako jednotnou profesionální disciplínu. Alberti, filozof a teoretik, se intenzivně zabýval navrhováním „ideálních měst“. Většina jeho návrhů měst připomíná gigantické sněhové vločky nebo mince. Tyto centrální, kruhové a hvězdicové prototypy se staly mezi renesančními urbanisty velice populární. Pro architekta bylo největším problémem těchto centrických soustav množství trojúhelníkových pozemků. Objevovaly se proto pokusy založit půdorysy ideálních měst na pravoúhlé síti (Albrecht Dürer) nebo na kombinaci radiálních a ortogonálních geometrií (Giorgio Vasari).

Je však třeba si připomenout, že renesanční urbanismus obsahoval fundamentální paradox v širším rámci renesančního myšlení: na rozdíl od půdorysů gotických měst nebyl středem

pozornosti a cílem navrhování člověk, ale antické definice krásna, geometrie půdorysu a geometrie fasád a budov. Obrazy a rytiny renesančních měst a urbanistických návrhů nám zpravidla ukazují ideální proporce ulic a obřích náměstí. Denní aktivity člověka se tam jaksí nehodí. Nehodí se tam také stromy, keře a trávničky. Perfektní geometrie městských prostorů byla neslučitelná s neukázněnými přírodními elementy, nebo dokonce s necenzurovanou naturální ekologií. Proto vše, co by mohlo zaclánět, znečistit nebo odvádět pozornost diváka, bylo nutno v obrazech městských prostorů potlačit.

Absence přírody, naturálních elementů v renesančních ilustracích městských interiérů, je ovšem snadno pochopitelná. Od nepaměti až prakticky do romantismu devatenáctého století nemohlo Evropana nic vyděsit více než divoká, člověkem nezkrocená příroda. Pralesy a panenská příroda byly považovány za oblasti užitečné pouze pro expanzi zemědělství, novou výstavbu a exploataci surovin. Do lesa se na procházku nechodilo. Vybrané přírodní elementy najdeme pouze v návrzích renesančních zahrad, které byly navrhovány v okolí měst jako součást projektů paláců, zámků a prestižních vil. Inspirací renesanční zahradnické architektury byly zachovalé popisy zahrad starého Říma (Plinius starší, Plinius mladší).

Starořímské zahrady byly místy úniku od ruchu velkoměsta, místy odpočinku a přemýšlení. Renesanční imitace byly demonstrací statusu majitele, byly budovány pro obdiv a pobavení významných hostů. Díky objevu perspektivy byl navíc plán zahrady diktován výhle-

dy z oken. Zahrady, inspirovány klasickými definicemi krásy, měly symetrický formát a přísnou geometrickou strukturu. Fontány a sochy byly strategicky umístěny pro obdiv a potěšení návštěvníků. Veškeré přírodní elementy byly brutálně zformovány do volumetrických útvarů, krychlí, kvádrů, pyramid, kuželů a podřízeny geometrii plánu zahrady.

V rozsáhlé literatuře věnované renesančnímu urbanismu jen zřídka najdeme mnohem důležitější příspěvky renesance k evropské civilizaci. Byly to především veřejné práce a přestavby městských čtvrtí pro usnadnění cirkulace dopravy, městské hygieny a obrany města. Příkladem mohou být projekty v městech Ferrara (Biaggio Rossetti), Milano (Leonardo da Vinci), Bologna a Siena.

Baroko

Období baroka, které mělo počátek v Itálii v 16. století, bylo obdobím triumfu katolické církve a absolutní moci státu. Pokrok ve stavebních technikách umožnil odvážné konstrukce velkých prostorů. Díky virtuóznímu použití perspektivy, osvětlení a dekoru se barokní kostely a katedrály staly divadelními scénami, jež záměrně provokovaly a vzbuzovaly údiv. Důmyslné využívání perspektivních klamů a scénografických triků bylo uplatňováno také v exteriérech. V literatuře jsou zpravi-

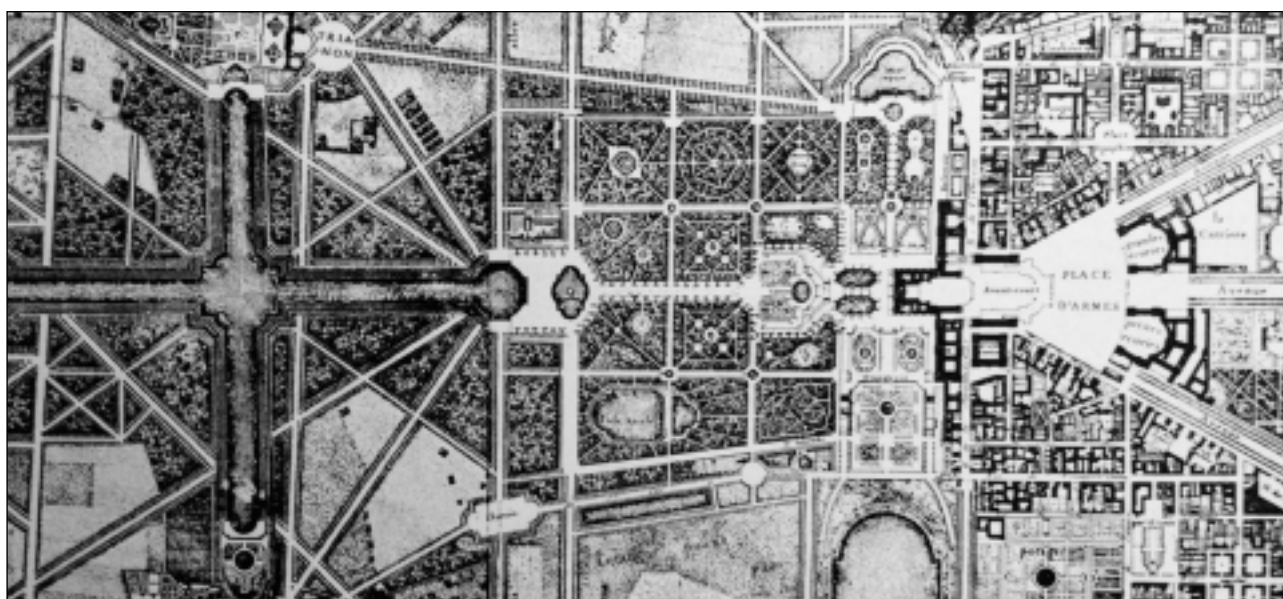
dla uváděny všeobecně známé urbanistické projekty dvou nejvýznamnějších barokních architektů, Gianlorenza Berniniho a Francesca Borrominiho.

Nemůže být pochyb, že v barokním urbanismu, architektuře a výtvarném umění byl středem pozornosti člověk. Záměrem však nebylo docílit jeho pohody, nýbrž vyvolat obdiv a oslnění prostředím, údiv a strach. Architektura paláců a zahrad navázala na renesanční tradici. Příroda a přírodní elementy byly ještě více podřízeny geometrii, estetickým doktrínám a dramatickému výrazu. Italské a francouzské formy zahradní architektury soutěžily o převahu v evropské módě. Poněkud odlišnou byla Anglie a severozápadní Evropa (zejména Holandsko), kde byly zahrady a parky díky tradici více intimního kontaktu s přírodou zpravidla méně formální.

Pro rozlišení od architektury starého Říma a renesance je dnes období zhruba mezi lety 1750 a 1830 zpravidla nazýváno obdobím neoklasicistním. V osmnáctém století bylo označováno jako pravdivý sloh. Barokní a rokokový styl byl považován za fundamentálně falešný, protože byl založen na iluzi a dekoru. Ani renesance neunikla kritice. Už v osmdesátých letech 17. století byl francouzský architekt Claude Perrault přesvědčen, že proporce a řád nemohou vyjadřovat absolutní pravdu, protože jsou pouze produktem fantazie a asociace.

V nově objevených areálech v Itálii, Řecku a v Malé Asii byly aplikovány vědecké a archeologické metody a systematický výzkum. Tehdejší myšlení se však zároveň nemohlo oprostit od nostalgie vzhledem k dávno zaniklým civilizacím. A tak daly snahy o obnovení řádu a racionalismu nakonec paradoxně vznik romantickému hnutí, které vedlo k oživení řecké architektury. Pozdější móda akomodovala navíc elementy architektury čínské, maurské, indické, egyptské a samozřejmě i gotické. Tyto módní inspirace minulosti a s nimi související zmatené teorie tak připravily podmínky pro „guláš“ pseudoslohů, který je charakteristickým rysem devatenáctého století.

Neoklasicistické období je důležitým poučením nejen pro studenta dějin architektury, ale též pro soudobé architekty a urbanisty. Nesmíme přehlédnout, že to byly racionální, analytické studie historie a nové archeologické a měřicí metody, které vedly k přesnějšímu rozlišení chronologie historických období a tím i k novému přístupu k minulosti. Lépe dokumentovaná historie a řada přesněji definovaných architektonických slohů vedly k sesazení klasického Říma jako objektu vrcholné úcty a obdivu. Antický Řím přestal být měřítkem. Detronizace tohoto antického ideálu se stala důležitým faktorem v pozdějších vášnivých debatách o koncepci a chápání moderní architektury a urbanismu.

Zdroj: archiv autora

Versailles, podrobný plán paláce a parku, 1764

Města osmnáctého a devatenáctého století

Urbanismus osmnáctého století kladl důraz na jednotu a soulad. Méně důležité části byly podřízeny celku. Města byla navrhována na regulovaných multiaxiálních sítích a plochy území mezi radiálními městskými třídami byly geometricky rozděleny na pravoúhlé nebo trojúhelníkové komunikační sítě. Vývoj urbanismu byl navíc ovlivněn celou řadou externích hybných sil.

Jean-Jacques Rousseau ve svých úvahách o přírodním člověku podstatně ovlivnil myšlení jak své, tak následujících generací. Byl přesvědčen, že vše, čeho se člověk dotkne, okamžitě zdegeneruje. Civilizace je nepřírozená a čím více se člověk vzdálí od přírody, tím je na tom hůře. Jen pozorným nasloucháním hlasu přírody a následováním jejích pokynů je možné být svobodný, moudrý a šťastný. Rousseau je autorem termínu „ušlechtilý divoch“. Tento oxymoron se stal velice populární v jeho době a pro radikální environmentalisty je inspirací dodnes.

Dalšími filozofy, kteří podstatně ovlivnili myšlení období později známé jako „osvícení“, byli Voltaire a Thomas Paine, který je autorem knihy Věk rozumu, vydané roku 1794. Literární kritika neušetřila ani Bibli, která začala být analyzována stejnými racionálními metodami jako každé jiné literární dílo. Jedním z důsledků byla separace církve a státu.

Pokud jde o přírodní vědy, ve třicátých letech osmnáctého století formuloval Carl Linné systematickou botanickou a zoologickou nomenklaturu a později, v roce 1859, vydal Charles Darwin svoji věhlasnou knihu O původu druhů, ve které popsal principy biologické evoluce, kterou vědecké společnosti i laická veřejnost přijaly jako prokazatelný fakt. (Později ji přijala také katolická církev s výjimkou Spojených Států, kde je „darwinismus“ dosud pejorativním výrazem – 60 procent Američanů věří neochvějně doslovnému textu Bible). Koncept biologické evoluce dal vznik celé řadě vědeckých disciplín zabývajících se vývojem a vlastnostmi člověka. Člověk jako

nedílná součást přírodní ekologie začal být zkoumán vědeckými metodami jako vše ostatní na zemi.

Další hybnou silou, zřídka citovanou v souvislosti dějin architektury a urbanismu, byla oblast obchodu a financí. Adam Smith, považovaný za „otce kapitalismu“, je autorem ekonomické teorie volného trhu, jehož základní principy popsal ve své nejslavnější a nejvíce citované publikaci Bohatství národů. Nejdůležitějším přínosem jsou zde koncepty dělby práce a tržní mechaniky. Smith také podrobně vysvětlil, jak racionální osobní zájem a konkurence vedou k ekonomické prosperitě celé společnosti. Založení Anglické banky (Bank of England) v roce 1694 byl jedním z nejvýznamnějších momentů v historii nejen anglické, ale i světové ekonomiky. Hybnými silami byly zabezpečený pohyb kapitálu, zavedení bankovek, přístup k úvěrům a usnadnění financování velkých projektů. Plný dopad těchto revolučních změn se projevil v urbanismu až teprve v 18. a 19. století.

Průmyslová revoluce byla produktem celé řady historických faktorů. Jako její počátek se zpravidla uvádí párou poháněná pumpa, kterou v roce 1712 Thomas Newcomen úspěšně použil v důlním průmyslu. James Watt ji ve vylepšené formě patentoval v roce 1781 jako prakticky použitelný stroj. Další zlepšení vedla ke kompaktnímu parnímu motoru použitelnému v zemědělství, v průmyslu a v dopravě. Důsledky pro výstavbu měst a životní styl byly radikální. Pára se stala v industrializovaných zemích velmi rychle dominantním zdrojem energie. Parní motor usnadnil průmyslovou výrobu, specializaci a tržní odbyt. Kolem továren vyrůstala obytná výstavba a s ní i lokální trh a služby. Infrastruktura urychlila urbanizaci těchto nových areálů, což vedlo k růstu populace, rapidnímu růstu životní úrovně a přínosu dalšího kapitálu a investic.

Zemědělské oblasti dávno před průmyslovou revolucí zápasily s problémem saturace lokality, resp. jejich obyvatel. V roce 1798 Thomas Malthus předpověděl, že růst životní úrovně nevyhnutelně povede k růstu populace, která překročí

růst zemědělské produktivity. Proto doporučoval velikost rodin regulovat, aby nedošlo k hladomoru a následně k de-cimaci celé společnosti. Malthus měl samozřejmě mnoho odpůrců. Například David Ricardo byl přesvědčen, že technologie a produktivita vyřeší problémy nasycení lidu. Karl Marx prohlásil, že bída není zaviněna rozmnožováním, ale vykořisťováním.

Změny v počátcích industriální revoluce byly náhlé a neočekávané a pro určité segmenty společnosti bolestivé. Přebytek zemědělské populace byl nucen volit mezi beznadějnou mizérií v rodné více nebo mizérií s nadějí v továrnách. Ubytování prvních vln zaměstnanců bylo otřesné. V roce 1844 Friedrich Engels popisuje uličky Manchesteru, kde dělníci žili v chatrčích bez oken, spali na pilinách nebo slámě, osm až deset v jedné místnosti, bez nábytku a bez jakéhokoli sanitárního vybavení. Kontaminovaná voda a trvalá vlhkost vedly k šíření nemocí. Situace byla neudržitelná, protože choroby byly „demokratické“ a napadaly zaměstnance stejně jako zaměstnavatele. Obstát v nemilosrdné konkurenci navíc vyžadovalo neustále zvyšovat produktivitu. Toho však nešlo docílit prostřednictvím vyčerpaného, hladového nebo nemocného proletariátu.

Díky novým zdravotnickým zákonům, které regulovaly veřejnou hygienu a výstavbu obytných budov se životní podmínky dělníků v průběhu 19. století podstatně zlepšily. Dokonce i Engels to v roce 1892 přiznává. Kritici kapitalismu zřídka hovoří o kvalitě života v předindustriální, statické společnosti. Život byl brutální a krátký. Kapitalismus osvobodil masy od jha feudalismu. Evropská populace se zvýšila ze 100 miliónů v roce 1700 na 400 miliónů v roce 1900. V Anglii byl průměrný věk v roce 1700 35 let a v roce 1900 50 let. Města nezadržitelně rostla.

Architektům a urbanistům se otevřely zbrusu nové oblasti tvorby. Bylo třeba vytvořit důstojné ubytování a zdravé životní prostředí pro vzrůstající počty zaměstnanců továren, úřadů a služeb. Toto nové zaměření počalo již koncem 18. století. V roce 1781 vydal architekt John Wood jr. jednu z prvních publikací vě-

novaných návrhům dělnických domků. Francouzský architekt a teoretik Claude Ledoux racionalizoval principy navrhování měst. Ledoux je autorem města Chaux, které bylo určeno pro dělníky v solném průmyslu. Šlo o jeden z prvních urbanistických návrhů úzce zaměřených na racionální analýzu potřeb obyvatel. Novinkou byl koncept „soběstačnosti“, předchůdce konceptu „udržitelnosti“. Výstavba města sice nebyla dokončena, ale koncept a plány byly publikovány v knize „L'Architecture“ v roce 1804.

Ledoux byl vizionář, který podstatně ovlivnil navrhování měst. Jedním z mnoha následovníků byl Robert Owen, který v roce 1799 zahájil výstavbu dělnické obce New Lanark u Manchesteru. Owen postupně založil několik „ideálních“ dělnických obcí včetně New Harmony v USA. Mnoho sociálních reformátorů se zabývalo formulováním principů a navrhováním obcí a měst pro proletariát. Mezi nejznámější patří François Fourier a jeho návrh „Phalanstery“ (1829), James Silk Buckingham – „Victoria“ (1849), Robert Pemberton – „Happy Colony“ na Novém Zélandu a v USA, Dr. Benjamin W. Richardson – „Hygeia“.

Richardson jako doktor medicíny považoval hygienu za záruku zdraví obyvatel. Jeho plán, publikovaný v roce 1875, je obdivuhodně podrobným návodem,

jak navrhovat města z hlediska lidského zdraví (city of health). Thomas Jefferson (třetí prezident USA) podobně definoval ingredience „zdravých měst“: slunce, voda, vzduch a hojně zeleně. Jeho plány připomínají šachovnici, ve které se zastavěné bloky střídají s otevřeným parkovým prostranstvím. Město Savannah v Georgii bylo postaveno na podobném „šachovnicovém“ půdorysu již v roce 1733. Bylo to první plánované město v USA, jeho architektem byl James Oglethorpe.

Organizace velkovýroby v 19. století závisela na efektivní organizaci velkého počtu dělníků. To vedlo k dalšímu rozvoji plánovaných industriálních měst. První byly anglické textilky a následně se principy integrace továrny a města rozšířily po Evropě a USA. Z desítek příkladů stojí za zmínku francouzské město Le Vésinet, založené v roce 1859 na kombinaci francouzské a anglické školy zahradní architektury. Byl to prototyp pozdějších takzvaných „zahradních měst“. Řadu industriálních měst postavil velkotovárník Krupp v Essenu (1863). V USA bylo postaveno město Pullmann (1879), v Anglii Port Sunlight (1887) a zahradní město Bournville (1889).

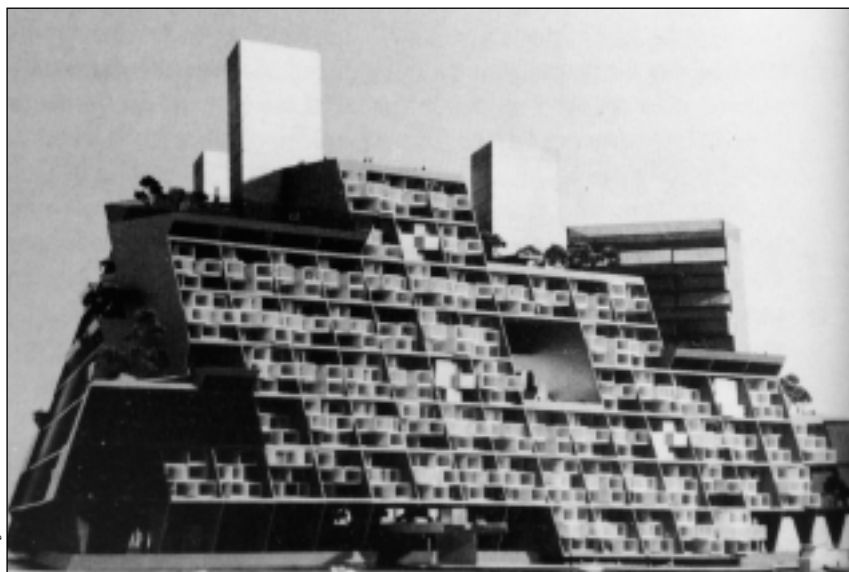
Na přelomu století počali architekti a urbanisté industriální města idealizovat. Tak vznikly návrhy imaginárních měst. Architekt Tony Garnier byl

autorem hypotetického industriálního města Une Cité Industrielle (1901). Detailní plán byl založen na systému zón separujícím neslučitelné aktivity. To dalo vznik separátním zónám továren, průmyslu, služeb, obytných čtvrtí, rekreace a zeleně.

Španělský inženýr a podnikatel v oblasti hromadné dopravy a komunikace Arturo Soria y Mata navrhl v roce 1882 lineární město „La Ciudad Lineal“. Princip půdorysu byl založen na logice lineárních komunikací a infrastruktury. Prototyp lineárního města byl postaven na okraji Madridu. Často uváděným příkladem lineárního města postaveného na principu lineární komunikace a infrastruktury je ruský Volgograd (bývalý Stalingrad).

Literatura zabývající se architekturou a urbanismem 19. století se zpravidla soustřeďuje na popis dobových stylů. V průběhu století se současně staví ve stylu neorenesančním, neogotickém, neorenesančním, v druhé polovině století jsou populární slohy Second Empire, Romanesque, Victorian, Art Nouveau, Wiener Secession a řada dalších. Každé století samozřejmě plodí význačné architekty a význačné stavby. Proto i ve zmateném 19. století najdeme budovy nadčasové kvality. Do tohoto seznamu jistě patří neobarokní opera v Paříži (1870, Charles Garnier), neogotický londýnský parlament (Palace of Westminster, 1840+, Sir Charles Barry a Augustus Pugin) a secesní nádraží ve Vídni (Karlsplatz Stadtbahn, 1899, Otto Wagner).

Pro náš námět jsou však mnohem důležitější projekty, které přímo odrážejí hybné síly doby, například Crystal Palace v Londýně, (1851, Joseph Paxton) – unikátní konstrukce z oceli a skla, Eiffelova věž v Paříži (1889, Gustav Eiffel), londýnské nádraží St. Pancras (1868, William H. Barlow a George G. Scott), rozpětí 73 m, Palais des Machines v Paříži (1889, Ferdinand Durtet a Victor Contamin) – industriální budova z oceli a skla a první aplikace tříkloubové konstrukce pro zastřešení, rozpětí 115 m.

Projekt města Triton, megastruktura pro 5 tisíc obyvatel (arch. Buckminster Fuller a Shoji Sadao, 1968) založená na principu „truncated tetrahedron“ (zkrácený čtverec)

Nové potřeby doby vyžadovaly nové typy a formy budov: továrny, skladiště, nádraží, administrativní budovy a nemocnice. Chicagská škola architektury (Chicago School of Architecture) se proslavila komerčními budovami a mrakodrapy. Hlavními představiteli byli Louis Sullivan a Cass Gilbert. První mrakodrap na světě byl postaven v Chicagu v roce 1885 (zbořen v roce 1931).

V urbanismu se brutální přestavbou Paříže za Napoleona III. proslavil baron Eugène Haussmann. Bohužel, jeho brilantní idea, „zelený okruh“ kolem Paříže, jehož obvod měl být přes 32 km, nešťastnou shodou okolností nebyla uskutečněna. Úspěchy industriální produkce a pokrok technologie v 19. století měl celou řadu významných odpůrců. Byli mezi nimi například Angličan John Ruskin, Francouz Eugène Viollet-le-Duc a Američan Henry David Thoreau. Založili hnutí, které romantizovalo minulost, panenskou přírodu a obzvláště gotický sloh.

Důležitým přínosem v oblasti zahradní architektury devatenáctého století byla výstavba veřejných sadů a zpřístupnění přírody co nejširší veřejnosti. Tento trend dal vznik hnutí zahradních měst (Garden Cities) jehož zakladatelem je zpravidla uváděn Ebenezer Howard. V roce 1898 vydal významnou knihu s názvem „A Peaceful Path to Social Reform“. Další důležitou osobností tohoto hnutí byl Skot Patrick Geddes, autor, pedagog a plánovač. Jeho dodnes významná publikace „Cities in Evolution“ byla vydána až v roce 1915. Důmyslná integrace charakteristik venkova a města a kombinace městské výstavby a zahradní architektury vedly k novým užším vztahům mezi člověkem a přírodou.

V roce 1889 vídeňský architekt Camillo Sitte, jehož inspirací byl Ruskin a Stübben, publikoval svoji věhlasnou knihu „Stavba měst podle uměleckých zásad“. Na rozdíl od Haussmannova chirurgického urbanismu nabádal studovat a chránit historická města. Pod vlivem Ruskina odmítal plánování na bázi funkčních a technických parametrů. Jeho inspirací byl urbanismus historických epoch, obzvláště renesance, baroka a gotiky. Sitte byl nekompromis-

ním obhájcem estetiky městského prostředí. Ovlivnil řadu urbanistů, později byl kritizován zastánci „modernistického hnutí“, stal se nicméně inspirátorem antimodernismu a postmodernismu ve dvacátém století.

Než se však začneme zabývat hledáním hybných sil dvacátého století, dosavadní poučení z historie můžeme shrnout následovně:

1. *Architekti a urbanisté se postupně zaměřovali na uspokojení lidských potřeb, včetně potřeb nejnižších sociálních vrstev.*
2. *Příroda se zvolna stávala integrální součástí města a osvobozovala se od brutálního geometrického tvarování.*
3. *Vztahy mezi přírodou a člověkem se pomalu, ale radikálně změnily: Člověk přestal být výjimečným stvořením s výjimečným posláním, stal se produktem evoluce.*
4. *Města byla vždy manifestací hybných sil doby (ne vždy jasně čitelných).*
5. *Slohy, dekorace a ornament byly zřídka zdrojem spolehlivých informací o podstatě daného historického období.*
6. *Podstata a význam doby – „oč vlastně běží“ – nebyly vždy správně pochopeny současníky.*
7. *Jakékoli náhlé nebo neočekávané změny produkovaly šok vedoucí k iracionálnímu stesku a snahám obklopit se kulisami minulosti.*
8. *Hybné síly 19. století předurčily plánování a výstavbu měst ve 20. a 21. století.*

První polovina dvacátého století

Architektura ve 20. století je ještě zmatenější než ve století předešlém. V literatuře zabývající se historií architektury nacházíme 30 až 50 různých architektonických stylů, často paralelních nebo navzájem se překrývajících. Podrobné studium těchto slohových experimentů není nutné. Tofflerův Maxim nám velí soustředit se na „spodní proudy“. Vzhledem k tomu, že 20. století je stále ještě v živé paměti, následující stručný náčrt pro náš záměr postačí.

Modernistické hnutí v architektuře začíná na zlomu století. Adolf Loos byl vášnivým kritikem imitace historických slohů. Často citovaný výrok „ornament je zločin“ je esencí jeho architektonické tvorby. Obdivoval hladké povrchy, vydaje za dekoraci považoval za imorální. Jeho radikální estetický purismus se stal základem školy Bauhaus (1919–1932), která upřesnila ideologii modernistické architektury. Školu založili Walter Gropius, Ludwig Mies van der Rohe a Le Corbusier. Tato uměleckopřmyslová škola neměla atelier architektury, nicméně soustředila a vyškolila nejvýznačnější architekty první poloviny století. Tam byly formulovány principy Internacionálního stylu, který podstatně ovlivnil nejen světovou architekturu, ale též výuku architektů.

Škola Bauhaus se snažila vyjádřit ideály demokracie architekturou a urbanismem. Problémem bylo soukromé vlastnictví. Snad proto se věhlasní architekti dvacátých let předháněli pomáhat bolševikům budovat rovnostářskou společnost. Vývoj vizionářské architektury a urbanismu byl však násilně přerušen. Stejně jako v minulosti velel politický instinkt diktátorům ohromovat obecný lid. Proto byla opulence carských paláců transmutována do socialistického realismu a monumentální architektura římského impéria do zredukovaného neoklasicismu Alberta Speera.

Po druhé světové válce nastalo období překotné výstavby. V USA byly ideje předválečné avantgardy částečně realizovány, ale pouze v oblasti komerční architektury. V západní Evropě výstavba do značné míry navazovala na předválečnou tradici, obzvláště v racionalizaci a mechanizaci výroby staveb. Zároveň začal být internacionální styl kritizován a dokonce označován jako testament nelidskosti, sterility a elitářství. Na posledním Mezinárodním kongresu moderní architektury (CIAM) v roce 1959 způsobilo deset mladých architektů vnitřní rozkol a kongres, založený v roce 1928, se dobrovolně rozpustil.

Ukázalo se, že řešení sociálních problémů v masovém měřítku jediným univerzálním návodem není možné. Problémy jsou regionální, řešení tedy musí být též regionální.

Projekt Rotterdam Tower (arch. Monolab, Rotterdam), Nizozemí

Druhá polovina dvacátého století

Architektonická tvorba se od padesátých let zaměřila na napravování nedostatků internacionálního stylu. „Skupina deseti“, známá též jako „Team X“, podstatně ovlivnila vývoj architektury a urbanismu a dala vznik „novému brutalismu“, „strukturalismu“, „postmodernismu“ a řadě dalších krátkodobých hnutí a teoretických studií.

Experimentování bylo výrazem usilovné snahy řešit zbrusu nové problémy doby. Každý styl měl, stejně jako v minulosti, své slavné architekty a jejich význačné projekty. Nejčastěji publikované jsou projekty architektů zvučných jmen: Kenzo Tange, Aldo van Eyck, Louis Kahn, Ralph Erskine, Paul Rudolph, Norman Foster a Renzo Piano.

Dodnes nedoceněná, často ignorovaná byla vizionářská architektura/urbanismus. Kisho Kurokawa byl zakladatelem skupiny Metabolism, která se

snažila o syntézu biologických procesů a buddhistického principu regenerace v architektuře a urbanismu. Jacob Bakema propagoval integraci architektury a urbanismu v nové disciplíně „urban design“. Kiyonori Kikutake navrhl třísetmetrové město-mrakodrap s atributy živého organismu, růstu a rozvětvení. V roce 1958 navrhl tentýž autor „Marina City“, město jako volně plovoucí, neukotvený ostrov, zcela soběstačný, schopný růstu, regenerace a dokonce i „plození“ (to jest výrobu dalších ostrovů). Po závěrečném období senility město-ostrov „umírá“ potopením.

Další ignorovanou a občas v literatuře zlehčovanou byla futuristická skupina Archigram. Nové reality a nové problémy doby byly řešeny v publikacích hypotetických projektů „Living Cities“. Typickými charakteristikami těchto autonomních komunit byly lehké konstrukční materiály, modulární elementy, infrastruktura zaměřená na udržitelnost a odolnost. Neznámější z nich je „Kráčející město“, připomínající zaoceán-

skou loď na nohou. Inspirací Archigramu byli Antonio Sant’Elia, Richard Buckminster Fuller a Yona Friedman. Archigramem byli ovlivněni architekti Richard Rogers, Renzo Piano, Norman Foster, Gianfranco Franchini, a skupina Future Systems.

Future Systems založili David Nixon, Jan Kaplický a Amanda Levete. Projekty této skupiny se zpravidla označují jako příklady bionické architektury. Inspirací pro architektonické vyjádření byly formy, které nacházíme v přírodě. Projekty důmyslně aplikovaly konstrukční detaily zakřivených povrchů letadel a lodí.

Skupina Arcology se snažila vyřešit problém negativního dopadu osídlení na přírodní prostředí. Výsledkem byl ekonomicky soběstačný, uzavřený systém „budova-město“ umožňující maximální koncentraci obyvatel s minimálním dopadem na lokální ekosystém. Paolo Soleri, který byl zakladatelem tohoto hnutí, realizoval v arizonském Phoenixu projekt Arcosanti. Soleri byl autorem řady hypotetických projektů – zpravidla to byly megastruktury-habitaty v extrémních environmentálních podmínkách na zemi a ve vesmíru. Jeho publikace, přednášky a projekty se staly inspirací pro mnohé soudobé architektky a urbanisty.

Jak jsme se už poučili, v překotných dobách se rodí snahy obrátit směr vývoje. To se nevyhnutelně musilo stát i Severní Americe ve druhé polovině dvacátého století. „Nový urbanismus“ původně vyšel z oprávněné kritiky chaotického růstu měst (urban sprawl) a suburbanizace. Na rozdíl od vizionářů byl řešením návrat do „předautomobilového“ města, ale bez koňských potahů. Konvenční forma suburbii měla být nahrazena více kompaktními obytnými čtvrtěmi s lokálními obchody, zábavou, rekreací a zelení v pěší vzdálenosti. Zakladateli hnutí byli architekti Andrés Duany a Elizabeth Plater-Zyberk a nejznámější realizace jsou Celebration a Seaside na Floridě. Ekonomický aspekt kompaktní výstavby byl velice atraktivní pro spekulativní stavitele. Tak se přes veškeré úsilí zakladatelů stal „nový urbanismus“ velice rychle karikaturou původního záměru a varováním pro evropské plánovače měst.

V druhé polovině dvacátého století procházelo městské plánování obdobím rapidního „dospívání“. Bylo zaměřeno na vztahy člověka a hmotného prostředí, na infrastrukturu, komunikaci, dopravu a veřejné zdraví. Objevily se nové profesionální disciplíny, například sociologie města, městská hygiena, navrhování městských prostorů (urban design), strategické plánování, organizování veřejných konzultací a účasti občanů v plánování (public participation). Na radnicích severoamerických měst se zakládala oddělení plánování pod vedením tzv. komisaře pro plánování (planning commissioner). Jeho funkce a kvalifikace však nebyla ekvivalentní evropskému městskému architektovi.

Plánovači se soustředili na efektivní využití území, na infrastrukturu, na plánování a management městské výstavby, na kompatibilitu lidských činností a na sledování ekonomických, environmentálních a sociálních trendů. Konvenční urbanistické plány měst v Severní Americe ale zůstaly jen „dvourozměrné“. Teprve v poslední době, zhruba od sedmdesátých let, byla mezera mezi plánováním a architekturou částečně překlenuta novou profesionální subdisciplínou „urban design“.

V tomto stručném přehledu nedávného vývoje urbanismu je třeba zdůraznit důležitou roli kritiků plánování. Jane Jacobs snad nejvíce otřásla institucí konvenčního plánování měst. Nemilosrdně napadla městské autority a plánovače v New Yorku. Podařilo se jí zabránit demolici Green Village a plánované výstavbě dálnice Lower Manhattan Expressway. V Torontu zorganizovala občanskou opozici, která zastavila na půl rozestavěnou Spadina Expressway. Jacobs uvedla nové sociologické pojmy, jakými jsou například „oči na ulici“ (eyes on the street) a obhajovala chaos ulic tradičních měst jako výraz „zvláštní“ moudrosti obyvatel. Odsoudila plánování podle estetických norem, které vyžadují geometrické tvary a čisté linie. Obzvláště zavrhovala internacionální styl, protože vedl ke sterilitě městského prostředí. Naopak zmatené a nedokonalé městské čtvrti považovala za manifestaci spontánní organizace prosperující

společnosti. Chaos je ovšem antitezí plánování. Jacobs viděla řešení v participaci občanů na plánování.

Podle Jane Jacobs jsou veškeré lidské vynálezy a produkty integrální součástí přírody a tedy rozšířením živého organismu. Ve své publikaci *The Nature of Economies* předkládá analogii mezi dešťovým lesem a prosperujícím městem. Oba jsou založeny na principu samoorganizovaného souboru, který je spontánní a vede k nezáměrným důsledkům. Populární domněnka, že civilizace a města jsou jedy v přírodní ekologii, je fundamentálně falešná. Řešení současných problémů musí být inspirováno evolucí, což vyžaduje průběžnou sebekorekci (self-correction), adaptaci a improvizaci. Tento přístup byl dále rozveden řadou autorů a akademiků pod tituly bioinspirace a bioinženýrství. Koncept biomimikry je dnes

běžně aplikovaný v oblasti umělé inteligence a v technologii. Aplikace těchto konceptů v architektuře najdeme v projektech věhlasného španělského architekta Santiaga Calatravy.

Slavná antropoložka Margaret Mead zdůrazňuje, že města jsou pro lidstvo totéž jako úly pro včely nebo doupaty pro lišky. Proto nemusí být nutně antitezí přírody nebo zhoubnými nádory na zeměkouli, ale pozitivní udržitelnou součástí přírodní ekologie. Americký autor Steven Johnson je přesvědčen, že „metropolis“ je ekologicky nejvhodnějším habitatem pro lidstvo. Kompaktní forma výstavby a koncentrace obyvatel má minimální negativní dopad na přírodní prostředí, globální klima a znečištění vody a ovzduší. Navíc je energeticky úsporná v porovnání s horizontálním rozšiřováním (urban sprawl).

Projekt The Plaza of the Three Cultures (arch. Vincent Callebaut), Mexico City, Mexiko

Zdroj: archiv autora

Architekt a akademik Cliff Moughtin porovnává ekologii přírodní s ekologií současných měst. „Urban Metabolism“ je v současné době převážně lineární a otevřený systém: Město konzumuje energii, potraviny a průmyslové výrobky a produkuje organické a anorganické toxické látky, které „vyměšuje“ do přírodního prostředí. Proto musí plánovači měst adoptovat cirkulární metabolismus a navrhovat uzavřené, samoudržitelné (self-sustain) systémy, které jsou charakteristické pro naturální ekologie.

V poslední době se v odborné literatuře setkáváme s výrazem „biointegrace“. Populárním příkladem jsou zde střešní parky a zahrady. Principy biointegrace jsou však aplikovatelné i v plánování měst. Proponentem tohoto směru je významný krajinářský architekt Michael Hough, který odmítá kulturně zakořeněné estetické doktríny krajinářství 17. a 18. století. Město a krajina musejí být uceleně propojeny. Voda a pevná půda jsou potenciálními zdroji obživy městské populace. Akvakultura, městské farmy a lesy, tzv. jedlá krajina (edible landscape), přirozená filtrace a recirkula-

ce vody a vzduchu jsou „stavebními bloky“ biointegrováného města. Hough vidí město jako organickou součást přírodních procesů. Jeho koncept biointegrace je kulminací dlouhého vývoje vztahů mezi městem a přírodou a příkladem splnutí syntetických a přírodních ekologií.

Ve dvacátém století se člověk stal nejen měřítkem věcí, ale též předmětem specificky zaměřených studií a objektem pod lupou mnoha vědních disciplín. Sociologové a psychologové vypracovali nové metody pro navrhování fyzického prostředí, které jsou založeny na skutečnosti, že lidské aktivity jsou spontánní, nekoordinované a náhodné. Proto musí být fundamentální úlohou navrhování tvorba fyzického uspořádání, které minimalizuje stres a eventuální konflikt. Zakladatelem tohoto směru zkoumání byl americký antropolog Edward T. Hall, který se zaměřil na interpersonální komunikaci a kontakty a studoval spontánní organizaci a užívání prostoru v budovách a veřejných prostorech. Do této skupiny patřil též environmentální psycho-

log Robert Sommer a sociolog Herbert J. Gans. Z poznatků této skupiny čerpali mimo jiné Marshall McLuhan a Richard Buckminster Fuller.

Podle psychologů zabývajících se interpersonální komunikací není navrhování interiérů nebo městských prostorů samoúčelné. Je třeba vycházet z analýzy budoucích aktivit v daném prostoru. Pro potřeby návrhářů vyvinuli ekologičtí psychologové nový nástroj, tzv. „architektonické programování“. Ten se osvědčil při navrhování dnešních mnohageneračních projektů a projektů zaměřených na určité sociální skupiny, například seniory, invalidy, mládež nebo děti.

Psychologie přelidnění je dalším novým odvětvím. Po dlouhých, vášnivých debatách a experimentech je dnes většina expertů přesvědčena, že chování krys v přeplněných klecích nelze aplikovat na chování obyvatel v husté zástavbě měst. Tento poznatek vedl k celé řadě studií zabývajících se plánováním měst „ve čtyřech dimenzích“. Dimenze čtvrtá, tzv. temporální, v tom-

Zdroj: archiv autora

Projekt Living Web of Shenzhen, příklad organické architektury (arch. NOX – Lars Spuybroek), Shenzhen, Čína

to kontextu znamená nepřerušené využívání občanské vybavenosti po dvacet čtyři hodin. V těchto studiích zpravidla najdeme analýzy negativních důsledků zrychleného šíření měst (accelerative sprawl) a hodnocení předešlých pokusů o řešení problému (Howard, Wright, Le Corbusier, Jacobs, Soleri).

Dalším odvětvím psychologie chování jsou studie a analýzy fyzického prostředí z hlediska osobní bezpečnosti a kriminalistiky. Je empiricky dokázáno, že fyzické prostředí ovlivňuje kriminální chování a vede k poruchám a eventuálně i k rozpadu sociálních norem. Soubor instrukcí, jak tomu předejít, se tak stává další „sub-sub-disciplínou“ městského plánování.

Dnes máme celou řadu speciálně zaměřených manuálů, jak navrhovat města. Plánování na základě ne zcela jasně definované „udržitelnosti“ nám dává jen poněkud mlhavé instrukce. „Odolnost“ je poněkud praktičtějším konceptem, pokud specifikujeme „proti čemu“. Například mohou města odolávat změnám globálního nebo regionálního klimatu. Potvrdí-li se hypotéza rapidního oteplování, bude se třeba připravovat na celou řadu důsledků. V mnoha oblastech to může znamenat tornáda, hurikány a požáry, jinde vysychání půdy, jezer, řek a ztrátu spodních vod. Roztávání ledovců nevyhnutelně způsobí zvýšení mořských hladin, což povede k záplavám a eventuálně ke ztrátě pevnin. Důsledky budou ovšem lokální – proto i preventivní opatření budou lokální. Strategie odolnosti Benátek a New Yorku se budou podstatně lišit. Lišit se také budou strategie odolnosti tichomořských ostrovů od strategií Nizozemí. Není ovšem pochyb, že oteplování zároveň uvolní značná území pro osídlení a zemědělství. Teritoriální ztráty a zisky nelze, bohužel, prozatím přesně vyhodnotit.

Také zemětřesení není problémem pouze pro inženýry a architekty. Tektonické pláty jsou v neustálém pohybu. Zemětřesení v oceánu způsobuje tsunami, která devastují pobřežní města a oblasti. Tektonické pláty někdy vytvářejí pohoří, například Himálaj, jindy celá pevnina zmizí v moři. Víme, že západní pobřeží severoamerického kontinen-

tu je odsouzeno k propadnutí. Časové odhady kolísají mezi 10 a 10 000 lety. Plánování obrany proti katastrofickým událostem není vždy snadné.

Než uzavřeme naši krátkou úvahu o poučení z minulosti, připomeňme si, jak je neprozřetelné podceňovat vizionáře. Jejich vliv na soudobou architekturu a plánování stále ještě není doceněn. Například elektricky poháněné helikoptéry, létající a obojživelná auta, která předvídal Jules Verne, jsou dnes běžně užívány nebo jsou ve stadiu prototypů. Nová generace těchto dopravních prostředků podstatně ovlivní plánování měst v 21. století. Také plovoucí města-ostrovy už nejsou fikcí, ale skutečností. Většinou jsou konstruovány jako téměř autonomní, samoudržitelné systémy. V komentářích často zesměšňované „krácející město“ má již realizované prototypy. Například britská Halley Research Station VI v Antarktidě je objemnou budovou spočívající na hydraulických nohou se sněžnicemi. Výzkumná stanice stojí na ledové kře ve Weddelově moři a je nucena čas od času kompenzovat pohyb základny/kry změnou lokace. V Antarktidě je také americká výzkumná stanice McMudro Station. Vyrábí vlastní elektrický proud a je soběstačná v produkci ovoce a zeleniny. Může být proto považována za embryo autonomního udržitelného města. Podobným prototypem je město Whittier na Aljašce. Prakticky všichni obyvatelé bydlí v jedné budově, Begich Towers Condominium. Je známé pod přezdívkou „město pod jednou střešou“.

Poučení a závěry

Víme o sobě více než kdykoli v historii. Duševní a fyzické atributy člověka byly rozpírány pod mikroskopem. Uspokojování životních potřeb člověka a vytváření životního prostředí se tak stalo fundamentální úlohou současného urbanismu.

Dlouhý vývoj vztahů přírody a člověka vyústil ve dvacátém století do dvou odlišných strategií. Jedna se snaží o totální integraci naturální a syntetické ekologie a druhá usiluje o totální segregaci. Integrace bude možná pouze v pásmu příznivých klimatických

podmínek. Kolonizace nehostinných a extrémních prostředí si vyžádá konstrukci autonomních habitatů.

Technologie od svého počátku měla tendenci diktovat člověku životní styl. Není proto překvapením, že jednotlivé podpůrné systémy (infrastruktura, energetika, doprava) se osamostatnily natolik, že si vytvořily svoji vlastní agendu a problematiku bez ohledu na své původní poslání. Často jsme svědky toho, že antropocentrické plánování je nahrazeno nekoordinovaným plánováním separátních podpůrných systémů. Doufejme, že pokročilá technologie a umělá inteligence pomůže tento zděděný problém vyřešit.

Plánovači se budou více než v minulém století potýkat s lavinami rychlých změn a nevíтанých problémů. Plánování bohužel v obdobích rapidních změn zpravidla selhává. Přežití pak závisí převážně na kontingencích a individuální iniciativě. Vzhledem k tomu, že improvizace a chaotické spekulace jsou opakem plánování, bude třeba rozhodnout, co je nutné plánovat a co je lépe neplánovat. Jeden univerzální návod samozřejmě nevyřeší nové komplikované problémy globální urbanizace. Řešení budou muset být regionální a lokálně specifická.

Lze předpokládat, že stejně jako v minulosti budou města stavěna podle uměleckých zásad vycházejících z estetických norem dané doby. Nicméně šok dramatických změn může opět svádět k imitacím vybájené minulosti. Historie je otevřenou knihou a obsáhlým zdrojem poučení. Musíme se však více zaměřit na kritickou a prediktivní analýzu než na pouhý popis. Jen tak se znalost historie stane užitečným nástrojem v procesu plánování a výstavby měst.

Vybraná literatura:

- Christopher Alexander: A Pattern Language (1977).
Jonathan Barnett: Urban Design as Public Policy (1974).
Robert B. Bechtel: Enclosing Behavior (1977).
Michael A. Burayidi: Urban Planning in a Multicultural Society (2000).

- Laurence S. Cutler, Sherrie S. Cutler: Recycling Cities For People (1982).
- George B. Dantzig, Thomas L. Saaty: Compact City (1973).
- C. M. Deasy: Design for Human Affairs (1974).
- Friedrich Engels: The Condition of the Working Class in England (1844, 1892).
- Jonathan Freedman: Crowding and Behaviour (1975).
- Buckminster Fuller: Nine Chains to the Moon (1938), Montreal Biosphere (1967).
- Operating Manual for Spaceship Earth (1968).
- Jan Gehl: Life Between Buildings (1971, 1987).
- Edward T. Hall: The Hidden Dimension (1966).
- Michael Hough: Out of Place, Restoring Identity to the Regional Landscape (1990).
- Cities and Natural Process (1995).
- Jane Jacobs: The Death and Life of Great American Cities (1961).
- The Nature of Economies (2000).
- Jean-Jacques Rousseau: Theory of Natural Human (in Collected Writings of Rousseau).
- by Roger Masters, Christopher Kelly, (1990).
- Steven Johnson: The Ghost Map: The Story of London's Most Terrifying Epidemic (2006).
- Claude Levy-Leboyer: Psychology and Environment (1982).
- Kevin Lynch: The Image of the City (1961).
- Cliff Moughtin, Kate M. Moughtin, Paola Signoretta: Urban Design: Health and the Therapeutic Environment (2009).
- Oscar Newman: Defensible Space, Crime Prevention through Urban Design (1972).
- Romedi Passini: Wayfinding in Architecture (1992).
- Leonie Sandercock: Towards Cosmopolis, Planning for Multicultural Cities (1998).
- Paolo Soleri: Arcology: The City in the Image of Man (1969), What If? (2003).
- Robert Sommer: Personal Space (1969).
- Alvin Toffler: Future Shock (1970), The Third Wave (1980).
- Anthony Townsend: Smart Cities (2013).

Ing. arch. Vladimír Matuš
Toronto, Kanada

ENGLISH ABSTRACT

Reflections on urban planning; a lesson from the past, by Vladimír Matuš

According to Nietzsche, there are no facts, only interpretations. However, interpretations are always products of a particular era and of the opinions of those who interpret. An example of this is publications that deal with history. Nevertheless, lessons from the past can facilitate solutions for today's problems or, at least, stimulate understanding of the present. Alvin Toffler encourages us to look for the sense of history with a concentration on undercurrents that are decisive for the direction history takes, saying that we must not succumb to the confusion caused by the superficial waves. Let us try and follow this advice in the quest for meaningful architecture and urban planning. To fulfil this purpose, we can start with the Renaissance.

KAM SMĚŘUJE BRNO?

ROZHOVOR S ŘEDITELEM KANCELÁŘE ARCHITEKTA MĚSTA BRNA MICHALEM SEDLÁČKEM

Doc. Ing. arch. Michal Sedláček vystudoval Fakultu architektury na VUT v Brně a Školu architektury na AVU v Praze. Po studiích odešel do zahraničí, působil v New Yorku, Moskvě a Los Angeles. Pracoval mimo jiné také v ateliéru Franka Gehryho. V roce 2007 založil v Los Angeles pobočku architektonické firmy Aedas, kterou vedl až do jara 2016, kdy zvítězil ve výběrovém řízení na ředitele Kanceláře architekta města Brna. Redakce časopisu U&ÚR položila architektu Sedláčkovi po roce působení ve funkci několik otázek.

Pane řediteli, nelze se nezeptat, co vedlo člověka doposud úspěšně spolupracujícího s předními světovými tvůrci k tomu, že se přihlásil do konkurzu na městského architekta Brna, které třináct let takovou funkci postrádalo. Chápal jste to jako výzvu?

Do konkurzu jsem se přihlásil, protože jsem možnost založit a postavit od základů Kancelář architekta města viděl jako výzvu a velkou příležitost. Narodil jsem se, vyrostl a vystudoval jsem v Brně, prožil jsem zde vše podstatné, co formuje člověka. Příležitost ovlivnit budoucnost města Brna na několik desítek let se spolupracovníky, které si sám vyberu, bylo něco, co jsem v této fázi své profesionální kariéry hledal.

Nejenom v odborné veřejnosti je všeobecně známo, že mnohá česká a moravská města dlouhodobě trpí absencí hlavního architekta coby silné osobnosti, která se nenechá zprostředkovat ovlivňovat například partikulárními developerskými zájmy. Myslíte si po roce svého působení ve funkci ředitele Kanceláře architekta města Brna, že lze tuto představu naplnit?

To je složitá otázka. Role hlavního (městského) architekta města není konkrétně určena zákonem. Vliv a dopad činnosti hlavního architekta závisí na kreditu, který si u politiků, úředníků, investorů, občanů a jiných skupin ve svém městě vybuduje, tím pádem je v různých městech různý. Po roce ve funkci ředitele Kanceláře architekta města Brna jsem přesvědčen, že v Brně to možné je, všechno tomu zatím nasvědčuje.

Obyvatelstvo Brna je dlouhodobě rozděleno na dva tábory v otázce situování hlavního nádraží. Již dříve jste předdeslal, že se k tomuto problému vyjádříte až poté, co bude k dispozici studie proveditelnosti. Zeptáme se tedy jinak. Jaké jsou vaše zahraniční zkušenosti s institutem referenda v otázkách tak odborných, jako je dopravní infrastruktura?

V Kalifornii, kde jsem žil a pracoval jako architekt, je institut referenda obvyklý a častý (California Ballot Propositions). Při každých volbách občané Kalifornie hlasují v deseti a více referendech. Referenda mají široký záběr – od hlasování, jestli slepice musí v Kalifornii být chovány ve výběhu, zdražení cigaret, přes legalizaci rekreační marihuany, manželství osob stejného pohlaví až k daním z nemovitosti a infrastrukturním projektům dálnic, železnic a podobně. Pokud jde o infrastruktur

projekty, referenda se týkají jen schválení peněz na výstavbu – nejsem si vědom, že by se jednalo o vlastní polohu nádraží, železnice, nebo dálnice.

Stávající Územní plán města Brna byl vydán před téměř triadvaceti lety. Za tu dobu došlo k množství jeho změn. Domníváte se, že je vhodnější jej upravit, nebo vypracovat územní plán nový?

Stávající územní plány by bylo možné teoreticky dle stavebního zákona upravit tak, aby odpovídaly platné legislativě. Vzhledem k diametrálně odlišnému legislativnímu pojetí územních plánů oproti roku 1994 je v případě Územního plánu města Brna toto řešení prakticky neproveditelné. Brno potřebuje každopádně nový územní plán. Zastupitelstvo se musí rozhodnout, zda zvolí variantu dopracování rozpracovaného územního plánu (konceptu) nebo územní plán zcela nový.

Jedno ze setkání s veřejností s názvem KAM (Kancelář architekta města) jede k VÁM!, zde z Brna-Bystrce

Foto © Kancelář architekta města Brna

Brno nemá dosud dokončen městský dopravní okruh. Jde především o úsek na východě města mezi Tomkovým náměstím a černovickou terasou. V jaké fázi se tento projekt nachází?

Zatím jsme vyhlásili urbanistickou soutěž na lokalitu Na kaménkách v Brně Černovicích a zmíněnou mezinárodní urbanistickou soutěž na Areál brněnského výstaviště a navazující území. Dokončili jsme práci na přípravě architektonické soutěže Centrum volného času Nová Bystrouška v Brně Bystreci, která byla vyhlášena v červnu. Nejde sice o soutěž urbanistickou, ale objekt přímo navazuje na veřejné prostranství – Horní náměstí, proto ji zmiňuji také. Aktuálně probíhají jednání o přípravě soutěže na Mendlovo náměstí. Kromě námi připravovaných soutěží jsme také zváni jako odborní poradci k soutěžím dalším, zatím to bylo nábřeží řeky Svratky a vyzvaná soutěž na Dětské centrum Staré Brno.

Bohužel, chybějících úseků Velkého městského okruhu je víc. Nejbližše realizaci jsou úsek mezi Pisárkami a Žabovřeskami, kde se předpokládá zahájení letos a uvedení do provozu v roce 2021, a mezi Husovicemi a Vinohrady, kde se předpokládá zahájení v roce 2018 a uvedení do provozu v roce 2021. V roce 2021 by tedy měla být v provozu kompletní západní a severní část okruhu. Východní a jižní část VMO jsou otázkou dalších desetiletí. Jižní část je navíc třeba ohledně trasy i etapizace výstavby koordinovat s přestavbou železničního uzlu Brno, jehož podoba je stále věcí nerozhodnutou. Předpoklad zahájení staveb a uvedení do provozu vychází z informací Ředitelství silnic a dálnic ČR, které zastupuje stát jako vlastníka, a tedy i investora VMO.

Je o vás známo, že pořádáte setkání, ankety a další aktivity směřující k pochopení potřeb občanů, dojíždějících i návštěvníků Brna. Daří se některé výstupy z této oblasti uplatnit?

Občany obecně trápí necitlivá zástavba, dostavby proluk a nástavby ve stabilizovaných územích, nedostatek parkovacích

míst a špatná dopravní obslužnost. V oblasti regulace zástavby spolupracujeme se stavebními úřady a samosprávou. Některé podněty se uplatňují ve Vizích rozvojového rozvoje města Brna (Vize si můžete zdarma stáhnout na kambrno.cz/vize-prostoroveho-rozvoje-mesta-brna/), mohou se promítnout při zpracování pokynů pro dopracování návrhu územního

plánu, případně v zadání nového ÚP. Poznatky z lokální problematiky mohou být podkladem při zpracování urbanistických a územních studií.

Pane řediteli, děkujeme za rozhovor.

připravila redakce U&ÚR

ENGLISH ABSTRACT

Where is Brno heading? An interview with Michal Sedláček, Chief Architect of the City of Brno

Michal Sedláček graduated from the Faculty of Architecture of the Brno University of Technology and from the Studio of Architecture of the Academy of Fine Arts in Prague. After his studies he worked in New York, Moscow and Los Angeles. His employers have included the studio of Frank Gehry. In 2007 he founded a branch office of the architecture and design practice Aedas in Los Angeles, which he led till spring 2016, when he won an open contest for the position of Chief Architect of the City of Brno. When he had been in office for one year, the editors of UPSD asked Assoc. Prof. Sedláček a few questions.

PROJEKT CORCAP

Dne 31. srpna 2017 přivítal Ústav územního rozvoje ve svých prostorách účastníky pracovního jednání k připravovanému mezinárodnímu projektu „CORCAP – Capitalisation of TEN-T Corridors for Regional Development and Logistics“, jehož hlavním řešitelem je Saské státní ministerstvo vnitra. Účelem setkání v Brně bylo oslovit potenciální partnery projektu, představit cíle a očekávané výstupy navrženého záměru. Pracovní jednání se také zabývalo náměty a způsoby řešení výzkumu a řešení možných dopadů pro strategické plány dotčených regionů.

Foto ©Lubor Fridrich

Projekt CORCAP má posílit spolupráci aktérů v oblasti nákladní dopravy a logistiky podél osy Hamburk / Rostock – Drážďany – Praha – Vídeň / Bratislava – Budapešť a zlepšit zapojení tohoto koridoru do regionálních rozvojových strategií v kooperačním prostoru CENTRAL EUROPE.

Strategické plány pro využití dopadů koridorů mají na příkladu vybraných dílčích území popsat dopad, jaký bude mít intenzivně využívaný koridor na regionální rozvoj, případně, jakými

prostředky mohou regiony funkčnost tohoto koridoru podpořit. Z odborného hlediska by měla být řešena především následující témata:

- zpracování strategií a plánů na národní a regionální úrovni,
- zpracování regionálních logistických strategií, strategií pro rozvoj jednotlivých lokalit s přihlédnutím k územně-plánovacím a politickým aspektům,
- zpracování strategií pro zpřístupnění a napojení městských dopravních uzlů,

- identifikace přeshraničního potenciálu poptávky a přepravy,
- prověření technických a organizačních řešení, posilujících kolejovou nákladní dopravu v konkurenci regionů.

Mezi možná technická a organizační řešení patří mimo jiné propojení kontinentálních a zámořských přepravních řetězců, tvorba smíšených vlaků z kombinované přepravy a přepravy vozových zásilek propojením terminálů pro kombinovanou přepravu nákladů v multimodálních logistických centrech a přístavech s railporty a využití inovativních systémů překládky zboží mezi železnici a silnicí.

Výsledkem prací budou návrhy řešení a akční doporučení, přispívající podél koridoru TEN-T Orient / East-Med a v území tímto koridorem ovlivněným k aktivaci hospodářství a přeshraničnímu propojení a posílení nízkoemisních a ekologických druhů dopravy.

Realizace projektu se předpokládá v letech 2018–2021 (36 měsíců), náklady jsou odhadovány na cca 2–3 mil. EUR.

Je předpokládána účast ÚÚR jako přidruženého partnera.

Zdroj: CORCAP

Projekt CORCAP – ilustrační mapa

Ing. Ludmila Rohrerová
Ústav územního rozvoje

Martina Marečková HOSPODÁŘSKÉ NOVINY
Města chtějí zapojit veřejnost do plánování. Lidé budou společně s developery kreslit podobu nových čtvrtí

Pražský Institut plánování a rozvoje (IPR) začne na podzim školit městské části v tom, jak zapojit veřejnost do plánování developerských projektů. Takzvanou participaci si už některé radnice vyzkoušely a další chtějí vědět, jak na to. Z modelu komunikace mohou mít užitek všichni účastníci – občané, města i soukromí investoři.

„V drtivé většině převažuje touha městských částí zapojit veřejnost do plánovacího procesu,“ řekl Milan Brlík, vedoucí kanceláře participace na pražském IPR. Developéři, ale i radnice si svou vstřícností budují u občanů důvěru. Ti, kteří s veřejností nechtějí mluvit, si podle Brlíka zavírají dveře. „Do dvou let bychom chtěli, aby byla participace v Praze standardem a aby se dělala kvalitně,“ dodal Brlík.

První zkušenosti sbírá Skanska a Sekyra

Dosavadní zkušenosti se zapojením veřejnosti v tuzemsku ukazují, že lidé ve svém sousedství nechtějí výškové budovy a obávají se zvýšení automobilové dopravy. Typicky také očekávají, že developerské projekty přinesou do jejich čtvrti zeleň a parky.

Z developerských společností je v tomto ohledu v Praze nejaktivnější Skanska Reality. Tato firma v tuzemsku poprvé přizvala veřejnost do debaty o budoucí podobě zástavby osmihektarového území po bývalém cukrovaru v pražských Modřanech. Skanska Reality iniciovala setkání občanů nad dalším svým projektem – budoucí bytovou čtvrtí na čtyřech hektarech po Michelských pekárnách. V obou případech developer veřejné setkání koordinuje s příslušnou městskou částí. Podněty lidí architekti zpracovali do svých urbanistických studií. V Michli lidem investor příští měsíc představit pracovní varianty zástav-

by a ti je budou moct připomínkovat. Vyhovět všem je nemožné a investor nemusí všechny podněty vyslyšet. Oba projekty participace Skanska Reality stále běží.

Podobný postup vyzkoušel na vlastní kůži i developer Sekyra Group se svým projektem Smíchov City, který bude stát více než 12 miliard korun. V budoucí městské čtvrti, jež bude postupně vyrůstat na území bývalého Nákladového nádraží Praha-Smíchov, najde bydlení 3 300 obyvatel a vznikne v ní 9 000 pracovních míst. Zatímco Skanska Reality umožní lidem mluvit do projektů už na jejich začátku, Sekyra Group veřejnost přizvala, až když byla urbanistická studie hotová. Přesto je participace na projektu Smíchov City označována za unikátní. Svou velikostí (20 hektarů) má Smíchov City klíčový význam nejen pro městskou část Praha 5, ale i pro celou Prahu.

„Unikátní je to i v tom, že investor není v pozici moderátora té diskuse, ale jejím účastníkem a že se do participace zapojilo město a městská část,“ řekla Petra Kolínská, náměstkyně pražské primátorky pro územní rozvoj. Ta převzala nad procesem participace záštitu. Investořům se podle Kolínské debata s veřejností vyplatí, protože ubude odvolání.

Starosta Prahy 5 si pochvaluje, že díky diskusím s veřejností jej kvůli projektu Smíchov City nekontaktují znepokojení občané. „V následujících měsících a letech budeme v této spolupráci i v diskusích s veřejností pokračovat, aby i zbytek Smíchova získal příjemnou novou tvář,“ uvedl starosta Prahy 5 Pavel Richter.

Zapojilo se na 1 300 lidí

Participace na projektu Smíchov City měla několik úrovní – od pilotní ankety přes výstavy modelu projektu, komentované vycházky územím, on-line dotazník, sociologické šetření až po plánovací setkání se širokou veřejností. Aktivně se do ní zapojilo více než 1 300 lidí. Kromě široké veřejnosti pozvala radnice Prahy 5 také 15 zástupců ob-

čanských sdružení a iniciativ, ti mohli sdělit své podněty k projektu Smíchov City samostatně.

Koordinátorku participace platí Praha 5, Sekyra Group zaplatila výdaje spojené se sociologickým průzkumem a další vedlejší náklady. „Průzkum ale objednával a kontrolu nad tím, na co se budou lidé ptát, měl IPR,“ řekla Kolínská.

Šetření ukázalo, že nejvíce se lidé v souvislosti s výstavbou nové čtvrti obávají zhoršení dopravní situace na Smíchově, především automobilové. Ale také zvýšení cen nájmu a nemovitostí. Bydlení v nové čtvrti by mělo být dostupné i pro střední vrstvu, nejen pro bohaté. Zazněly i názory, že část bytů by mělo vlastnit město a pronajímat je například jako startovací.

Lidé si řekli, jak by měly vypadat veřejné prostory – především dva parky a bulvár, který propojí budoucí čtvrt' s náměstím Na Knížecí. Občané si také určili, které služby by v nové čtvrti uvítali nejvíce. Jejich podněty investor do projektu zapracuje.

Developer také i na základě podnětů lidí snížil výšku plánovaných domů o jedno až dvě patra. „Cítili jsme, že by měly domy navazovat na stávající zástavbu, a chceme, aby měl projekt podporu města a lidí,“ řekl Leoš Anderle, výkonný ředitel Sekyra Group. Firma tak podle něj přišla o 10 až 20 procent bytových a komerčních ploch.

Z úst zastupitelů Prahy 5 zase zaznělo, že na Smíchově chybějí důstojné prostory pro kulturu a Na Knížecí by mohla být dominanta v podobě veřejné budovy pro kulturu.

Dnešní území bývalého nákladového nádraží Smíchov dnes slouží hlavně jako odstaviště vagonů a pro skladování. Lidé vnímají pozitivně, že se oblast zkulturní. Sekyra Group aktuálně připravuje první etapu zástavby – bytový blok a kancelářskou budovu. Na tyto první dva bloky plánuje Sekyra Group požádat o územ-

ní rozhodnutí letos na podzim. Stavba by mohla v optimistickém scénáři začít už příští rok, realističtější je ale až rok 2019. Nová čtvrť by podle představ občanů měla být zelená ve všech směrech – nejen novými parky, ale i konstrukcí staveb a infrastrukturou. Budovy by měly být v úsporném pasivním energetickém standardu, zvýhodněny by měly být ekologické způsoby mobility – vedle kol třeba elektromobily.

Další etapy Smíchov City ještě nebyly detailněji naplánovány, a veřejnost by se tedy mohla zapojit do jejich plánování ve více ohledech. Sekyra Group navíc plánuje zapojit veřejnost i do svého dalšího projektu nové pražské čtvrti na Rohanském ostrově.

[MAREČKOVÁ, Martina. Lidé kreslí podobu nových čtvrtí spolu s developery. In: *Hospodářské noviny*, 23. 8. 2017, s. 18, © Economia, a. s. 1996–2017, ISSN 1213-7693]

Kateřina Menzelová LIDOVÉ NOVINY
Vize města musí být nadějně pevně
vložit logo Lidových novin

Rozhovor s bývalým hlavním architektem Prahy Ivo Obersteinem.

Co považujete za nutnou podmínku rozvoje Prahy?

Praha je klenot ve světovém měřítku, a aby se mohla rozvíjet, jsou třeba vize. Zmíním Nuselský most. Už na konci 20. let 20. století se říkalo, že se musí postavit. To však nastalo až o mnoho let později. Je to příklad, že něco může trvat dlouho. Staly se různé události, války, krize, ale vize založené na skutečné potřebě rozvoje města přetrvávají. Pankrác a další části Prahy se díky Nuselskému mostu přimkly blíže k centru. Vize vývoje města musejí představovat něco nadějně pevného a zásadně dobré a moudré by měly přežít řadu nepředvídaných událostí i vlád. Neměly by se například měnit každé čtyři roky.

K takovým dlouhodobým vizím patří vybudování vnějšího a vnitřního okruhu, které stále nejsou dokončeny. Nedávno byla zprovozněna část vnitřního okruhu, již tvoří tunelový komplex Blanka. V době výstavby byl hodně kritizován. Je pro Prahu přínosem?

Stavba stála mnohem více, než se na počátku předpokládalo, dodavatelské firmy se nedokázaly domluvit, a ke všemu ty „promokavé kabely“. To se ale občas ve světě děje. A bolí to. Dnes je Blanka hodnocena velmi pozitivně a trochu se zapomíná, že byla o deset či více miliard dražší. Já ji také chválím. Díky ní se významně zrychlila doprava a velká část města se dopravně zklidnila, snížily se emise. Jako bývalý hlavní architekt jsem už na začátku 90. let zdůrazňoval, že se má nejdříve dobudovat vnější okruh, pak teprve vnitřní. Protože když tomu tak nebude, povede tranzitní doprava pořád přes Prahu. A to se teď děje. Tranzitní doprava je vedena částí dálnice D0, tedy vnějším okruhem, pak se ale na severním konci této části snaží napojit na nedávno dokončenou část městského okruhu, tunelový komplex Blanka, a zatěžuje Vítězné náměstí v Praze 6 a všechny ulice, odkud se do Blanky vyjíždí a kam se vyjíždí.

Souhlasíte s nedávným rozhodnutím vedení Prahy vypracovat studii povrchové varianty vnitřního okruhu mezi Pelc-Tyrolkou a Štěrboholy? Dosud se počítalo, že chybějící část okruhu povede přes Balabenku tunely.

Jsem z toho smutný. Pokračování projektu vnitřního okruhu, jak se ve vizích předpokládalo, má mít vlastní trasu a dva tunely. Projekt již byl projednán a prošel procesem EIA. To nějakou dobu trvalo. Teď se hovoří o jiné variantě. Trasa by měla mít kratší tunely, větší část by měla vést jen po upravených současných komunikacích a měla by být levnější. Možná. Tato nová varianta se bude srovnávat s původní. To se ale mělo dělat před procesem EIA. Takový postup není správný. Navíc jsem přesvědčen, že je třeba šetřit povrch země, nad nímž je obloha. Je lepší, zůstane-li rychlá, kapacitní doprava v podzemí. Nelze nevyužívat, co umíme. Jsou tu skvělí stavaři a inženýři, kteří se umějí vypořádat s geologií a s vodou v podzemí. Využijme jejich zkušeností a chraňme městskou plochu na zemi, na níž můžeme změnit zatížené dopravní kanály na městské třídy se zklidněnou dopravou, lemované alejemi stromů a cyklostezkami.

S nevyřešenou dopravou souvisí i další problém – parkování. Do Prahy denně dojíždí mnoho lidí za prací, nemají ale kde zaparkovat. Jak se díváte na zavedení parkovacích zón?

Když jsme projektovali Jihozápadní Město, tedy sídliště Stodůlky, Nové Butovice a Lužiny, mysleli jsme zejména na vize, jak a kde rozvinout základní myšlenku urbanistické koncepce mého vítězného soutěžního návrhu z roku 1968, a to rychlodráhového města. Trasa metra je funkční osou obytných čtvrtí, stanice jsou cílem především pěších, pěší cesty zde začínají či končí. Kolem stanic jsou centra obchodu, kultury a služeb. Automobilová doprava je v těchto místech zklidněná. Hlavní dopravní tepny jsou vedeny po obvodu a tam, kde se dostávají do blízkosti stanic metra, mají být vybudována kapacitní záchytná parkoviště systému „zaparkuj a jeď metrem“. Návrhy se podařilo uskutečnit v okleštěné podobě, a to na konečné ve Zličíně a u centra v Nových Butovicích. Jsou to parkoviště malá, jen na povrchu a stále obsazená. Původně byly navrženy čtyř až pětipodlažní parkovací domy. Se zavedením modrých zón se Stodůlky, Lužiny a Nové Butovice staly útočištěm aut dojíždějících. Parkoviště, jež mají sloužit potřebám místních obyvatel těchto sídlišť, jsou přeplněná a každý den ráno se o ně bojuje.

Souhlasíte tedy s názorem, že nakreslením modrých zón se začal řešit problém s parkováním od konce?

To je pravda. Nevím, zda vydržely plánované rezervy pozemků na stavbu parkovišť. Dnes se budou těžko hledat vhodné pozemky. Vybudovat dostatek záchytných parkovišť je správným řešením. Cesty do centra města se mají řešit hromadnou dopravou. Ta pražská na tom není ve srovnání s jinými evropskými městy vůbec špatně. Nemáme si na co stěžovat. Problémem Prahy je mnoho aut. Má jich na obyvatele více než Vídeň. Mám v New Yorku kamaráda architekta, který žije na Manhattanu. Nemá auto. Konstatoval, že na Manhattanu je nepraktické. Zaparkování auta v cíli je dražší než jízda k cíli taxíkem. Pojištění auta i nájem garážovacího místa jsou v New Yorku drahé.

Potřebuje Praha další trasu metra?

Určitě ano! Mám však dojem, že se příprava nové trasy metra D zadržává. Držím palce, aby se ty již obecně všechny známé těžké začátky, například problémy s výkupem pozemků, podařilo co nejdříve překonat. Čím dříve se vykoupí pozemky, tím dříve se může začít s kvalitním projektem. Zažil jsem polovinu 60. let, kdy se říkalo, že se Praha nemá rozvíjet nad milion obyvatel a že jí budou stačit tramvaje. Parta mladých architektů, do níž jsem patřil, tvrdila, že je to divné, a poukazovala na to, že všude na světě se ve velkých městech staví metro. Později se názor na tramvaje přehodnotil a zvítězila varianta výstavby metra. Jsem přesvědčen, že pro Prahu je to dobře. A velmi dobré je, že jsme nezavrhli tramvaje ani autobusy. Věřím, že za čas bude automobilová doprava do centra Prahy a přes ně výjimečná.

Opět se diskutuje, zda do Prahy patří mrakodrapy. Jste jejich zastáncem?

Někde jsem četl, že architektura vytváří naději. Současná špičková architektura může vytvářet naději, když bude uctívá k prostředí historického jádra. Praha leží v nádherném terénu, lze se na ni dívat z kopců dolů do údolí Vltavy. Ve svém magickém velkém oblouku je Vltava obklopena nádhernou urbanistickou kompozicí historicky plánovanou i rostlou, naplněnou skladbou architektonicky jedinečných historických staveb. Je možné, že by někoho napadlo stavět zde mezi desítkami kostelních věží mrakodrapy? To by byl hřích, hrubá chyba. V centru Prahy nelze stavět žádné výškové budovy.

A na Pankráci?

Pankrácká pláň je něco trochu jiného. I když Nuselský most dopravně zkrátil vzdálenost k centru, stavby včetně několika pankráckých mrakodrapů se jeví v panoramatických pohledech ve vztahu k centru opodál a bývají vzdáleností a pražským ovzduším většinou zamže-

né, v oparu. Přiznávám, že mně tam nevadí. Donedávna soubor výškových staveb měl divné mezery mezi domy, říkalo se, že působí jako vykotlané zuby. Zdá se, že se v současné době mezery zacelují. Také se říká, že mrakodrapy na Pankrácké pláni připomínají malý pražský Manhattan nebo pařížskou La Défense. Myslím, že se žádná hrubá chyba nestala. Je ale třeba odborně a moudře připravovat místa i oblasti, kde by mohly či naopak nemohly vyrůst další výškové stavby v Praze. Tlaky, aby jich bylo více, určitě budou.

Dovedete si představit mrakodrapy i na dalších místech Prahy?

Jako hlavní architekt Prahy jsem měl jednu přetěžkou úlohu. Z Německa přijel Čechoněmec, který s sebou v jedné bedně přivezl projekt, ve druhé obrovský model mrakodrapu vysokého 240 metrů, který chtěl postavit uprostřed Vítězného náměstí v Praze 6! Tehdy to byla velká starost nejen moje, ale i celého tehdejšího Útvaru hlavního architekta, jak to zastavit. Tlak od zahraničních investorů i od některých našich politiků byl velký. V Paříži se mnohem dříve dělo něco podobného. Proběhla soutěž na zástavbu tržnice Les Halles v historickém centru. Zvítězil návrh postavit na pozemku zbourané obrovské tržnice skupinu mrakodrapů.

Ty tam ale nestojí.

Nakonec se proti postavila pařížská veřejnost i tehdejší francouzský prezident Giscard d'Estaing. Investorům, kteří chtěli stavět v centru Paříže mrakodrapy, byly nabídnuty pozemky na severozápadním okraji města. Tehdy už existovaly vize rozvoje Paříže a pařížské aglomerace. Podle těchto vizí bylo uvažováno velké centrum na křižovatce nové linky pařížského metra a expresního regionálního metra. A tak se stalo, že se tam začalo na počátku 60. let 20. století stavět. Nejprve velkorysá technická infrastruktura a pak první monumentální mrakodrapy. Nyní je zde jedno z nej-

větších administrativně obchodních a kulturních center světa La Défense, které se nadále rozvíjí.

Paříž je příkladem města, které umí skloubit historické s novým. Dokážeme to také?

Zažil jsem přípravu i budování Tančícího domu, který měl výjimečné štěstí na kultivovaného manažera, nizozemského investora Pavla Kocha, jenž přivedl do Prahy Franka Gehryho. Na začátku projektu jsem se setkal se světově uznávaným americkým architektem Frankem Gehrym na Petříně, v restauraci na Nebozízku. Gehry měl dům navrhovat. Navečer jsme se spolu dívali na otevřenou terasu dolů na Prahu a slavný Gehry tehdy s velkou pokorou řekl: „Sem mám něco projektovat, do tohoto nádherného města?“ Nabyl jsem dojmu, že Frank Gehry bude k projektu přistupovat s velkým respektem a úctou. Když se připravoval a později stavěl Tančící dům, byla výjimečná tvůrčí doba. Ne všichni budovu přijímali, bylo to tak padesát na padesát. Největším přínosem ale bylo, že se začalo o architekturu mluvit. Doba byla natolik příznivá, že lidé, kteří architekturu nestudovali, se o ni začali zajímat. I nyní, téměř po 25 letech, tato budova patří mezi nejnavštěvovanější místa v Praze. Snad je to dostačující odpověď na velmi těžkou otázku.

Ivo Oberstein absolvoval v roce 1959 Fakultu architektury a pozemního stavitelství ČVUT. Na povinnou umístěnkou nastoupil do Krajského projektového ústavu v Karlových Varech. Poté působil v ateliéru Jiřího Novotného v Útvaru hlavního architekta hlavního města Prahy, kde pracoval na urbanistických problémech Prahy. V srpnu 1968 zvítězil v anonymní soutěži na projekt Jihozápadního města v Praze. V roce 1976 založil Atelier 7, který vedl do roku 1990, kdy se stal hlavním architektem hl. m. Prahy. Po zrušení této funkce v roce 1994 nastoupil na Fakultu architektury ČVUT.

[MENZELOVÁ, Kateřina. Vize města musí být nadějně pevné. In: *Lidové noviny*, 5. 8. 2017, s. 13 © MAFRA, a. s. 2016, ISSN 0862-5921]

MMR zpřehlednilo Zásady urbánní politiky

Ministerstvo pro místní rozvoj zpracovalo aktualizaci Zásad urbánní politiky. Důvodem bylo promítnutí posledního vývoje a trendů v rozvoji měst, včetně mezinárodního kontextu. Cílem tedy nebylo původní dokument výrazně změnit, ale spíše zpřehlednit a v relevantních částech zkrátit.

„Platnost aktualizovaných zásad urbánní politiky je do roku 2023, kdy se předpokládá další aktualizace a to zejména v návaznosti na ukončení čerpání finančních prostředků v rámci současného programového období EU. Zásady urbánní politiky jsou otevřeným dokumentem, který je souhrnem doporučení pro rozvoj měst v České republice,“ uvedla ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová.

Cílem je sjednotit přístupy všech úrovní veřejné správy k rozvoji měst. Jedná se o rámcový dokument urbánní politiky státu, která má průřezový a interdisciplinární charakter. Na jejím vytváření a realizaci se společně a koordinovaně podílejí jednotlivé dílčí politiky, přičemž regionální politika a územní plánování představují pro tuto koordinaci věcný a územní rámec.

Dokument zároveň slouží jako podklad pro připravovanou Strategii regionálního rozvoje ČR 2020+, která bude obsahovat detailní popis její implementace.

Aktualizované Zásady urbánní politiky jsou k dispozici na stránkách ministerstva.

[Tisková zpráva MMR ze dne 25. 7. 2017. Dostupné z: <http://mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Pro-media/Tiskove-zpravy/2017/MMR-zprehlednilo-Zasady-urbanni-politiky>]

Ministryně Šlechtová: Další rozvoj měst? Nutná reforma programu OSN pro lidská sídla!

Dne 7. září 2017 skončilo v New Yorku dvoudenní zvláštní zasedání části Valného shromáždění OSN, jehož tématem byla spolupráce při naplňování závazků obsažených v „Nové agendě pro města“, schválené všemi členskými státy OSN v říjnu 2016. Podkladem pro jednání byla zpráva obsahující jak hodnocení dosavadního fungování Programu OSN pro lidská sídla (UN-Habitat), tak doporučení pro nezbytné zvýšení efektivity a transparentnosti tohoto tematického programu. Delegaci České republiky vedla ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová, jejíž pracovní program zahrnoval také řadu bilaterálních jednání – např. s ekvádorskou ministryní pro rozvoj měst a bydlení Mariou Alejandrou Vicuňou a s první náměstkyní generálního tajemníka OSN Aminou Mohammed.

„Bude především nezbytné získat zpět důvěru členských států OSN prokazatelným zvýšením efektivity řízení tohoto důležitého programu OSN,“ uvedla ministryně Karla Šlechtová a doplnila, že *„reforma fungování UN-Habitat je klíčovým předpokladem pro zlepšení finančního řízení programu, založeného na příspěvcích členských států OSN. Jedině tak mohou být realizovány dobře připravené projekty zaměřené na zlepšení životních podmínek občanů v různých zemích“.*

Ještě v tomto roce se proto bude v OSN diskutovat o vytvoření pozice „městského zmocněnce“ (Urban Champion), vzniku nového koordinačního mechanismu UN-Urban a Strategické rady (Policy Board). Jejich cílem má být pomoc naplňovat roli UN-Habitat obzvláště vzhledem k cílům udržitelného rozvoje měst, včetně snahy o inkluzi v městském rozvoji, omezování neregulovaného rozvoje měst i důraz na životní prostředí. Nové prvky fungování programu mají podpořit koordinaci mezi členskými státy OSN a sloužit jako poradní orgány při rozvoji měst. Dalším návrhem je uznávání výstupů Světového fóra měst, které by měly být nově začleňovány do strategického programu i rozpočtu programu UN-Habitat.

S ekvádorskou ministryní Mariou Alejandrou Vicuňou diskutovala ministryně Šlechtová zejména o obsahu hodnotící zprávy, která obsahuje i řadu kritických zjištění k dosavadnímu fungování programu UN-Habitat. Obě ministryně se shodly, že zůstávají nezodpovězené otázky, které bude nutné dále diskutovat před tím, než členské státy OSN rozhodnou o konkrétních reformních opatřeních nutných pro zlepšení fungování programu UN-Habitat i jeho manažerského řízení. Obsahem jednání ministryně Šlechtové s první náměstkyní generálního tajemníka OSN Aminou Mohammed byl reformní rámec OSN, v němž bude zvýšení efektivity fungování programu UN-Habitat probíhat. Amina Mohammed ocenila aktivity České republiky v oblasti rozvoje měst na mezinárodní úrovni a informovala o připravovaných krocích spojených s chystanou reformou řízení OSN i jeho jednotlivých programů. S ministryní Šlechtovou se shodly na širším vnímání implementace „Nové agendy pro města“ jako součásti závazků členských států obsažených v cílech udržitelného rozvoje, na nichž se státy OSN shodly před dvěma roky na summitu OSN.

[Tisková zpráva MMR ze dne 7. 9. 2017. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Pro-media/Tiskove-zpravy/2017/Ministryne-Slechtova-Dalsi-rozvoj-mest-Nutna-reforma-Programu-OSN-prj>]

Hranice 2 000 projektů IROP v realizaci je překonána

V měsíci srpnu byla překonána hranice 2 000 projektů Integrovaného regionálního operačního programu (IROP) v realizaci a dalším nově schvalovaným je postupně vydáváno rozhodnutí o poskytnutí dotace. V IROP bylo již vyhlášeno 76 výzev v celkové hodnotě 111,5 mld. korun, což představuje 87 procent alokace programu. Ke konci srpna 2017 se podařilo kladně vyhodnotit 2 596 žádostí o podporu v celkové částce přesahující 44 miliard korun.

„Velká většina plánovaných výzev Integrovaného regionálního operačního programu byla již vyhlášena. Nyní se soustředíme na vyhodnocení projektových žádostí a plynulou realizaci projektů. U 16 výzev probíhá hodnocení“

a 21 výzev již bylo dohodneno. 39 výzev je právě otevřeno, lze tedy předkládat například žádosti na zateplování bytových domů, pořízení informačních systémů, rekonstrukci silnic II. a III. třídy, zlepšení podmínek pro cyklodopravu, přestupní terminály nebo polyfunkční komunitní centra“, říká ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová. „Speciálním typem výzev jsou pak integrované výzvy, které co do zaměření a témat sledují strukturu výzev IROP. Jedná se tak například o infrastrukturu vzdělávání, kulturní dědictví, udržitelnou dopravu, silnice II. a III. třídy a další,“ dodává ministryně.

IROP jakožto multitematický operační program pokrývá 11 témat, z čehož plyne velmi široká škála podporovaných projektů. Jedná se o malé projekty v řádech statisíců, ale i velké investiční počiny v řádech stamilionů. Z oblastí podpory IROP to jsou například silnice II. a III. třídy a jejich rekonstrukce. Postupně obyvatelé naší země zaznamenávají obnovu a rekonstrukce základních a středních škol, nemocnic nebo kulturních památek či nová vozidla pro veřejnou dopravu nebo přestupní terminály. A to vše díky podpoře z IROP,

jehož cílem je zlepšení kvality života obyvatel ve všech regionech.

[Tisková zpráva MMR ze dne 24. 8. 2017. Dostupné z: <http://mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Pro-media/Tiskove-zpravy/2017/V-IROP-se-jiz-uspesne-realizuje-pres-2-000-projektu,-stovky-dalsich-ce>]

Evropské fórum měst: Jaká bude budoucnost rozvoje měst?

Zástupci 56 států Evropské hospodářské komise OSN spolu se zástupci významných mezinárodních i českých institucí se sejdou v Praze, aby sdíleli své zkušenosti, diskutovali o perspektivách rozvoje měst i o možnosti vzájemné spolupráce.

Mezinárodní konference je pořádána v pátek 13. října Ministerstvem pro místní rozvoj ve spolupráci s OSN a Fakultou architektury ČVUT. O den dříve se uskuteční související workshop Sídliště, jak dál? Konference je řazena do tří tematických bloků, ve kterých po úvodních vystoupeních proběhne panelová diskuse. Jednotlivé bloky jsou zaměřené na následující oblasti:

1. Efektivní implementace městských agend OSN a EU.
2. Strategická role měst a obcí v městském rozvoji a v bydlení.
3. Strategický přístup, zdroje a nástroje pro budoucí územní a městský rozvoj / Politika soudržnosti EU.

Úvodní slovo na konferenci pronese ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová. Pro obě akce je zajištěno tlumočení do češtiny a angličtiny.

Na konferenci i workshop je nutné předchozí registrace na adrese www.mmr.cz/EUF.

[Tisková zpráva MMR ze dne 1. 9. 2017. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Pro-media/Tiskove-zpravy/2017/Evropske-forum-mest-jaka-bude-budoucnost-rozvoje-mest>]

Výběr z publikací

VONDRÁČKOVÁ, Simona (eds.)

Veřejný prostor a veřejná prostranství

Almanach Katedry urbanismu a územního plánování

[1 vyd. České vysoké učení technické v Praze, Praha : 2016, 143 s. ISBN 978-80-01-06078-0]

Kniha nabízí několik pohledů a představuje řadu možností přístupu k veřejnému prostoru, ke vzhledu a stavu

veřejných prostranství a k plánování jejich regenerace, rekonstrukce, revitalizace či transformace.

Na závěr kniha probírá legislativní otázky, zejména možnosti řešení veřejných prostranství v územním plánování. Představuje možné analýzy území napomáhající ke zkvalitnění či vymezení veřejných prostranství a příklady z praxe.

ČLOVĚK, STAVBA A ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ 11

Katedra urbanismu a územního plánování Fakulty stavební ČVUT si Vás dovoluje pozvat na jedenáctý ročník konference Člověk, stavba a územní plánování, která se bude konat 1. 11. 2017.

Konference je určena zejména vědecko-výzkumným pracovníkům, studentům doktorských studijních programů, pracovníkům veřejné správy, odborníkům z praxe, ale též zástupcům firem a představitelům občanské společnosti, kteří jsou zváni zejména k diskusi nad konferenčními příspěvky. V letošním ročníku projdou všechny přijaté a přednesené příspěvky recenzním řízením a výstupem konference bude sborník, předložený k zařazení do databáze SCOPUS. Konference je pro studenty a zaměstnance ČVUT zdarma, pro ostatní je třeba uhradit vložné ve výši 350 Kč.

Podrobnější informace o konferenci a přihlašování: www.csup.uzemi.eu

ČVUT
KONFERENCE
ČLOVĚK
STAVBA
ÚZEMNÍ
PLÁNOVÁNÍ

11

